

MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETO
EKONOMIKOS IR FINANSŲ VALDYMO FAKULTETO
FINANSŲ IR MOKESČIŲ KATEDRA

VYTAUTAS NACIKŪNAS
FINANSŲ TEISĖS NEAKIVAIZDINIŲ STUDIJŲ PROGRAMA

VALSTYBĖS BIUDŽETO IR SAVIVALDYBIŲ BIUDŽETŲ
SANTYKIO TEISINIAI ASPEKTAI

Magistro baigiamasis darbas

Darbo vadovas –
Lektorius;
Vaitiekus Novikevičius

Konsultantas –
Daktaras, docentas;
Algirdas Miškinis

Vilnius, 2006

TURINYS

ĮVADAS.....	3
1 SKYRIUS. VALSTYBĖS BIUDŽETO FORMAVIMAS IR JO ĮTAKA SAVIVALDYBIŲ BIUDŽETAMS.....	6
1.1. Biudžeto ir biudžetinio proceso sampratos.....	6
1.2. Valstybės biudžeto projekto rengimas, svarstymas ir tvirtinimas.....	9
1.2.1. Valstybės biudžeto projekto rengimas.....	9
1.2.2. Valstybės biudžeto projekto svarstymas ir tvirtinimas Seime.....	14
1.3. Savivaldybių biudžetų projektų rengimas, svarstymas ir tvirtinimas.....	19
1.3.1. Savivaldybių biudžetų projektų rengimo teisiniai aspektai	20
1.3.2. Savivaldybių biudžetų projektų svarstymas ir tvirtinimas savivaldybių tarybose.....	25
2 SKYRIUS. SAVIVALDYBIŲ BIUDŽETŲ FORMAVIMO IR VYKDYMO PROBLEAMOS.....	31
2.1. Savivaldybių biudžetų pajamos. Valstybės biudžeto dotacijos ir kitos pervedamos lėšos.....	31
2.2. Savivaldybių biudžetų išlaidos. Valstybės biudžeto dotacijų ir kitų pervedamų lėšų naudojimas ir grąžinimas.....	37
2.3. Valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų skoliniai santykiai.....	45
3 SKYRIUS. SAVIVALDYBIŲ BIUDŽETŲ KONTROLĖS TEISINIAI ASPEKTAI.....	52
3.1. Valstybės kontrolės priežiūra dėl valstybės biudžeto lėšų, skiriamų savivaldybių biudžetams, naudojimo.....	53
3.2. Savivaldybių kontrolierių (savivaldybių kontrolierių tarnybų) priežiūra dėl valstybės biudžeto lėšų, skiriamų savivaldybių biudžetams, naudojimo.....	56
IŠVADOS IR PASIŪLYMAI.....	59
LITERATŪROS SĄRAŠAS.....	61
SANTRAUKA.....	65
SUMMARY.....	67
PRIEDAI.....	69

IVADAS

Aktualumas ir problematika. Kiekvienai valstybės ar savivaldybių funkcijai vykdyti reikalingi finansiniai ištekliai. Kadangi finansiniai ištekliai yra riboti, todėl jų naudojimas turi būti kruopščiai suplanuotas, ištekliai turi būti nukreipiami svarbiausiems valstybės, savivaldybių ir visuomenės poreikiams tenkinti. Valstybė ir savivaldybės, planuodamos tam tikram laiko tarpui savo pajamas ir išlaidas, priima biudžetus.

Savivaldybių biudžetams iš valstybės biudžeto numatomos dotacijos, kurios turi būti naudojamos įstatymo priskirtoms ar perduotoms savivaldybių funkcijoms finansuoti. Kiekviena savivaldybė yra suinteresuota gauti kuo daugiau lėšų iš valstybės biudžeto, nes tada gali labiau patenkinti vietos bendruomenių poreikius. Kuo labiau bus patenkinti vietos bendruomenių poreikiai, tuo vietinė valdžia (politikai) bus palankiau vertinama (už ją bus balsuojama rinkimuose) savivaldybių gyventojų. Savivaldybių atstovai nuolat reiškia nepasitenkinimus dėl per mažų dotacijų savivaldybių biudžetams iš valstybės biudžeto.

Valstybės ir savivaldybių biudžetų santykio problematika yra aktuali tiek savivaldybių, tiek ir valstybės lygiu. Valstybė per dotacijas, gražinamas bendrąsias dotacijų kompensacijas iš savivaldybių biudžetų į valstybės biudžetą, nustatydamą savivaldybių skolinimosi limitus siekia kontroliuoti savivaldybių biudžetus.

Kol bus santykis (priklausomybė) savivaldybių biudžetų su valstybės biudžetu, tol savivaldybės rungtyniaus tarpusavyje bei savivaldybės konkuruos su valstybės biudžetu, kad kiekvienos savivaldybės biudžetui būtų skirta kuo daugiau dotacijų iš valstybės biudžeto.

Šis valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų santykis yra teisinis santykis, kadangi reglamentuotas įvairaus lygio teisinės galios teisės aktais.

Šiame darbe atskleidžiami ir analizuojami valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų santykio teisiniai aspektai, iškeliamos šių santykių problemos, pateikiami pasiūlymai, kaip būtų galima spręsti iškeltas problemas. Tačiau, nors ir siekiama aprėpti kuo platesnį problemų spektrą, – vis dėlto nepretenduojama į visišką ir išsamų visų valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų santykio aspektų išnagrinėjimą. Šis Finansų teisės magistro darbas yra skirtas valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų analizavimui teisiniais aspektais.

Tyrimo tikslas – nustatyti valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų teisinio santykio aspektus ir šio santykio problemas, pateikti pasiūlymus, kaip būtų galima spręsti iškeltas problemas.

Tyrimo uždaviniai:

1. Teisės aktų, reglamentuojančių valstybės ir savivaldybių biudžetų sudarymą, šių biudžetų santykius bei kontrolę, analizę bei įvairių literatūros šaltinių studijavimas, kuriuose aprašyta valstybės ir savivaldybių biudžetai, jų sudarymas, santykis ir kontrolė.

2. Išanalizuoti valstybės biudžeto formavimą, jo įtaką savivaldybių biudžetams, nustatyti valstybės biudžeto formavimo ir jo įtakos savivaldybių biudžetams problemas.

3. Atskleisti savivaldybių biudžetų formavimą ir vykdymą bei formavimo ir vykdymo problemas, nustatyti valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų skolinius santykius.

4. Išanalizuoti savivaldybių biudžetų kontrolės teisinius aspektus.

Tyrimo objektas – valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų santykio teisiniai aspektai.

Dalykas – teisės aktai reglamentuojantys valstybės ir savivaldybių biudžetus.

Hipotezė – savivaldybių biudžetų priklausomybė nuo valstybės biudžeto riboja savivaldybių biudžetų savarankiškumą.

Tyrimo metodai: sisteminė, lyginamoji, loginė mokslinės bei praktinės valstybės ir savivaldybių biudžetų, teisinė ir kitų literatūros šaltinių analizė.

Plačiai taikytas *teisės aktų analizės ir lyginamasis metodas*, analizuoti ir lyginti įvairaus lygio teisinės galios teisės aktais, Lietuvos Respublikos Konstitucija, įstatymai (tarp jų ir Seimo statutas), įvairūs poįstatyminiai aktai (Vyriausybės nutarimai, ministrų įsakymai, savivaldybių tarybų sprendimai), reglamentuojantys valstybės biudžetą ir savivaldybių biudžetus, jų santykius bei savivaldybių biudžetų kontrolę. Šie metodai taikyti visame darbe. Teisinis reglamentavimas buvo lyginamas su jo įgyvendinimo praktika. Analizuotas teisės ir praktikos santykis.

Sisteminis analizės metodas buvo taikomas išskaidant savivaldybių biudžetus į atskirus jų elementus ir procesus:

- pirmame skyriuje: savivaldybių biudžetų projekto rengimą, svarstymą ir tvirtinimą bei šių procesų santykius su valstybės biudžetu;
- antrame skyriuje: pajamas, išlaidas, skolinius santykius bei šių elementų santykius su valstybės biudžetu;
- trečiame skyriuje: kontrolės santykius.

Po to šie duomenys sintezės būdu apibendrinti ir pateiktas, autoriaus nuomone, priimtinausias teisinio reglamentavimo variantas.

Loginė praktinės literatūros analizės metodas. Visame darbe analizuoti ir apibendrinti įvairūs statistiniai duomenys apie valstybės ir savivaldybių biudžetų rodiklius. Pagrindiniai statistinių duomenų šaltiniai: Statistikos departamentas prie LR Vyriausybės, Finansų ministerija, Teisingumo ministerija.

Loginė mokslinės literatūros analizės metodas. Darbe panaudota specialiojoje literatūroje mokslininkų išskirtos nuomonės.

Atliekant tyrimą, remtasi tokių autorių ir mokslininkų nuomonėmis kaip E. Backūnaitė, O. Buckiūnienė, E. Buškevičiūtė, K. Ehrhart, V. Meidūnas, P. Puzinauskas, A. Raipa, S. R. Schwrz-Jung, H. Welge bei kt. Taip pat studijuoti įvairūs valstybės ir savivaldybių biudžetus reglamentuojantys teisės aktai, naudoti periodinės literatūros bei interneto šaltiniai.

Magistro darbas struktūriškai suskirstytas į tris skyrius.

Pirmajame skyriuje pateikiamos biudžeto ir biudžetinio proceso sampratos, analizuojami valstybės ir savivaldybių biudžetų projektų rengimai, svarstymai bei tvirtinimai.

Antrajame skyriuje nagrinėjamos savivaldybės biudžeto pajamos, akcentuojant dotacijas ir kitas pervedamas lėšas iš valstybės biudžeto, ir jų naudojimas, atskleidžiamos šių pajamų ir išlaidų problemos, siūlomi šių problemų sprendimo būdai. Taip pat nagrinėjami ir nustatomi valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų skoliniai santykiai.

Trečiajame skyriuje analizuojami savivaldybių biudžetų kontrolės teisiniai santykiai dėl valstybės biudžeto lėšų, skiriamų savivaldybių biudžetams, naudojimo. Atskleidžiama Valstybės kontrolės ir savivaldybių kontrolierių (savivaldybių kontrolierių tarnybų) kompetencija, pabrėžiant valstybės biudžeto lėšų, skiriamų savivaldybių biudžetams, naudojimo kontrolę.

1 SKYRIUS. VALSTYBĖS BIUDŽETO FORMAVIMAS IR JO ĮTAKA SAVIVALDYBIŲ BIUDŽETAMS

1.1. Biudžeto ir biudžetinio proceso sampratos

Žodis biudžetas pirmiausia pradėtas vartoti Anglijoje, kilęs iš seno prancūzų kalbos žodžio „bouge“ arba „boulgette“, kaip išvestinis iš lotynų žodžio „bulga“, kuris reiškia odinis krepšys¹.

Angliško žodžio „budget“ reikšmė kilusi iš tam tikrų anglų parlamento papročių. Baigdami parlamento sesiją, prieš išsiskirstydami, atstovai svarstydavo karaliui leidžiamus rinkti mokesčius. Kai parlamentas eidavo svarstyti prašomų mokesčių, išdo kancleris atidarydavo tam tikrą odinį portfelį, kuriame būdavo įdėtas prašomųjų mokesčių sąrašas. Šis išdo kanclerio veiksmas, tai mokesčių sąrašo išėmimas iš portfelio, buvo vadinamas biudžeto arba odinio maišelio atidarymu, laipsniškai biudžeto vardą pradėjo įgyti nebe odinis portfelis, bet jame esantis valstybės pajamų įstatymas. Dabar biudžeto priėmimas pradeda reikšti nebe portfelio atidarymą, bet mokesčių, valstybės pajamų įstatymo projekto paskelbimą².

Po kiek laiko pats terminas „budget“, Anglijoje įgijęs savo naująją prasmę, XIX a. pradžioje grįžta atgal į Prancūziją. Tai įvyko 1802 m., kai prancūzai pirmą kartą pavartojo terminą „budget“ valstybės pajamų bei išlaidų sąmatos prasme³. Nuo to momento prancūzai šį terminą pradėjo oficialiai vartoti žodynuose ir finansų ūkio terminologijoje. Šis žodis XIX a. paplito po visą pasaulį ir pradėjo reikšti viešojo finansinio ūkio pajamų ir išlaidų planą. Biudžetas įgyja dabartinės reikšmės ir viešosios teisės pobūdį, kai visos valstybės pajamos ir išlaidos įtraukiamos į vieną bendrą sąrašą ir kiekviena valdymo šaka tenkinasi tik tomis sumomis, kurios tuo sąrašu jai paskirtos ir leistos. Biudžetu pradėta suprasti patys finansiniai projektai, kur būdavo nurodyta reikalaujamieji mokesčiai ir būsimos išlaidos.

Taip buvo įgyvendinti biudžeto pagrindiniai principai: biudžeto vieningumas ir jo pilnumas. Biudžeto pilnumas reiškia, jog visos numatomos biudžeto pajamos ir išlaidos turi būti įtrauktos į biudžetą.

„Dabar biudžetas ekonomine prasme suprantamas kaip viešojo finansų ūkio tam tikram laikui tarpui (paprastai metams) skaitmeninis laukiamų pajamų ir numatomų išlaidų priešpriešinis

---

¹ Buckiūnienė O., Meidūnas V., Puzinauskas P. Lietuvos finansų sistema. – Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2003. P. 74.

² Жез Г. Общая теория бюджета. – Москва, 1930. С. 15.

³ Никитина А. М. Бюджетное право/Под. ред. – Москва, 2001. С. 12.

sustatymas ir išvedamas jų balansas. O juridine – įstatymų leidžiamosios įstaigos aktas, kuriuo iš anksto numatomos ir sutvarkomos viešojo finansų ūkio pajamos ir išlaidos⁴.

Lietuvos nacionalinį biudžetą sudaro visos valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžeto sukauptos lėšos. Pagal LR Biudžeto sandaros įstatymo⁵ (toliau – Biudžeto sandaros įstatymas) 3 straipsnį valstybės ir savivaldybių biudžeto pajamos gali būti tik piniginės lėšos. Nacionalinio biudžeto asignavimai yra naudojami valstybės ir savivaldybių funkcijoms atlikti.

Savivaldybių biudžetas yra pagrindinis instrumentas, kurio pagalba yra vykdomos įstatymo pavestos funkcijos savivaldybėms. Biudžeto sandaros įstatymo⁶ 2 straipsnio 11 punkte yra pateikiama savivaldybės biudžeto sąvoka, kurioje įtvirtinta, jog savivaldybės biudžetas – savivaldybės tarybos patvirtintas savivaldybės biudžeto pajamų ir asignavimų planas biudžetiniams metams.

Biudžetas neįsivaizduojamas be biudžetinio proceso, kurį galima apibrėžti kaip teisės normomis reglamentuotą valstybinės valdžios institucijų veiklą sudarant ir peržiūrint biudžetų projektus, tvirtinant ir vykdant biudžetus, kontroliuojant jų vykdymą bei sudarant ir tvirtinant ataskaitas apie biudžeto vykdymą⁷.

Biudžetinis procesas – tai teisės normomis reglamentuota valstybinės valdžios institucijų veikla sudarant ir peržiūrint biudžetų projektus, tvirtinant ir vykdant biudžetus bei kontroliuojant jų vykdymą⁸.

Tačiau Lietuvos teisės aktuose biudžeto proceso sąvoka nėra apibrėžta. Biudžeto sandaros įstatymo⁹ 1 straipsnis teigia, jog šio įstatymo paskirtis yra nustatyti Lietuvos Respublikos valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų turinį, šių biudžetų pajamų sudarymo ir asignavimų naudojimo teisinius pagrindus, taip pat biudžetų rengimo, tvirtinimo, vykdymo, vertinimo ir kontrolės pagrindines nuostatas, procedūras, asignavimų valdytojų pareigas, teises ir atsakomybę.

Biudžeto procesas yra skirtingas atskirose valstybėse. Šio proceso savitumas priklauso nuo valstybės valdymo formos bei administracinio – teritorinio valstybės suskirstymo.

Lietuva, kaip ir, pavyzdžiui, Prancūzija, yra unitarinė valstybė, todėl jos biudžetinę sandarą sudaro du biudžeto lygmenys:

1. Valstybės biudžetas.

---

⁴ Lietuviškoji enciklopedija. Aštuntas tomas. – Kaunas: Spaudos fondas, 1940. P. 1305, 1306.

⁵ Lietuvos Respublikos biudžeto sandaros įstatymas // Valstybės žinios. 2004, Nr. 4-47; 2005, Nr. 144-5237.

⁶ Ten pat.

⁷ Касаткина Н. М., Ковачёв Д. А., Лафитский В. И. Бюджетный процесс в зарубежных государствах. – Москва, 1996. С. 7.

⁸ Никитина А. М. Бюджетное право/Под. ред. – Москва, 2001. С. 64.

⁹ Lietuvos Respublikos biudžeto sandaros įstatymas // Valstybės žinios. 2004, Nr. 4-47; 2005, Nr. 144-5237.

2. Savivaldybių (vietos) biudžetai.

Šių biudžetų visumos sudaro nacionalinį valstybės biudžetą. Valstybės biudžetui priklauso pagrindiniai valstybės pajamų šaltiniai bei išlaidos susijusios su svarbiausiomis valstybės vykdomomis funkcijomis. Vietinių biudžetų paskirtis yra aprūpinti finansiniais ištekliais vietines valdžios institucijas. Kiekvienas teritorinis – administracinis padalinys turi savo biudžetą. Šie biudžetai sudaromi, tvirtinami, vykdomi vietinės valdžios institucijų. Tačiau jie padeda įgyvendinti centrinės valdžios vykdomą ekonominę ir socialinę politiką. Vietiniams biudžetas skiriamos dotacijos ir iš centrinio valstybės biudžeto.

Kiekvieno biudžeto lygmens pajamos ir išlaidos yra savarankiškos (atskirtos) nuo kito biudžeto lygmens. Svarbiausias valstybės (centrinis) biudžetas, kuris yra finansinis valstybės pamatas.

Kompetentingų institucijų patvirtintas biudžetas galioja 1 metus. Šis laikotarpis vadinamas arba biudžetinais metais arba biudžetiniu periodu. Daugumoje Europos šalių, kaip ir Lietuvoje, biudžetiniai metai sutampa su kalendoriniais metais, ir yra nuo sausio 1 dienos iki gruodžio 31 dienos. Pavyzdžiui, JAV biudžetiniai metai prasideda nuo spalio 1 dienos ir pasibaigia rugsėjo 30 dieną.

Lietuvos biudžeto proceso struktūra nėra tiesiogiai įvardijama jokiame teisės akte, bet analizuojant teisės aktus¹⁰ galime išskirti šias atskiras biudžeto proceso struktūros stadijas:

1. Biudžeto projekto sudarymas.
2. Biudžeto projekto svarstymas ir koregavimas.
3. Biudžeto priėmimas Seime ar savivaldybių tarybose.
4. Biudžeto vykdymas.
5. Biudžeto vykdymo kontrolė.
6. Atsiskaitymas už biudžeto vykdymą.

Kiekvienoje biudžeto stadijoje sprendžiami tik jai būdingi klausimai, šių stadijų eilės tvarkos keisti negalima, nes jos yra vykdomos viena paskui kitą. Kiekviena biudžeto stadija yra reglamentuota teisės aktais.

Galima būtų išskirti materialines ir procesines biudžeto teisės normas. Materialinės teisės normos įtvirtina biudžetinę sistemą, biudžetinę kompetenciją, biudžeto pajamų ir išlaidų sistemą, o procesinės teisės normos reglamentuoja biudžeto sudarymo ir vykdymo procesus. Procesinės teisės normų pagalba yra įgyvendinamos ir realizuojamos materialinės teisės normos.

---

¹⁰ Lietuvos Respublikos Konstitucija // Valstybės žinios. 1992, Nr. 33-1014; Lietuvos Respublikos biudžeto sandaros įstatymas // Valstybės žinios. 2004, Nr. 4-47; 2005, Nr. 144-5237; Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2004 m. birželio 15 d. nutarimas Nr. 751 „Dėl Lietuvos Respublikos valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų sudarymo ir vykdymo taisyklių patvirtinimo“ // Valstybės žinios. 2004, Nr. 96-3531, ir kt.

1.2. Valstybės biudžeto projekto rengimas, svarstymas ir tvirtinimas

1.2.1. Valstybės biudžeto projekto rengimas

Biudžeto projekte atsispindi valstybės biudžeto politika. Nuo biudžetinio projekto rengimo prasideda biudžeto procesas, jame numatomos pagrindinės politinio, ekonominio, socialinio vystimosi kryptys bei biudžeto lėšų dydis ir asignavimai.

Biudžeto procesas yra skirtingas atskirose valstybėse. Anglosaksų teisės sistemoje valstybės biudžetą sudaro du atskiri įstatymai, t. y. pajamų ir išlaidų įstatymai. Pavyzdžiui, Didžiojoje Britanijoje priimami du įstatymai: Finansų įstatymas ir Asignavimų įstatymas, taip pat JAV priimami atskiri du įstatymai. O kontinentinės teisės sistemoje valstybės biudžetą sudaro vienas įstatymas. Pavyzdžiui, Prancūzijos Respublikoje priimamas Finansų įstatymas, Lenkijos Respublikoje priimamas Biudžeto įstatymas¹¹.

Analizuojant atskirų valstybių biudžeto procesą, pastebima, jog šalių parlamentai neturi iniciatyvos teisės biudžetinais klausimais, nes šią teisę (pareigą) įgyvendina aukščiausias vykdomosios institucijos organas (pavyzdžiui, Vokietijos Federacinėje Respublikoje, Didžiojoje Britanijoje, Lietuvos Respublikoje – vyriausybės, o JAV, Prancūzijos Respublikoje – prezidentas¹²), t. y. vyriausybė arba prezidentas. Parlamentas gali tik teikti pataisas vykdomosios institucijos siūlomam įstatymo projektui. Valstybės biudžeto projektą dažniausiai rengia finansų ministerijos, kurios ir yra atsakingos už valstybės finansų politikos įgyvendinimą.

Biudžeto sandaros įstatymo¹³ 8 straipsnis numato, jog biudžeto sudarymo ir vykdymo teisinis pagrindas yra Lietuvos Respublikos Konstitucija, šis Įstatymas, Seimo statutas, Savivaldybių biudžetų pajamų nustatymo metodikos įstatymas, atitinkamų metų Valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų finansinių rodiklių patvirtinimo įstatymas, Vyriausybės patvirtintos biudžetų sudarymo ir vykdymo taisyklės ir kiti biudžeto pajamų gavimą ir programų finansavimą reglamentuojantys teisės aktai. Savivaldybių biudžetų teisinis pagrindas yra atitinkamų savivaldybių tarybų priimti sprendimai dėl atitinkamų biudžetinių metų savivaldybių biudžetų patvirtinimo. Biudžeto asignavimų valdytojams pavaldžių biudžetinių įstaigų ir kitų subjektų asignavimų panaudojimo teisinis pagrindas yra asignavimų valdytojų patvirtintos šių

---

¹¹ Jarašiūnas E., Mesonis G. Užsienio šalių konstitucijos: Prancūzijos Respublikos konstitucija, Vokietijos Federacinės Respublikos pagrindinis įstatymas, Didžiosios Britanijos konstitucija (nekonsoliduota), Suomijos Respublikos konstitucija, Estijos Respublikos konstitucija, Latvijos Respublikos konstitucija, Lenkijos Respublikos konstitucija, Jungtinių Amerikos Valstijų konstitucija, Rusijos Federacijos konstitucija. – Vilnius: LTU leidybos centras, 2004.

¹² Ten pat.

¹³ Lietuvos Respublikos biudžeto sandaros įstatymas // Valstybės žinios. 2004, Nr. 4-47; 2005, Nr. 144-5237.

įstaigų programų sąmatos. Nacionalinio biudžeto sudarymo ir vykdymo metodikos klausimus sprendžia Finansų ministerija.

Lietuvos Respublikos Konstitucijoje¹⁴ (toliau – Konstitucija) biudžeto teisinius santykius reglamentuoja Konstitucijos XI skirsnis „Finansai ir valstybės biudžetas“. Konstitucijos 130 straipsnyje rašoma, jog valstybės biudžeto projektą sudaro Vyriausybė ir pateikia Seimui ne vėliau kaip prieš 75 dienas iki biudžetinių metų pabaigos.

Lietuvos Respublikos valstybės biudžeto projekto sudarymą organizuoja Lietuvos Respublikos Vyriausybė (toliau – Vyriausybė), o biudžeto projektą rengia Vyriausybės įgaliota institucija, t. y. Lietuvos Respublikos finansų ministerija (toliau – Finansų ministerija).

Nacionalinio biudžeto sudarymo procese dalyvauja visos Lietuvos Respublikos biudžetinės įstaigos, kurios visiškai arba iš dalies yra išlaikomos iš valstybės ar savivaldybių biudžetų.

Nacionalinio biudžeto sudarymo procesas kiekvienais metais prasideda, kai metų pradžioje priimamas Vyriausybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų finansinių rodiklių projekto rengimo planas¹⁵.

Lietuvos Respublika, siekdama strategiškai planuoti ir valdyti turimus išteklius, aiškiai ir tiksliai suformuoti politikos tikslus, siektinus rezultatus bei nustatyti prioritetus, 2000 metais nustatė strateginio planavimo sistemą, t. y. 2000 metais buvo priimtas Finansų ministro įsakymas „Dėl strateginio planavimo metodikos patvirtinimo“¹⁶. Strateginis planavimas turi būti vykdomas tiek Vyriausybės, tiek ir institucijų lygmeniu. Pirmiausia Vyriausybė turi suplanuoti savo tikslus, nustatyti prioritetus, ir tik tada valstybės institucijos galės planuoti savo veiklą. 2001 metai buvo pradėti vykdyti trimečiai strateginiai veiklos planai, Vyriausybė pritarė Valstybės ilgalaikės raidos strategijos rengimo koncepcijai¹⁷. Seimas 2002 m. lapkričio 12 d. priėmė nutarimą, kuriuo patvirtino Valstybės ilgalaikės raidos strategiją¹⁸. Vyriausybė 2002 m. birželio 12 d. priėmė nutarimą „Dėl Lietuvos ūkio (ekonomikos) plėtros iki 2015 metų ilgalaikės strategijos“¹⁹, kuri yra sudėtinė Valstybės ilgalaikės raidos strategijos dalis. Vyriausybės 2002

---

¹⁴ Lietuvos Respublikos Konstitucija // Valstybės žinios. 1992, Nr. 33-1014.

¹⁵ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2006 m. vasario 24 d. nutarimas Nr. 193 „Dėl Lietuvos Respublikos 2007 metų valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų finansinių rodiklių projektų rengimo plano patvirtinimo“ // Valstybės žinios. 2006, Nr. 25-847; Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2005 m. vasario 11 d. nutarimas Nr. 159 „Dėl Lietuvos Respublikos 2006 metų valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų finansinių rodiklių projektų rengimo plano patvirtinimo“ // Valstybės žinios. 2005, Nr. 23-724 ir t. t.

¹⁶ Finansų ministro ir valdymo reformų ir savivaldybių reikalų ministro 2000 m. gegužės 3 d. įsakymas Nr. 112/50 „Dėl strateginio planavimo metodikos patvirtinimo“ // Valstybės žinios. 2000, Nr. 47-1364.

¹⁷ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2001 m. gruodžio 7 d. nutarimas Nr. 1463 „Dėl Valstybės ilgalaikės raidos strategijos rengimo koncepcijos“ // Valstybės žinios. 2001, Nr. 103-3672.

¹⁸ Lietuvos Respublikos Seimo 2002 m. lapkričio 12 d. nutarimas Nr. IX-1187 „Dėl valstybės ilgalaikės raidos strategijos“ // Valstybės žinios. 2002, Nr. 113-5029.

¹⁹ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2002 m. birželio 12 d. nutarimas Nr. 853 „Dėl Lietuvos ūkio (ekonomikos) plėtros iki 2015 metų ilgalaikės strategijos“ // Valstybės žinios. 2002, Nr. 60-2424.

m. patvirtintoje Strateginio planavimo metodikoje²⁰ ir jos pakeitime²¹ yra numatyti ilgalaikiai, vidutinės trukmės sektoriniai ir tarpsektoriniai bei trumpalaikiai planavimo dokumentai. Vyriausybė, žinodama valstybės ilgalaikius bei vidutinės trukmės tikslus, gali nustatyti ir artimiausius savo prioritetinius tikslus, kurie labai svarbūs formuojant trejų metų biudžetą.

Vyriausybė 2006 m. rugsėjo mėn. nutarė²² patvirtinti šiuos Lietuvos Respublikos Vyriausybės strateginius tikslus (prioritetus) sudarant Lietuvos Respublikos 2007–2009 metų valstybės biudžetą ir rengiant atitinkamas programas:

1. kelti žmonių gerovę, stiprinti šeimą, mažinti skurdą ir socialinę atskirtį, didinti geros kokybės užimtumą, užtikrinti sveiką ir saugią gyvenamąją aplinką, siekti tolesnės kaimo ekonominės ir socialinės plėtros;

2. kelti visų ūkio sričių našumą ir didinti konkurencingumą, plėsti ekonominę infrastruktūrą bei kurti verslui palankią aplinką ir stiprinti ekonominį saugumą;

3. skatinti šalies mokslo ir technologijų pažangą, plėtoti informacinę ir žinių visuomenę, didinti švietimo, kultūros, mokslo, sveikatos apsaugos finansavimą;

4. stiprinti valstybės valdymą ir savivaldą, užtikrinti viešąją tvarką, gerinti teisinės sistemos veiklą, siekti pažaboti korupciją;

5. siekti, kad Lietuva kuo greičiau taptų visateise Ekonominės ir pinigų sąjungos nare, įsilieti į Šengeno erdvę;

6. vykdyti koordinuotą užsienio politiką, aktyviai dalyvauti Europos Sąjungos veikloje ir plėtoti krašto apsaugą, kaip NATO kolektyvinės saugumo ir gynybos sistemos dalį.

Kiekvienais metais Vyriausybė prireikus iš naujo svarsto savo prioritetus ir juos tikslina. Šio žingsnio reikšmingumą lemia jo rezultatas, kuris yra pagrindas vėliau priimant daugybę sprendimų.

LR Valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų sudarymo ir vykdymo taisyklės²³ numato, jog valstybės institucijos ir įstaigos Vyriausybės patvirtintame atitinkamų metų valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų finansinių rodiklių projektų rengimo plane nustatytais terminais teikia Finansų ministerijai informaciją, kurios reikia makroekonominėms ir fiskalinėms prognozėms atlikti.

---

²⁰ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2002 m. birželio 6 d. nutarimas Nr. 827 „Dėl strateginio planavimo metodikos patvirtinimo“ // Valstybės žinios. 2002, Nr. 57-2312.

²¹ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2004 m. liepos 16 d. nutarimas Nr. 902 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2002 m. birželio 6 d. nutarimo Nr. 827 „Dėl strateginio planavimo metodikos patvirtinimo“ pakeitimo“ // Valstybės žinios. 2004, Nr. 112-4187.

²² Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2006 m. rugsėjo 11 d. nutarimas Nr. 855 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės strateginių tikslų (prioritetų)“ // Valstybės žinios. 2006, Nr. 97-3765.

²³ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2004 m. birželio 15 d. nutarimas Nr. 751 „Dėl Lietuvos Respublikos valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų sudarymo ir vykdymo taisyklių patvirtinimo“ // Valstybės žinios. 2004, Nr. 96-3531.

Finansų ministerija, vadovaudamasi Vyriausybės patvirtintais strateginiais tikslais, prognozuojamais makroekonominiais rodikliais, teikia Vyriausybei tvirtinti Vyriausybės patvirtintame atitinkamų metų valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų finansinių rodiklių projektų rengimo plane nurodytus duomenis. Vyriausybei patvirtinus 3 metų preliminarius nacionalinio biudžeto pagrindinius rodiklius ir maksimalių asignavimų nustatymo bendrųjų principų projektus, Finansų ministerija praneša numatomiems valstybės biudžeto asignavimų valdytojams maksimalių valstybės biudžeto asignavimų, galimų skirti 3 metams, sumas. Taip pat Finansų ministerija, vadovaudamasi patvirtintais valstybės lėšų investavimo į atitinkamą sritį bendraisiais principais, parengia valstybės investicijų pagal kiekvieną sritį preliminarių limitų 3 metams metmenis ir informuoja apie tai asignavimų valdytojus, atsakingus už atitinkamą valstybės investicijų sritį. Valstybės biudžeto asignavimų valdytojai, atsižvelgdami į Finansų ministerijos pateiktus maksimalius valstybės biudžeto asignavimus, vadovaudamiesi Strateginio planavimo metodika²⁴, rengia (tikslina) strateginius veiklos planus ir programas, sudaro programų sąmatų projektus ir organizuoja jiems pavaldžių biudžetinių įstaigų ir kitų subjektų, atliekančių viešojo administravimo funkcijas, programų sąmatų projektų sudarymą.

Valstybės biudžeto asignavimų valdytojai ir jiems pavaldžių biudžetinių įstaigų ir kitų subjektų vadovai yra atsakingi už teisingą jų programų sąmatų projektų sudarymą.

Valstybės biudžeto asignavimų valdytojai parengtus (patikslintus) strateginius veiklos planus (iš jų ir programas, išdėstytas prioriteto tvarka, ir programų sąmatų projektus) pateikia Finansų ministerijai.

Lietuvos Respublikos Vyriausybės Strateginio planavimo komitetas, išnagrinėjęs Lietuvos Respublikos Vyriausybės kanceliarijos ir Finansų ministerijos pastabas ir pasiūlymus dėl pateiktų atitinkamų metų strateginių veiklos planų, priima sprendimą dėl nacionalinio biudžeto projekto prioritetinių kryptių.

Valstybės biudžeto asignavimų valdytojai, atsižvelgdami į Vyriausybės Strateginio planavimo komiteto sprendimus, patikslina atitinkamų metų strateginius veiklos planus, valstybės biudžeto programų sąmatų projektus (su atitinkamais skaičiavimais), valstybės investicijų paraiškas ir per 10 darbo dienų nuo Vyriausybės Strateginio planavimo komiteto sprendimo priėmimo pateikia juos Finansų ministerijai.

Finansų ministerija, remdamasi Vyriausybės programa, valstybės ilgalaikės raidos strategija, strateginio planavimo principais, Biudžeto sandaros įstatymu, kitais įstatymais bei teisės aktais, šalies ūkio plėtros makroekonominėmis prognozėmis, Vyriausybės patvirtintais nacionalinio biudžeto prognozuojamais pagrindiniais rodikliais, valstybės biudžeto asignavimų

---

²⁴ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2004 m. liepos 16 d. nutarimas Nr. 902 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2002 m. birželio 6 d. nutarimo Nr. 827 „Dėl strateginio planavimo metodikos patvirtinimo“ pakeitimo“ // Valstybės žinios. 2004, Nr. 112-4187.

valdytojų patikslintais strateginiais veiklos planais, programomis, programų sąmatų projektais (su atitinkamais skaičiavimais) ir nustatytais savivaldybių biudžetų finansiniais rodikliais, parengia Lietuvos Respublikos atitinkamų metų valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų finansinių rodiklių patvirtinimo įstatymo projektą.

Finansų ministerija, rengdama Lietuvos Respublikos atitinkamų metų valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų finansinių rodiklių patvirtinimo įstatymo projektą, kartu su Lietuvos savivaldybių asociacija (toliau Savivaldybių asociacija) svarsto:

1. gyventojų pajamų mokesčio dalį, tenkančią visų savivaldybių biudžetams nuo įplaukų į nacionalinį biudžetą, ir šios dalies pokyčio pagrindimą atsižvelgiant į einamųjų ar ateinančių biudžetinių metų Seimo ir Vyriausybės sprendimų nulemtus savivaldybių išlaidų ar pajamų pokyčius;

2. Lietuvos Respublikos valstybės biudžeto bendrosios dotacijos (jeigu ji numatoma) dalį, skiriamą kiekvienai savivaldybei gyventojų pajamų mokesčiui išlyginti;

3. Lietuvos Respublikos valstybės biudžeto bendrosios dotacijos (jeigu ji numatoma) dalį, skiriamą kiekvienai savivaldybei išlaidų struktūrų skirtumams išlyginti;

4. Lietuvos Respublikos valstybės biudžeto specialias tikslines dotacijas, skiriamas kiekvienai savivaldybei;

5. Lietuvos Respublikos valstybės biudžeto bendrosios dotacijos (jeigu ji numatoma) kompensacijų sumas, skiriamas kiekvienai savivaldybei;

6. savivaldybių demografinių, socialinių ir kitų rodiklių pirminius statistinius duomenis.

Pagal Vyriausybės patvirtintą Lietuvos Respublikos atitinkamų metų valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų finansinių rodiklių patvirtinimo įstatymo projekto rengimo planą iš valstybės ir savivaldybių institucijų ir įstaigų (toliau vadinama – duomenų rengėjai) gautus aukščiau nurodytus 6 rodiklius arba jiems apskaičiuoti reikalingus duomenis bei savivaldybių demografinių, socialinių ir kitų rodiklių pirminius statistinius duomenis Finansų ministerija per 3 darbo dienas nuo duomenų gavimo pateikia Savivaldybių asociacijai.

Savivaldybių asociacija išnagrinėja gautus duomenis, per 5 darbo dienas nuo jų gavimo teikia pastabas duomenų rengėjams ir apie tai informuoja Finansų ministeriją. Duomenų rengėjai prireikus per 3 darbo dienas nuo pastabų gavimo patikslina duomenis ir pateikia juos Finansų ministerijai.

LR Savivaldybių biudžetų pajamų nustatymo metodikos įstatyme nurodyti rodikliai (Žr. 3 priedą) bei savivaldybių demografiniai, socialiniai ir kitų rodiklių pirminiai statistiniai duomenys derinami tokia tvarka:

1. Bendru susitarimu organizuojamas Finansų ministerijai ir Savivaldybių asociacijai atstovaujančių specialistų posėdis, kurio metu išklausoma Savivaldybių asociacijos nuomonė ir parengiamos derinimo išvados.

2. Organizuojamas finansų ministro arba jo įgalioto asmens ir Savivaldybių asociacijos prezidento susitikimas, kurio metu aptariami savivaldybių biudžetų pagrindiniai finansiniai rodikliai.

Finansų ministerija pateikia Lietuvos Respublikos atitinkamų metų valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų finansinių rodiklių patvirtinimo įstatymo projektą Vyriausybei ir Savivaldybių asociacijai. Vyriausybė, dalyvaujant Savivaldybių asociacijos atstovams, apsveria Lietuvos Respublikos atitinkamų metų valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų finansinių rodiklių patvirtinimo įstatymo projektą ir teikia jį svarstyti Seimui.

Vyriausybė, teikdama Seimui biudžeto projektą, privalo jame nurodytas pajamas bei asignavimus pagrįsti visuomenės ir valstybės reikmių bei galimybių įvertinimu. Ši informacija turi būti vieša. Vyriausybės parengtame valstybės biudžeto projekte turi būti numatytos lėšos, reikalingos įstatymams įgyvendinti.

Lietuvos Respublikos Konstitucinis teismas 2002 m. sausio 14 d. priimdamas nutarimą²⁵ konstatavo, jog pagal Konstituciją rengti (sudaryti) valstybės biudžeto projektą yra Vyriausybės, ir tik jos, teisė ir pareiga. Parengusi valstybės biudžeto projektą, Vyriausybė Konstitucijoje numatytais terminais jį teikia Seimui tvirtinti. Pagal Konstituciją biudžetinėmis metais biudžetas keičiamas taip pat tik Vyriausybės teikimu. Papildomas biudžetas įstatymu tvirtinamas irgi Vyriausybės teikimu. Valstybės biudžeto projekto rengimas (sudarymas) ir pateikimas Seimui – tai Konstitucijoje Vyriausybei priskirtas valstybės valdymo reikalo sprendimas. Todėl valstybės biudžeto projektas Seimui teikiamas Vyriausybės nutarimu.

1.2.2. Valstybės biudžeto projekto svarstymas ir tvirtinimas Seime

Biudžeto projektas įstatymo leidžiamojoje institucijoje svarstomas dviem aspektais: biudžeto pajamų surinkimo ir biudžeto išlaidų paskirstymo konkrečioms tikslams. Biudžeto projektas parlamente yra svarstomas, už jį balsuojama, po to pasirašomas ir paskelbiamas.

Daugumoje šalių yra įtvirtinta tokia praktika, jog po biudžeto projekto pateikimo parlamentui jis svarstomas specialiose biudžeto komisijose. Pavyzdžiui, JAV svarsto Senato ir

---

²⁵ Lietuvos Respublikos Konstitucinio teismo 2002 m. sausio 14 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos 2001 metų valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų finansinių rodiklių patvirtinimo įstatymo (2000 m. gruodžio 19 d. redakcija), Lietuvos Respublikos savivaldybių biudžetų pajamų dydį ir išlyginimą lemiančių rodiklių tvirtinimo 2001, 2002 ir 2003 metams įstatymo ir Lietuvos Respublikos žemės ūkio ekonominių santykių valstybinio reguliavimo įstatymo 16 straipsnio atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“ // Valstybės žinios. 2002, Nr. 5-186.

Atstovų rūmų biudžeto komitetuose. Taip pat projektas gali būti svarstomas ir kitose nuolatinėse komisijose ar komitetuose, pavyzdžiui, JAV svarsto Kongreso abiejų rūmų nuolatiniai komitetai, o Prancūzijoje – abiejų parlamento rūmų komisija. Daugelyje valstybių parlamentas sudarytas iš dviejų rūmų, šių rūmų vaidmuo tvirtinant biudžeto projektą nėra vienodas. Didesnę įtaką turi žemieji parlamento rūmai lyginat su aukštesniais parlamento rūmais. Pavyzdžiui, JAV Prezidento paruoštas biudžeto projektas siunčiamas į Kongresą svarstyti abiejų rūmų asignavimų komitetams, kurie ruošia asignavimų įstatymų projektus ir juos perduoda Atstovų rūmų svarstymui. JAV Konstitucijoje reglamentuota, jog visus valstybės pajamų įstatymus priima Atstovų rūmai, bet kaip ir dėl kitų įstatymų projektų Senatas gali pritarti jiems arba siūlyti jų pataisas. Abeji rūmai turi priimti sutampančią rezoliuciją dėl biudžeto projekto, jei tai nepadaroma, organizuojamos taikinamosios komisijos²⁶.

Parlamento priimtą biudžeto įstatymą paprastai pasirašo valstybės vadovas. Pavyzdžiui, Lenkijoje – Prezidentas, Vokietijoje – pirmiausia pasirašo federalinis kancleris ir federalinis finansų ministras ir tik po to prezidentas²⁷. Visi valstybių biudžeto įstatymai yra vieši ir skelbiami oficialiame leidinyje.

Teisine prasme valstybės biudžetas yra įstatymas, kuriuo biudžetiniams metams patvirtinamas valstybės biudžetas – pajamų ir išlaidų planas.

Pagal Lietuvos Respublikos Konstitucijos²⁸ 130 straipsnį valstybės biudžeto projektą sudaro Vyriausybė ir pateikia Seimui ne vėliau kaip prieš 75 dienas iki biudžetinių metų pabaigos. Seimo statutas²⁹ numato, jog Vyriausybė, sudariusi kitų metų valstybės biudžeto projektą, ne vėliau kaip iki spalio 17 dienos pateikia jį Seimui su duomenimis, kuriais pagrįstas šis projektas.

Valstybės biudžeto projekto kopijas Seimo posėdžių sekretoriatas ne vėliau kaip per tris dienas perduoda Seimo valdybos nariams, komitetams ir frakcijoms bei valstybės kontrolieriui.

Artimiausiame Seimo posėdyje išklausomas Vyriausybės pranešimas apie valstybės biudžeto projektą. Toliau valstybės biudžeto projektui nagrinėti komitetuose ir frakcijose skiriama ne mažiau kaip 15 dienų.

Po valstybės biudžeto projekto pateikimo Seimo posėdyje, Seimo Biudžeto ir finansų komitetas, Seimo valdybos nustatyta tvarka, spaudoje skelbia, iki kada komitete iš suinteresuotų

---

²⁶ Jarašiūnas E., Mesonis G. Užsienio šalių konstitucijos: Prancūzijos Respublikos konstitucija, Vokietijos Federacinės Respublikos pagrindinis įstatymas, Didžiosios Britanijos konstitucija (nekonsoliduota), Suomijos Respublikos konstitucija, Estijos Respublikos konstitucija, Latvijos Respublikos konstitucija, Lenkijos Respublikos konstitucija, Jungtinių Amerikos Valstijų konstitucija, Rusijos Federacijos konstitucija. – Vilnius: LTU leidybos centras, 2004.

²⁷ Ten pat.

²⁸ Lietuvos Respublikos Konstitucija // Valstybės žinios. 1992, Nr. 33-1014.

²⁹ Lietuvos Respublikos Seimo 1998 m. gruodžio 22 d. Nr. VIII-1000 statutas // Valstybės žinios. 1999, Nr. 5-97.

asmenų yra laukiama pasiūlymų ir pastabų dėl valstybės biudžeto projekto. Gautus pasiūlymus ir pastabas Biudžeto ir finansų komitetas perduoda atitinkamiems Seimo komitetams pagal jų kompetenciją, šie pasiūlymai Seimo komitetuose turi būti apsvarstyti Seimo statuto nustatyta tvarka.

Seimo komitetai išnagrinėja jų kompetenciją atitinkančius valstybės biudžeto projekto klasifikacinius skyrius, suformuluoja savo išvadas bei pataisas ir iki lapkričio 10 dienos pateikia jas Seimo Biudžeto ir finansų komitetui. Biudžeto ir finansų komitetas svarstyto Vyriausybės pateiktą Seimui tvirtinti Lietuvos Respublikos valstybės biudžeto projektą ir teikti apibendrintas visų Komitetų išvadas.

Valstybės kontrolierius savo išvadą dėl valstybės biudžeto projekto pateikia Seimo Biudžeto ir finansų komitetui iki lapkričio 15 dienos.

Į Seimo komitetų posėdžius, kuriuose nagrinėjamas valstybės biudžeto projektas, kviečiami Vyriausybės, kitų valstybės institucijų bei Seimo Biudžeto ir finansų komiteto atstovai. Vyriausybė, kitos valstybės institucijos privalo pateikti komitetams duomenis, kuriais pagrįstas valstybės biudžeto projektas.

Seimo komitetai, frakcijos ir paskiri Seimo nariai visose valstybės biudžeto projekto svarstymo stadijose gali siūlyti didinti projekte numatytas išlaidas tik nurodydami šių išlaidų finansavimo šaltinius. Negalima siūlyti mažinti tų išlaidų, kurios į valstybės biudžeto projektą įrašytos pagal įstatymus, kitus Seimo priimtus norminius aktus ir tarptautinius Lietuvos Respublikos įsipareigojimus. Norėdamas šias išlaidas sumažinti, Seimas pirmiausia turi pakeisti atitinkamus teisės aktus.

Seimo Biudžeto ir finansų komitetas, gavęs kitų komitetų išvadas, frakcijų nuomones, siūlomas pataisas, kartu su Vyriausybės, frakcijų ir kitų komitetų atstovais apsvarsto valstybės biudžeto projektą ir suformuluoja savo išvadas. Biudžeto ir finansų komitetas privalo arba priimti kito komiteto siūlomas valstybės biudžeto įstatymo pataisas, jeigu jos atitinka šio komiteto kompetenciją, arba atmesti, pateikdamas motyvuotą atsakymą. Bet kuris Seimo komitetas turi teisę teikti pasiūlymus taisyti ir tuos valstybės biudžeto straipsnius, kurie nepriklauso jo kompetencijai. Šiuo atveju Biudžeto ir finansų komitetas neprivalo motyvuotai atsakyti komitetui, ar priėmė jo siūlomas pataisas.

Valstybės biudžeto projekto pirmasis svarstymas Seimo posėdyje turi įvykti iki lapkričio 25 dienos. Jame išklausomas Seimo Biudžeto ir finansų komiteto pranešimas, taip pat pateikiamos kitų komitetų išvados, frakcijų ir paskirų Seimo narių nuomonės bei pastabos, kurioms nepritarė Biudžeto ir finansų komitetas.

Ne vėliau kaip per 15 dienų nuo valstybės biudžeto projekto pirmojo svarstymo skiriamas antrasis svarstymas, jo metu Vyriausybė pateikia pagal gautus pasiūlymus ir pastabas

pataisytą projektą. Posėdžio metu Vyriausybės atstovas praneša, kurie iš komitetų, frakcijų ir paskirų Seimo narių pasiūlymų bei pataisų įrašyti į valstybės biudžeto projektą, kurie atmesti, motyvuoja atmetimo priežastis, atsako į Seimo narių klausimus. Po diskusijos balsuojama dėl įstatymo, patvirtinančio valstybės biudžetą, priėmimo paskyrimo viename iš artimiausių Seimo posėdžių. Jeigu yra daug svarbių pastabų dėl valstybės biudžeto projekto, jis gali būti gražintas Vyriausybei pataisyti. Tam skiriama ne daugiau kaip 10 dienų, po to grįžtama prie antrojo svarstymo procedūros.

Alternatyvūs pasiūlymai ir pataisos, su kuriais nesutinka Vyriausybė, gali būti priimti tik tada, kai už juos balsuoja daugiau kaip pusė visų Seimo narių.

Apsvarstęs ir priėmęs sprendimus dėl pasiūlymų ir pataisų, Seimas turi balsuoti dėl viso valstybės biudžeto projekto. Valstybės biudžetas tvirtinamas pagal Lietuvos Respublikos biudžeto sandaros įstatymo nustatytus rodiklius. Kartu patvirtinami asignavimai pagal biudžeto išlaidų klasifikacijos skyrius. Šie asignavimai privalomi visiems biudžeto vykdytojams.

Jeigu Seimas atmeta valstybės biudžeto projektą, ne anksčiau kaip po 5 ir ne vėliau kaip po 10 dienų skiriamas dar vienas svarstymas, kuriame pateikiamas pagal Seimo komitetų, frakcijų ir Seimo narių pastabas Vyriausybės pataisytas projektas. Tada vėl grįžtama prie antrosios svarstymo procedūros Seime.

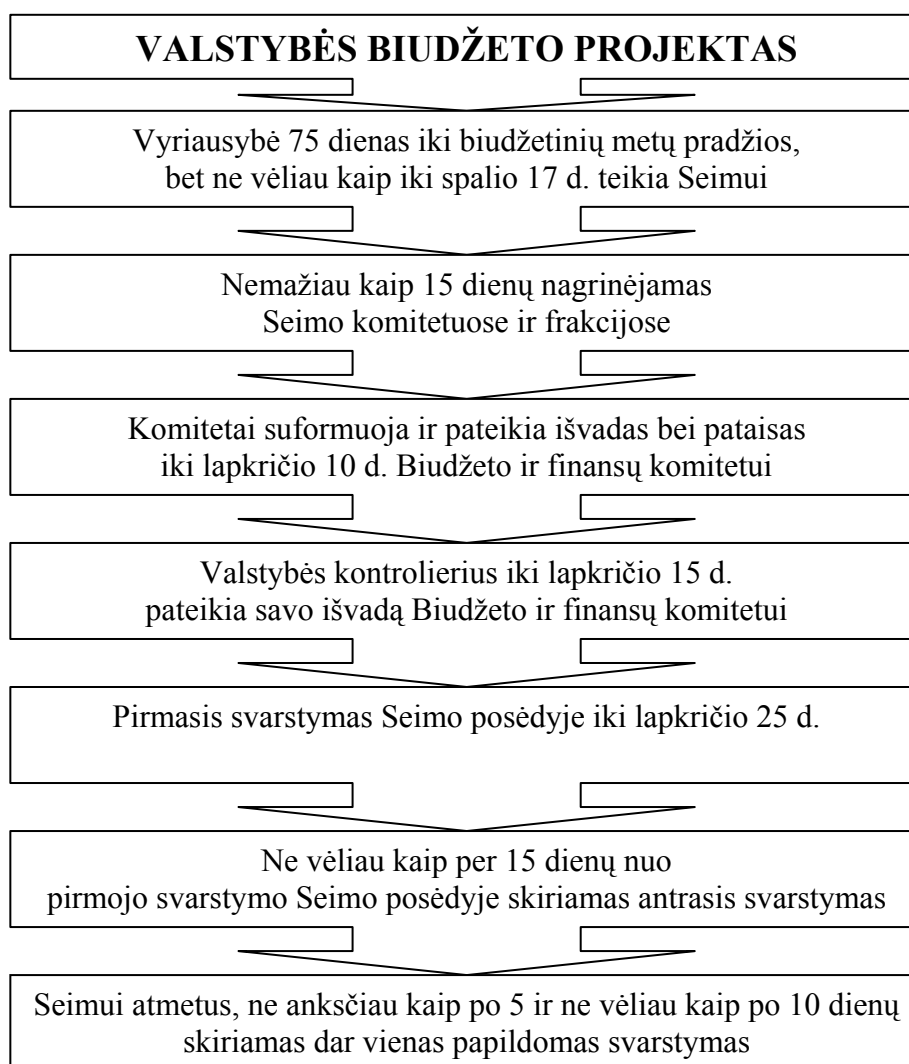
Valstybės biudžeto projektas Seime nesvarstomas ir nepriimamas skubos ar ypatingos skubos tvarka. Jo svarstymui ir priėmimui yra įstatymuose (Konstitucijoje, Seimo statute, kurio teisinė galia prilyginama įstatymui) numatyta griežta speciali procedūra. Apibendrinant minėtą procedūrą, galima pateikti šią valstybės biudžeto projekto svarstymo Seime eigą (Žr. 1 pav.).

Seimas valstybės biudžetą turi patvirtinti ne vėliau kaip prieš 14 kalendorinių dienų iki biudžetinių metų pradžios.

Jeigu valstybės biudžetas laiku nepatvirtinamas, jo išlaidos biudžetinių metų pradžioje kiekvieną mėnesį negali viršyti praėjusių metų valstybės biudžeto 1/12 išlaidų.

Biudžetiniais metais Seimas gali pakeisti valstybės biudžetą. Jis keičiamas pagal tą pačią tvarką, pagal kurią sudaromas, priimamas ir tvirtinamas. Prireikus Seimas gali patvirtinti papildomą biudžetą. Jei prireikia lėšų, kurių negalima skirti iš Vyriausybės rezervo fondo, Vyriausybė pateikia Seimui įstatymo dėl Valstybės biudžeto įstatymo pakeitimo įstatymo projektą. Jame nurodoma trūkstamų lėšų paskirtis ir kiekis bei jų finansavimo šaltinis. Valstybės biudžeto pakeitimo įstatymas priimamas posėdyje dalyvaujančių Seimo narių balsų dauguma, jeigu jam neprieštaruoja Vyriausybė. Priešingu atveju – įstatymui priimti reikia daugiau kaip pusės visų Seimo narių balsų.

1 pav. Valstybės biudžeto projekto svarstymas Seime

LR Konstitucinis teismas išaiškino³⁰, jog Konstitucijos 131 straipsnio 2 dalies nuostata, jog negalima mažinti įstatymų numatytų išlaidų, kol tie įstatymai nepakeisti, *inter alia* reiškia, kad jeigu kurie nors įstatymai numato tam tikras išlaidas, Vyriausybė, rengdama (sudarydama) valstybės biudžeto projektą, turi šiais įstatymais vadovautis. Jeigu kurie nors įstatymai numato tam tikras išlaidas, jais vadovautis privalo ir Seimas, svarstydamas ir tvirtindamas valstybės biudžetą.

Taip pat išaiškino, jog lėšos savivaldybėms (pajamos ir jų šaltiniai) numatomos valstybės biudžete. Numatydamas šias lėšas valstybės biudžete, Seimas yra saistomas savo paties priimtų įstatymų, taip pat ir tų, kurie apibrėžia, kaip yra apskaičiuojamos valstybės biudžeto

³⁰ Lietuvos Respublikos Konstitucinio teismo 2002 m. sausio 14 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos 2001 metų valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų finansinių rodiklių patvirtinimo įstatymo (2000 m. gruodžio 19 d. redakcija), Lietuvos Respublikos savivaldybių biudžetų pajamų dydį ir išlyginimą lemiančių rodiklių tvirtinimo 2001, 2002 ir 2003 metams įstatymo ir Lietuvos Respublikos žemės ūkio ekonominių santykių valstybinio reguliavimo įstatymo 16 straipsnio atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“ // Valstybės žinios. 2002, Nr. 5-186.

lėšos savivaldybėms, kokia tvarka jos yra skiriamos, kaip savivaldybių biudžetams yra prognozuojamos mokestinės pajamos ir įstatymų nustatytų mokesčių dalys ir kt.

Įstatymu patvirtindamas valstybės biudžetą, Seimas patvirtina valstybės biudžeto pajamas ir asignavimus, grindžiamus visuomenės ir valstybės reikmių ir galimybių įvertinimu. Konstitucinė biudžeto proceso samprata suponuoja tai, kad visi valstybės biudžeto pajamų šaltiniai, planuojamos pajamos, išlaidos, kurioms valstybės biudžeto lėšos skiriamos, tų lėšų dydis, subjektai, kuriems skiriami valstybės biudžeto asignavimai, privalo būti nurodyti valstybės biudžeto įstatyme. Nustatyti subjektus, kuriems skiriami valstybės biudžeto asignavimai, tik Seimo kompetencija. Seimas negali jos atsisakyti arba perduoti kitoms institucijoms, o šios negali tos kompetencijos perimti. Priešingu atveju būtų paneigta Seimo kompetencija suformuoti valstybės biudžetą, dalis šios kompetencijos būtų perduota vykdomajai valdžiai. Taip būtų paneigtas konstitucinis valdžių padalijimo principas. Vykdomosios valdžios institucijų aktai tegali būti valstybės biudžeto vykdymo aktai, kurie negali konkuruoti su valstybės biudžeto įstatymu, juo labiau jo pakeisti³¹.

LR Konstitucinis teismas 2002 m. sausio 14 d. priimdamas nutarimą³² konstatavo, jog kiekvienais biudžetinėmis metais Seimas privalo suformuoti valstybės biudžetą kitiems biudžetiniams metams, atsižvelgdamas į esamą socialinę ir ekonominę padėtį, į visuomenės ir valstybės poreikius bei galimybes, į turimus arba galimus gauti finansinius išteklius bei valstybės įsipareigojimus, į kitus svarbius veiksnius. Priimdamas valstybės biudžeto įstatymą, Seimas privalo paisyti Konstitucijoje įtvirtinto teisingos ir darnios visuomenės siekio.

Taigi tik Vyriausybė, atsižvelgdama į valstybės ir visuomenės socialinius, ekonominius, demografinius, politinius, tarptautinius ir kt. poreikius, turi išimtinę kompetenciją, įtvirtintą Konstitucijoje, rengti (sudaryti) valstybės biudžeto projektą ir teikti jį Seimui svarstyti ir tvirtinti.

1.3. Savivaldybių biudžetų projektų rengimas, svarstymas ir tvirtinimas

LR Konstitucijos³³ 127 straipsnio 1 dalis numato, jog Lietuvos biudžetinę sistemą sudaro savarankiškas Lietuvos Respublikos valstybės biudžetas, taip pat savarankiški vietos savivaldybių biudžetai. Kiekviena iš 60 savivaldybių kiekvienais metais sudaro ir tvirtina savo biudžetus. Ši vietos savivaldybių teisė (taip pat ir pareiga) yra įtvirtinta Konstitucijos 121

---

³¹ Ten pat.

³² Ten pat.

³³ Lietuvos Respublikos Konstitucija // Valstybės žinios. 1992, Nr. 33-1014.

straipsnio 1 dalyje. Vietos savivaldybių patvirtinti biudžetai kartu su Lietuvos Respublikos valstybės biudžetu tampa Lietuvos biudžetinės sistemos sudėtine dalimi.

Finansų teorijoje yra teigiama, kad savivaldybės biudžeto projektas praeina keturis svarbiausius egzistavimo etapus (biudžeto projekto gyvybės ciklas). Pirmiausiai biudžeto projektas rengiamas administracijoje, vėliau svarstomas ir tvirtinamas savivaldybės taryboje, po to seka jo vykdymo etapas ir pačioje pabaigoje – vykdymo vertinimas bei kontrolė³⁴.

1.3.1. Savivaldybių biudžetų projektų rengimo teisiniai aspektai

Savivaldybės biudžeto projektas yra preliminariai apskaičiuotų arba atitinkamu būdu įvertintų savivaldybės būsimų pajamų ir savivaldybei per visus biudžetinius metus tenkančių išlaidų apibendrinimas, kuris papildomas komentarais bei priedais. Biudžeto projekto tikslas – subalansuoti savivaldybės planuojamas išlaidas su numatomomis gauti pajamomis ir tuo pačiu užtikrinti tvarkingą finansų organizavimą savivaldybėje³⁵.

Savivaldybės rengdamos, tvirtindamos ir vykdydamos savo biudžetus, privalo laikytis tam tikros nustatytos tvarkos. Tvarka turi būti suprantama ne tik kaip veiksmai, kurių tikslas yra parengti ir patvirtinti biudžetą (kaip teisinę galią turintį dokumentą), bet ir reikalavimai, keliami šio dokumento turiniui ir formai. Įgyvendinant viešųjų finansų, tarp jų ir savivaldybių, viešumo ir skaidrumo principus rengiant ir tvirtinant savivaldybių biudžetus yra naudojama vienoda pajamų ir asignavimų klasifikacija, taip pat vienodos apskaitos ir atskaitomybės ruošimo principai.

Biudžeto klasifikacija – tai visų biudžeto pajamų ir išlaidų paskirstymas pagal iš anksto nustatytus kriterijus. Biudžeto pajamų ir išlaidų klasifikacijos kriterijai yra nustatomi teisės normomis. Klasifikuojant biudžeto pajamas ir išlaidas yra siekiama kuo tiksliau nustatyti numatomas pajamas ir išlaidas, taip siekiama teisingai ir tiksliai planuoti, vykdyti biudžetą bei atlikti jo vykdymo kontrolę.

Savivaldybių administracijos finansų skyriai, sudarydami savivaldybių biudžetų projektus, vadovaujasi šiomis pagrindinėmis savivaldybių biudžetų rengimo ir tvirtinimo nuostatomis³⁶:

- Savivaldybių biudžetų projektų rengimą organizuoja savivaldybių vykdomosios institucijos. Iki 2003 metų savivaldybių biudžetų projektai buvo rengiami savivaldybių valdybų

---

³⁴ Ehrhart K., Schwrz-Jung S. R., Welge H. Biudžetas ir finansai. – Vilnius: Pradai, 1996. P. 41.

³⁵ Ten pat, P. 21.

³⁶ Nuostatos išskirtos atsižvelgiant į Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2004 m. birželio 15 d. nutarimą Nr. 751 „Dėl Lietuvos Respublikos valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų sudarymo ir vykdymo taisyklių patvirtinimo“ // Valstybės žinios. 2004, Nr. 96-3531.

nustatyta tvarka. Šiuo metu, nesant valdybos institucinio valdymo lygmens, už biudžetų projektų parengimą atsakinga savivaldybės administracija.

- Savivaldybių biudžetų projektai rengiami vadovaujantis Lietuvos Respublikos Seimo patvirtintais savivaldybių biudžetų finansiniais rodikliais, valstybinės statistikos duomenimis, savivaldybės tarybos patvirtintomis socialinėmis, ekonominėmis ir kitomis programomis. Savivaldybėms rekomenduojama sudarant savivaldybių biudžetus taikyti strateginio planavimo ir biudžeto sudarymo pagal programas principus, nustatytus Strateginio planavimo metodikoje³⁷, atitinkamai papildytus pagal savo poreikius.

- Savivaldybių biudžetų asignavimų valdytojai, vadovaudamiesi savivaldybių administracijos direktoriaus nustatyta savivaldybių biudžetų projektų sudarymo tvarka, sudaro savo išlaidų sąmatų projektus ir organizuoja jiems pavaldžių įstaigų išlaidų sąmatų projektų sudarymą. Savivaldybių biudžetų asignavimų valdytojai yra atsakingi už teisingą jų ir jiems pavaldžių institucijų išlaidų sąmatų sudarymą.

- Savivaldybių administracijos tikrina, ar išlaidų sąmatų projektuose pateikti skaičiavimai yra tikslūs, ar laikytasi taupumo režimo, ar numatyti asignavimai esamiems įsiskolinimams padengti, prireikrus asignavimus patikslina ir įtraukia juos į savivaldybių biudžetų projektus.

- Savivaldybių administracijos parengtus savivaldybių biudžetų projektus pateikia savivaldybių taryboms. Savivaldybių tarybos svarsto biudžetų projektus atsižvelgdamos į savivaldybių administracijų pranešimus, savivaldybių tarybų komitetų pasiūlymus bei išvadas.

Biudžeto sandaros įstatymo³⁸ 26 straipsnis numato, jog savivaldybių biudžetų projektus rengia savivaldybių vykdomosios institucijos, remiantis:

1. Biudžeto sandaros įstatymu;
2. kitais įstatymais;
3. Seimo patvirtintais savivaldybių biudžetų finansiniais rodikliais;
4. Vyriausybės patvirtintomis biudžetų sudarymo ir vykdymo taisyklėmis;
5. valstybinės statistikos duomenimis;
6. socialinėmis ir ekonominėmis programomis;
7. savivaldybių biudžetų asignavimų valdytojų programomis ir jų sąmatų projektais.

---

³⁷ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2004 m. liepos 16 d. nutarimas Nr. 902 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2002 m. birželio 6 d. nutarimo Nr. 827 „Dėl strateginio planavimo metodikos patvirtinimo“ pakeitimo“ // Valstybės žinios. 2004, Nr. 112-4187.

³⁸ Lietuvos Respublikos biudžeto sandaros įstatymas // Valstybės žinios. 2004, Nr. 4-47; 2005, Nr. 144-5237.

Analizuojant šį straipsnį teisiniu požiūriu, darytina išvada, jog savivaldybių vykdomosios institucijos privalo remtis išvardytais teisės aktais, tačiau praktika atskirose savivaldybėse sudarant biudžeto projektus yra skirtinga.

Minėtame įstatyme numatyta, jog savivaldybių biudžetų projektus rengia savivaldybių vykdomosios institucijos, remiantis Vyriausybės patvirtintomis biudžetų sudarymo ir vykdymo taisyklėmis. Tokios taisyklės yra patvirtintos 2001 m. gegužės 14 d. nutarimu Nr. 543 „Dėl Lietuvos Respublikos valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų sudarymo ir vykdymo taisyklių patvirtinimo“, kurios 2004 m. birželio 15 d. nutarimu Nr. 751 išdėstytos nauja redakcija³⁹. Šių taisyklių 32 punktas numato, jog savivaldybių biudžetų projektai rengiami vadovaujantis:

1. Biudžeto sandaros įstatymu;
2. Seimo patvirtintais savivaldybių biudžetų finansiniais rodikliais;
3. oficialiosios statistikos duomenimis;
4. savivaldybės tarybos patvirtintomis socialinėmis, ekonominėmis programomis;
5. taip pat savivaldybių biudžetų asignavimų valdytojų programomis ir jų sąmatų projektais;
6. sudarant savivaldybių biudžetus, savivaldybėms rekomenduojama taikyti strateginio planavimo ir biudžeto sudarymo pagal programas principus, nustatytus Strateginio planavimo metodikoje⁴⁰, atitinkamai papildytus pagal savo poreikius.

Analizuodami Biudžeto sandaros įstatymą⁴¹ ir Valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų sudarymo ir vykdymo taisyklės⁴², pastebime, jog šie du teisės aktai (kurių teisinė galia yra skirtinga) suteikia galimybę savivaldybių vykdomosioms institucijoms nusistatyti (pasirinkti) skirtingas tvarkas rengiant biudžeto projektus. Minėtų Taisyklių 33 punktas teigia, jog savivaldybių biudžetų projektai rengiami savivaldybių administracijos direktoriaus nustatyta tvarka. Analizuodami savivaldybių praktiką rengiant savivaldybių biudžetų projektus, galime išskirti dvi skirtingas savivaldybių biudžetų projekto rengimo tvarkas.

Pirma savivaldybių biudžetų projekto rengimo tvarka. Savivaldybių biudžetų projektai rengiami pagal savivaldybių biudžetų asignavimų valdytojų programas ir jų sąmatų projektus,

---

³⁹ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2004 m. birželio 15 d. nutarimą Nr. 751 „Dėl Lietuvos Respublikos valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų sudarymo ir vykdymo taisyklių patvirtinimo“ // Valstybės žinios. 2004, Nr. 96-3531.

⁴⁰ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2004 m. liepos 16 d. nutarimas Nr. 902 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2002 m. birželio 6 d. nutarimo Nr. 827 „Dėl strateginio planavimo metodikos patvirtinimo“ pakeitimo“ // Valstybės žinios. 2004, Nr. 112-4187.

⁴¹ Lietuvos Respublikos biudžeto sandaros įstatymas // Valstybės žinios. 2004, Nr. 4-47; 2005, Nr. 144-5237.

⁴² Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2004 m. birželio 15 d. nutarimą Nr. 751 „Dėl Lietuvos Respublikos valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų sudarymo ir vykdymo taisyklių patvirtinimo“ // Valstybės žinios. 2004, Nr. 96-3531.

kuriuos prieš tai gali, bet neprivalo, patvirtinti savivaldybių tarybos (ar savivaldybių tarybos tvirtina asignavimų valdytojų programos ir jų sąmatų projektus, priklauso nuo kiekvienos savivaldybės nusistatytos biudžeto rengimo tvarkos, kuria vadovaujantis rengiami savivaldybių biudžetų projektai). Asignavimų valdytojai pateikia savo parengtas programos ir jų sąmatų projektus vykdomosioms savivaldybių institucijoms, kurios atsižvelgdamos į programos ir jų sąmatų projektus, rengia biudžeto projektą. Tokia tvarka yra Vilkaviškio rajono savivaldybėje, Marijampolės rajono savivaldybėje ir kt.

Antra savivaldybių biudžetų projekto rengimo tvarka. Sudarydamos savivaldybių biudžetus, savivaldybės taiko strateginio planavimo ir biudžeto sudarymo pagal programos principus, nustatytus Strateginio planavimo metodikoje⁴³, atitinkamai papildytus pagal savo poreikius. Asignavimų valdytojai, kaip ir pirmosios tvarkos atveju, parengia savo programos ir jų sąmatų projektus, tik šios programos ir jų sąmatų projektai yra pagrįsti strateginio planavimo ir biudžeto sudarymo pagal programos principais, t. y. bendraisiais savivaldybių planais, ilgalaikiais savivaldybių plėtros planais bei vidutinės trukmės savivaldybių veiklos planais (trimečiais planais). Ši tvarka yra modernesnė (naujesnė) mūsų valstybėje, ji kol kas yra tik rekomendacinio pobūdžio. Tokia tvarka yra Vilniaus miesto savivaldybėje, Klaipėdos miesto savivaldybėje ir kt.

Strateginio planavimo metodika⁴⁴ nustato strateginio planavimo sistemą, strateginio planavimo ir biudžeto pagal programos sudarymo principus.

Strateginis planas – strateginio planavimo dokumentas, atspindintis savivaldybės plėtros viziją ilgalaikiu laikotarpiu, pagrįstą politinės, ekonominės, socialinės, kultūrinės, teisinės situacijos analize.

Strateginis valdymas savivaldybėje gali būti traktuojamas kaip savivaldybės įgyvendinama nenutrūkstama strateginės analizės, plėtros strategijos kūrimo ir jos įgyvendinimo funkcija, leidžianti laiku prisitaikyti prie vidaus ir išorės situacijos pokyčių, maksimaliai didinti bei efektyviai panaudoti savivaldybės ekonominį, socialinį, žmoniškųjų išteklių potencialą.

Strateginių planų sistemą savivaldybėse galima suskirstyti į tris grupes (šiuos planus tvirtina savivaldybių tarybos):

I. Bendrieji savivaldybių planai. Juose numatomi savivaldybių plėtros prioritetai, tikslai ir uždaviniai. Numatomos priemonės tikslams ir uždaviniams įgyvendinti, numatomas preliminarus lėšų poreikis ir priemonių įgyvendintojai. Juos turi dauguma savivaldybių. Pvz., Kauno miesto plėtros strateginis planas, Klaipėdos miesto plėtros strateginis planas ir kt.

---

⁴³ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2004 m. liepos 16 d. nutarimas Nr. 902 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2002 m. birželio 6 d. nutarimo Nr. 827 „Dėl strateginio planavimo metodikos patvirtinimo“ pakeitimo“ // Valstybės žinios. 2004, Nr. 112-4187.

⁴⁴ Ten pat.

Atsižvelgiant į šiuos planus, savivaldybės biudžeto projektus rengia tiek įvardijama pirma, tiek ir antra savivaldybių biudžetų projekto rengimo tvarka, priklausomai nuo to, kokia iš jų nusistatyta savivaldybėje.

II. Ilgalaikis savivaldybės plėtros planas. Juos dažniausiai rengia privačios konsultacijų bendrovės. Šią planų grupę galima būtų pavadinti poreikių planu, bet ne realiu. Šie planai yra išvestiniai iš bendrųjų savivaldybių planų, juos papildantys ir detalizuojantys. Juose nurodomi galimi finansavimo šaltiniai, kurie gali keistis. Šie planai neapima visų savivaldybių vykdomų veiklų. Jie dažniausiai sudaromi 10 metų laikotarpiui. Pvz., Vilniaus miesto 2002-2011 metų strateginis planas, Kauno miesto 2005-2015 metų strateginis planas, Vilkaviškio rajono savivaldybės 2004-2010 metų plėtros strateginis planas ir kt. Atsižvelgiant į šiuos planus, savivaldybės biudžeto projektus rengia tiek įvardijama pirma, tiek ir antra savivaldybių biudžetų projekto rengimo tvarka.

III. Vidutinės trukmės savivaldybės veiklos planai (trimečiai planai). Tai planavimo dokumentai, kuriuose atsižvelgiant į aplinkos analizę, suformuluotos savivaldybių misijos, strateginiai tikslai, aprašomos savivaldybių vykdomos programos ir nustatomi asignavimai jiems įgyvendinti. Šie planai apima visą savivaldybių veiklą. Tai ilgalaikio plėtros plano instrumentas, kuris padeda įgyvendinti ilgalaikius plėtros planus. Pvz., Klaipėdos miesto savivaldybės 2006-2008 metų strateginis veiklos planas, Vilniaus miesto savivaldybės veiklos 2006-2008 metų strateginis planas, Kėdainių rajono savivaldybės 2006-2008 metų strateginis veiklos planas ir kt.

Vidutinės trukmės savivaldybės veiklos planai (trimečiai planai) yra rengiami tose savivaldybėse, kurių biudžetų projektų rengimo sistema yra aprašyta savivaldybių biudžetų projekto rengimo antroje tvarkoje. Savivaldybės, sudarydamos savo biudžetus, taiko strateginio planavimo ir biudžeto sudarymo pagal programas principus, nustatytus Strateginio planavimo metodikoje, atitinkamai papildytus pagal savo poreikius. Tokia savivaldybių biudžeto projekto rengimo sistema yra geresnė lyginant su biudžetų projektų rengimo sistema, kuri pagrįsta savivaldybių biudžetų asignavimų valdytojų programų ir jų sąmatų projektais:

- vykdamas bendras programas, parengtas atsižvelgiant į vidutinės trukmės savivaldybės veiklos trimečius planus, atsiranda didesnis dialogas tarp atskirų savivaldybės dalinių ar asignavimų valdytojų ir išvengiama dalinių funkcijų dubliavimosi;
- savivaldybės veikla tampa efektyvesnė, orientuota į rezultatų pasiekimą, o ne į einamuosius veiksmus ar procesus;
- savivaldybės tarnautojai atsako ne už resursų įsisavinimą, o už jų panaudojimo rezultatus. Išlaidų rezultatyvumas ir efektyvumas didėja dėl to, kad institucijos turi suformuluoti savo pagrindinį tikslą, uždavinius ir priemones ir nurodyti pageidaujamas gauti sumas atsižvelgiant į veiklos rezultatus ir kokybę;

- asignavimų naudojimas ir jų panaudojimo rezultatai strateginiame plane yra pateikiami labai informatyviai, atvirai, tai didina savivaldybės veiklos skaidrumą;
- planuojant biudžetą tik vieneriems metams, pirmiausia atsižvelgiama į šios dienos poreikius. Sudarant biudžetą pagal trimetes programas, remiamasi vidutinės trukmės perspektyva (trejais metais);
- programos suteikia galimybę vienu ir tuo pačiu metu planuoti einamąsias išlaidas ir kapitalines investicijas.

Savivaldybės, rengdamos savivaldybių biudžetų projektus, juose privalo numatyti ne tik asignavimus, bet ir biudžetų pajamas. Apie savivaldybių biudžeto pajamas yra rašoma šio darbo 2.1. dalyje „Savivaldybių biudžetų pajamos. Valstybės biudžeto dotacijos ir kitos pervedamos lėšos“.

1.3.2. Savivaldybių biudžetų projektų svarstymas ir tvirtinimas savivaldybių tarybose

Savivaldybių administracijų direktoriai parengtus savivaldybių biudžetų projektus pateikia savivaldybių taryboms savivaldybių tarybų reglamento nustatyta tvarka.

Savivaldybės tarybos veiklos reglamentas – tai pagrindinis savivaldybės tarybos vidaus teisės aktas, kuriuo, pagal galiojantį Vietos savivaldos įstatymą, nustatoma savivaldybės tarybos struktūra, tarybos institucijų kompetencija ir funkcijos, jų tarpusavio santykiai ir santykiai su savivaldybės administracija, tarybos narių ir pareigūnų įgaliojimai. Tai dokumentas, vienodai galiojantis ir privalomas visiems savivaldybės gyventojams ir jos teritorijoje veikiantiems ūkio subjektams, juridine forma šį teisės aktą būtų galima sulyginti su akcinės bendrovės įstatais, nes savivaldybė – tarsi gyventojų akcinė bendrovė.

Savivaldybių tarybos svarsto biudžetų projektus, atsižvelgdamos į savivaldybių vykdomųjų institucijų pranešimus, savivaldybių tarybų komitetų pasiūlymus ir išvadas.

Savivaldybių tarybų komitetai sudaromi iš tarybos narių savivaldybės tarybos sprendimu. Komitetų darbe patariamąjį balsą teise savivaldybės tarybos veiklos reglamento nustatyta tvarka gali dalyvauti visuomenės atstovai, ekspertai ir valstybės tarnautojai. Kiekvienoje savivaldybėje privaloma sudaryti Kontrolės komitetą. Kiti komitetai sudaromi savivaldybių tarybų sprendimu. Sudarant komitetus, laikomasi proporcingo daugumos ir mažumos atstovavimo principo. Komitetų ir jų narių skaičių bei įgaliojimus, išskyrus Kontrolės komiteto, nustato savivaldybių tarybos. Komitetų darbo tvarka nustatoma savivaldybės tarybos veiklos reglamente.

Komitetai pagal savo kompetenciją priima rekomendacinius sprendimus.

Taigi savivaldybių administracijų parengtus projektus pirmiausia svarsto atitinkamas savivaldybių tarybos komitetas ir tik po to, atsižvelgiant į šio komiteto sprendimus ir išvadas, biudžeto projektai svarstomi savivaldybių tarybose.

Pvz., Vilniaus miesto savivaldybėje yra sudarytas Ekonomikos ir finansų komitetas⁴⁵, kuris svarsto, rengia ir teikia išvadas dėl: Administracijos direktoriaus ir Kolegijos pateikto Tarybai tvirtinti Savivaldybės biudžeto projekto ir apibendrintų visų komitetų išvadų; Savivaldybės biudžeto įvykdymo apyskaitos; papildomų Savivaldybės biudžeto lėšų skirstymo; iš Savivaldybės biudžeto išlaikomų įstaigų ir organizacijų bendros asignavimų sumos ir darbo užmokesčio fondo nustatymo; Tarybos sprendimų, turinčių įtakos Savivaldybės biudžeto pajamoms ir išlaidoms, projektų; svarsto kt. klausimus.

Pvz., Kauno miesto savivaldybės tarybos veiklos reglamentas⁴⁶ numato tokią Kauno miesto savivaldybės biudžeto rengimo tvarką:

- Biudžeto projektą rengia Savivaldybės administracija, vadovaudamasi Tarybos patvirtinta Savivaldybės biudžeto sudarymo, vykdymo ir vykdymo atskaitomybės tvarka bei Savivaldybės administracijos direktoriaus nustatytais biudžeto projekto rengimo terminais.
- Biudžeto projektas teikiamas svarstyti Tarybos frakcijoms, Komitetams, jis taip pat skelbiamas Savivaldybės interneto svetainėje bei viename Kauno miesto dienraščių gyventojams viešai svarstyti. Taip pat su biudžeto projektu galima susipažinti Savivaldybės administracijos Finansų skyriuje (toliau – Finansų skyrius), Ryšių su visuomene skyriuje ir Priimamajame. Miesto gyventojai ir juridiniai asmenys pastabas ir pasiūlymus dėl Biudžeto projekto teikia 7 dienas nuo projekto paskelbimo dienos elektroniniu paštu adresu: finansai@kaunas.sav.lt arba raštu Finansų skyriui. Komitetai privalo išnagrinėti Biudžeto projektą pagal savo kompetenciją ir savo sprendimus ne vėliau kaip per 7 dienas nuo Biudžeto projekto gavimo dienos pateikti Biudžeto ir finansų komitetui. Į Komitetų, kuriuose svarstomas Biudžeto projektas, posėdžius kviečiami Savivaldybės administracijos atstovai, taip pat gali būti kviečiami Tarybos Biudžeto ir finansų komiteto (toliau – Biudžeto ir finansų komitetas) nariai.
- Tarybos frakcijos savo nuomonę dėl Biudžeto projekto pateikia Biudžeto ir finansų komitetui per 7 dienas nuo projekto gavimo dienos.
- Gautus gyventojų ir juridinių asmenų atsiliepimus apibendrina Savivaldybės administracija ir pateikia Biudžeto ir finansų komitetui.

---

⁴⁵ Vilniaus miesto savivaldybės tarybos 2003 m. vasario 26 d. sprendimas Nr. 813 „Dėl Vilniaus miesto savivaldybės tarybos veiklos reglamento tvirtinimo“ // Vilniaus miesto savivaldybė, prieiga internete: [⁴⁶ Kauno miesto savivaldybės tarybos 2004 m. balandžio 15 d. sprendimas Nr. T-186 „Dėl Kauno miesto savivaldybės tarybos veiklos reglamento patvirtinimo“ // Kauno miesto savivaldybė, prieiga internete: \[26\]\(http://www.kaunas.lt/page/index/265; prisijungimo laikas: 2006-11-15.</p></div><div data-bbox=\)](http://www.vilnius.lt/vaktai/Default.aspx?pavard=+tarybos+veiklos+reglamento&nr=&mt=&mn=0&dn=&mti=&mnj=0&dni=&padal=0&dokrus=0&tekst=&publeid=0&publeidnr=&pubnr=&pubmetai=&item=find; prisijungimo laikas: 2006-11-15.</p></div><div data-bbox=)

- Pasiūlymai didinti Biudžeto projekte numatytus asignavimus arba numatyti naujus asignavimus svarstomi tik tada, kai pasiūlymo iniciatoriai nurodo šių išlaidų finansavimo šaltinį.

- Biudžeto ir finansų komitetas, gavęs frakcijų, Komitetų išvadas bei gyventojų ir juridinių asmenų atsiliepimus, apsvarsto Biudžeto projektą ir pateikia apie jį išvadą Savivaldybės administracijos direktoriui. Išvadoje turi būti nurodomos frakcijų, Komitetų teikiamos pastabos ir pagrindinės išvados. Jeigu Biudžeto ir finansų komitetas nepritaria siūlomoms Biudžeto projekto pataisoms, savo išvadoje turi nurodyti konkrečius nepritarimo motyvus.

- Apsvarsčius Biudžeto projektą visuose Komitetuose ir įvykus viešam Biudžeto svarstymui, Savivaldybės administracijos direktorius teikia Biudžeto projektą svarstyti Tarybai.

Savivaldybių biudžetus tvirtina savivaldybių tarybos. Biudžetas tvirtinamas savivaldybės tarybos sprendimu. Sprendime nurodoma:

- 1) bendra pajamų suma ir jų paskirstymas pagal pajamų rūšis;

- 2) bendra asignavimų suma ir jų paskirstymas biudžetinėms įstaigoms ar savivaldybių administracijos padaliniais programoms vykdyti. Asignavimai skiriami išlaidoms (iš jų – darbo užmokesčiui) ir turtui įsigyti.

Savivaldybių tarybos biudžetus patvirtina per du mėnesius nuo valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų finansinių rodiklių patvirtinimo. Jeigu savivaldybių biudžetai laiku nepatvirtinami, asignavimai metų pradžioje iki biudžetų patvirtinimo kiekvieną mėnesį negali viršyti 1/12 praėjusių metų šių biudžetų asignavimų. Šiuo atveju kiekvieno asignavimų valdytojo asignavimai kiekvieną mėnesį negali viršyti 1/12 praėjusių metų atitinkamo biudžeto šiam asignavimų valdytojui skirtų lėšų ir skiriamos tik tęstinei veiklai bei įstatymuose nustatytiems įsipareigojimams finansuoti (išskyrus Europos Sąjungos finansinės paramos ir bendrojo finansavimo programas, kurioms asignavimai pervedami vadovaujantis sudarytomis sutartimis) bei išskolinimams dengti.

Taigi savivaldybių biudžetų tvirtinimas yra tiesiogiai susijęs su valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų finansinių rodiklių patvirtinimu Seime.

Seimas valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų finansinių rodiklių patvirtinimo įstatymą turi priimti kiekvienais metais iki naujųjų biudžetinių metų pradžios (LR Konstitucijos⁴⁷ 131 straipsnis), t. y. iki sausio 1 dienos.

Valstybės biudžetui (kaip ir savivaldybių biudžetams) LR Konstitucijos⁴⁸ 132 straipsnis numato, jeigu valstybės biudžetas laiku nepatvirtinamas, jo išlaidos biudžetinių metų pradžioje kiekvieną mėnesį negali viršyti praėjusių metų valstybės biudžeto 1/12 išlaidų.

---

⁴⁷ Lietuvos Respublikos Konstitucija // Valstybės žinios. 1992, Nr. 33-1014.

⁴⁸ Ten pat.

Iš pateiktos 1 lentelės matome atitinkamus biudžetinius metus ir kada tiems metams Seimas priėmė valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų finansinių rodiklių patvirtinimo įstatymus bei kada šie įstatymai buvo paskelbti „Valstybės žiniuose“ (Žr. 1 lentelę).

1 lentelė

Biudžetiniams metams priimti ir paskelbti valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų finansinių rodiklių patvirtinimo įstatymai*

Biudžetiniai metai	Biudžetiniams metams Seime priimtas valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų finansinių rodiklių patvirtinimo įstatymas	Paskelbtas „Valstybės žiniuose“ valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų finansinių rodiklių patvirtinimo įstatymas
1999	1998 m. gruodžio 3 d. Nr. VIII-949	1998 m. gruodžio 30 d.
2000	1999 m. gruodžio 23 d. Nr. VIII-1503	1999 m. gruodžio 30 d.
2001	2000 m. gruodžio 19 d. Nr. IX-89	2000 m. gruodžio 29 d.
2002	2001 m. gruodžio 13 d. Nr. IX-643	2001 m. gruodžio 29 d.
2003	2002 m. gruodžio 10 d. Nr. IX-1227	2002 m. gruodžio 27 d.
2004	2003 m. gruodžio 11 d. Nr. IX-1884	2003 m. gruodžio 23 d.
2005	2004 m. lapkričio 9 d. Nr. IX-2550	2004 m. lapkričio 26 d.
2006	2005 m. gruodžio 8 d. Nr. X-433	2005 m. gruodžio 24 d.

*Sudarant lentelę panaudoti LR Finansų ministerijos duomenys

Išnagrinėję aštuonerius pastaruosius biudžetiniams metams Seime priimtus valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų finansinių rodiklių patvirtinimo įstatymus, galime daryti išvadą, jog Seimas, tvirtindamas šį įstatymą, nepažeidė LR Konstitucijos 131 straipsnio, ir nereikėjo taikyti už šio straipsnio pažeidimą numatytas pasekmes, kurios reglamentuotos LR Konstitucijos 132 straipsnyje.

Taigi galime daryti dar vieną išvadą, jog valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų finansinių rodiklių patvirtinimo įstatymai Seime yra priimami laiku, kaip tai numato LR Konstitucija ir kiti teisės aktai.

Tačiau savivaldybių tarybos savivaldybių biudžetus privalo patvirtinti per du mėnesius nuo valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų finansinių rodiklių patvirtinimo.

Analizuojant 1 lentelę pastebime, jog kur kas vėliau valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų finansinių rodiklių patvirtinimo įstatymai yra paskelbiami „Valstybės žiniuose“, nei patvirtinami Seime. Lietuvos Respublikos įstatymų ir kitų teisės aktų skelbimo ir įsigaliojimo tvarkos įstatymo⁴⁹ 5 straipsnis numato, jog Lietuvos Respublikos įstatymai įsigalioja po to, kai

⁴⁹ Lietuvos Respublikos įstatymų ir kitų teisės aktų skelbimo ir įsigaliojimo tvarkos įstatymas // Valstybės žinios. 2002, Nr. 124-5626.

juos pasirašo ir „Valstybės žiniuose“ paskelbia Respublikos Prezidentas, jeigu pačiuose įstatymuose nenustatyta vėlesnė įsigaliojimo data, jeigu Konstitucijos 71 straipsnio 1 dalyje nurodytu laiku (per 10 dienų) Seimo priimto įstatymo Respublikos Prezidentas negrąžina Seimui pakartotinai svarstyti ir nepasirašo, toks įstatymas įsigalioja po to, kai jį pasirašo ir „Valstybės žiniuose“ paskelbia Seimo Pirmininkas.

Savivaldybių tarybos biudžetus privalo patvirtinti per du mėnesius nuo valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų finansinių rodiklių patvirtinimo, o ne nuo jų paskelbimo ir įsigaliojimo. Savivaldybės susiduria su problema, jog metų pabaigoje reikia nuolat stebėti Seimo darbą, kada jis patvirtina valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų finansinių rodiklių patvirtinimo įstatymą. Be to, nevisi Seimo priimti įstatymai yra pasirašomi Respublikos Prezidento, dalis jų yra motyvuotai grąžinama Seimui pakartotinai svarstyti. Atsižvelgiant į tai, jog savivaldybės yra įpareigos prenumeruoti „Valstybės žinias“, kad žinotų kokie teisės aktai yra priimami ir kada jie įsigalioja, siūlytina keisti Biudžeto sandaros įstatymo⁵⁰ 26 straipsnio 5 dalies pirmą sakinį ir jį išdėstyti taip: „Savivaldybių tarybos biudžetus privalo patvirtinti per du mėnesius nuo valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų finansinių rodiklių patvirtinimo įstatymo paskelbimo „Valstybės žiniuose“.

Jeigu savivaldybių tarybos nepatvirtina biudžetų per du mėnesius nuo valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų finansinių rodiklių patvirtinimo, tai metų pradžioje, iki biudžetų patvirtinimo, kiekvieną mėnesį negali viršyti 1/12 praėjusių metų savivaldybių biudžetų asignavimų. Tai pat jeigu savivaldybė nustatytu laiku nepatvirtina biudžeto, lėšos iš valstybės biudžeto atitinkamai savivaldybei iki biudžeto patvirtinimo laikinai nepervedamos.

Analizuojant teisinę aktų bazę, dėl savivaldybių biudžetų tvirtinimo, pastebime teisinę problemą (dviprasmybę), Vietos savivaldos įstatymo⁵¹ 37 straipsnio 1 dalis numato, jog savivaldybės biudžetas sudaromas ir tvirtinamas vieneriems biudžetiniams metams, savivaldybių biudžetų rengimo, svarstymo ir tvirtinimo procedūrą nustato Biudžetinės sandaros įstatymas ir Vyriausybės nutarimu patvirtintos taisyklės.

Biudžeto sandaros įstatymo⁵² 26 straipsnio 5 dalis numato, jog savivaldybių tarybos biudžetus patvirtina per du mėnesius nuo valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų finansinių rodiklių patvirtinimo. Jeigu savivaldybių biudžetų projektai laiku nepatvirtinami, biudžetai vykdomi šio Įstatymo 29 straipsnyje nustatyta tvarka, t. y. asignavimai metų pradžioje iki biudžetų patvirtinimo kiekvieną mėnesį negali viršyti 1/12 praėjusių metų šių biudžetų asignavimų. Šiuo atveju kiekvieno asignavimų valdytojo asignavimai kiekvieną mėnesį negali

---

⁵⁰ Lietuvos Respublikos biudžeto sandaros įstatymas // Valstybės žinios. 2004, Nr. 4-47; 2005, Nr. 144-5237.

⁵¹ Lietuvos Respublikos vietos savivaldos įstatymas // Valstybės žinios. 2000, Nr. 10-12.

⁵² Lietuvos Respublikos biudžeto sandaros įstatymas // Valstybės žinios. 2004, Nr. 4-47; 2005, Nr. 144-5237.

viršyti 1/12 praėjusių metų atitinkamo biudžeto šiam asignavimų valdytojui skirtų lėšų ir skiriamos tik tęstinei veiklai bei įstatymuose nustatytiems įsipareigojimams finansuoti (išskyrus Europos Sąjungos finansinės paramos ir bendrojo finansavimo programas, kurioms asignavimai pervedami vadovaujantis sudarytomis sutartimis) bei išsiskolinimams dengti.

Taigi teisiškai lieka neaišku, nuo kada yra taikomos Biudžeto sandaros įstatymo⁵³ 29 straipsnyje numatytos pasekmės: ar jeigu biudžetas nepatvirtintas, kaip numato Biudžeto sandaros įstatymas, per du mėnesius nuo valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų finansinių rodiklių patvirtinimo, ar, kaip numato, nors ir netiesiogiai, Vietos savivaldos įstatymo⁵⁴ 37 straipsnio 1 dalis, jog savivaldybės biudžetas sudaromas ir tvirtinamas vieneriems biudžetiniams metams, o pagal LR Konstituciją biudžetiniai metai prasideda nuo sausio 1 dienos, todėl darytina išvada, jog Biudžeto sandaros įstatymo⁵⁵ 29 straipsnyje numatytos pasekmės kyla, jei savivaldybės biudžetų nepatvirtina iki biudžetinių metų sausio 1 dienos.

Norint išspręsti šį teisinį kazusą, siūlytina keisti Biudžeto sandaros įstatymo⁵⁶ 26 straipsnio 5 dalies pirmą sakinį ir jį išdėstyti taip: „Savivaldybių tarybos biudžetus privalo patvirtinti per du mėnesius nuo valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų finansinių rodiklių patvirtinimo įstatymo paskelbimo „Valstybės žiniuose“, bet ne vėliau kaip iki biudžetinių metų pradžios“. Antrą sakinį – „Jeigu savivaldybių biudžetų projektai laiku nepatvirtinami, biudžetai vykdomi šio Įstatymo 29 straipsnyje nustatyta tvarka“ – palikti nepakeistą.

Savivaldybės tarybos, tvirtindamos savivaldybių biudžetų pajamas, lėšas iš valstybės biudžeto numato pagal Seimo (valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų finansinių rodiklių patvirtinimo įstatymuose numatytas) patvirtintas sumas, o tvirtindama asignavimų paskirstymą programoms vykdyti nurodo, kiek iš jų skiriama specialiosioms programoms.

Savivaldybių biudžetai tvirtinami be deficito, t. y. skirtumas tarp biudžeto pajamų ir asignavimų negali būti neigiamas.

Patvirtintus savivaldybių biudžetus savivaldybių administracijų direktoriai pateikia Finansų ministerijai.

Taigi savivaldybių biudžetų rengimas ir tvirtinimas yra tiesiogiai susijęs su valstybės biudžeto patvirtinimu Seime, nes tik priėmus Seime atitinkamų biudžetinių metų valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų finansinių rodiklių patvirtinimo įstatymą savivaldybės gali tvirtinti savo biudžetus. Tiek valstybės, tiek ir savivaldybių biudžetai turi būti patvirtinti iki biudžetinių metų pradžios, t. y. iki sausio 1 dienos, priešingu atveju – kiekvieno mėnesio biudžetų išlaidos negali viršyti 1/12 praėjusių metų biudžetų asignavimų.

---

⁵³ Ten pat.

⁵⁴ Lietuvos Respublikos vietos savivaldos įstatymas // Valstybės žinios. 2000, Nr. 10-12.

⁵⁵ Lietuvos Respublikos biudžeto sandaros įstatymas // Valstybės žinios. 2004, Nr. 4-47; 2005, Nr. 144-5237.

⁵⁶ Ten pat.

2 SKYRIUS. SAVIVALDYBIŲ BIUDŽETŲ FORMAVIMO IR VYKDYMO PROBLEMOS

2.1. Savivaldybių biudžetų pajamos.

Valstybės biudžeto dotacijos ir kitos pervedamos lėšos

Tiek valstybės pajamos, tiek savivaldybių biudžetų pajamos yra piniginiai ištekliai, kurie yra valstybės ar savivaldybių nuosavybė ir pervedami į valstybės arba savivaldybių biudžetus. Šie resursai yra panaudojami vykdyti savivaldybių (valstybės) funkcijas ir uždavinius. Todėl biudžetų pajamos, priklausomai nuo to į kurį biudžetą patenka, galime klasifikuoti į valstybės biudžeto pajamas ir savivaldybių biudžetų pajamas. Nepaisant to, kad valstybės ir savivaldybių biudžetų pajamos yra sudėtingas reiškinys, šios pajamos sudaro vientisą sistemą. Savivaldybių biudžetų pajamas galime aiškinti kaip dalį nacionalinių pajamų, kurios persikirstymo proceso metu tampa savivaldybių nuosavybe ir sudaro savivaldybių veiklos finansinę bazę.

Savivaldybių biudžetų sandara yra sąlygojama paties biudžetinio dokumento rengimo tikslo, kuris yra kaupti lėšas (pajamas) reikalingas savivaldybių funkcijoms atlikti.

Savivaldybių biudžetų pajamų nustatymo metodikos įstatymo⁵⁷ 2 straipsnis nustato bendrą savivaldybių biudžetų pajamų klasifikaciją, t. y. savivaldybių biudžetų pajamas sudaro:

- 1) mokestinės pajamos;
- 2) nemokestinės pajamos;
- 3) valstybės biudžeto dotacijos.

Analizuodami teisės aktus⁵⁸, galime išskirti tokias savivaldybių biudžeto pajamas:

- 1) pajamos iš mokesčių, gaunamos į savivaldybių biudžetus pagal įstatymus ir kitus teisės aktus;
- 2) pajamos iš savivaldybių turto (išskyrus pajamas, gaunamas pagal Valstybės ir savivaldybių turto privatizavimo įstatymą);
- 3) savivaldybių biudžetinių įstaigų pajamos už teikiamas paslaugas;
- 4) baudos, gautos įstatymų nustatyta tvarka;
- 5) vietinės rinkliavos;

---

⁵⁷ Lietuvos Respublikos savivaldybių biudžetų pajamų nustatymo metodikos įstatymas // Valstybės žinios. 1997, Nr. 69-1743.

⁵⁸ Biudžeto sandaros įstatymo (Žin., 2004, Nr. 4-47) 22 straipsnis ir Vietos savivaldos įstatymo (Žin., 2000, Nr. 91-2832) 36 straipsnis.

6) pajamos, gautos už išnuomotą arba suteiktą naudotis valstybinę žemę, valstybinio vidaus vandenų fondo vandens telkinius ir Vyriausybės nustatyta tvarka paskirsčius lėšas už parduotus ne žemės ūkio paskirčiai valstybinės žemės sklypus;

7) valstybės biudžeto dotacijos ir kitos pervedamos lėšos;

8) negražintina finansinė parama (piniginės lėšos);

9) pajamos už savivaldybių lėšų likučius einamosiose sąskaitose;

10) paskolos;

11) kitos įstatymų nustatytos pajamos;

12) į savivaldybių biudžetų pajamas įskaitomos įmokos už ilgalaikio materialiojo ir nematerialiojo turto realizavimą.

Tam, kad matytume koks yra valstybės biudžeto santykis su savivaldybių biudžetais, kokią vietą užima savivaldybių biudžetai ir kokia jų reikšmė Lietuvos biudžetinėje sistemoje, pateikiame 2 lentelę (Žr. 2 lentelę).

2 lentelė

Valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų santykis*

Metai	Nacionalinis biudžetas (tūkst. litų)	Valstybės biudžetas (tūkst. litų ir procentai)		Savivaldybių biudžetai (tūkst. litų ir procentai)	
1999	8 765 287	5 843 755	66,67	2 921 532	33,33
2000	8 610 465	5 727 530	66,52	2 882 935	33,48
2001	8 741 124	5 874 025	67,20	2 867 099	32,80
2002	9 554 493	7 991 018	83,64	1 563 475	16,36
2003	10 245 741	8 695 680	84,87	1 550 061	15,13
2004	12 414 749	10 404 223	83,81	2 010 526	16,19
2005	14 459 520	12 131 982	83,90	2 327 538	16,10
2006	15 974 954 (planuojama)	13 759 951 (planuojama)	86,13	2 215 003 (planuojama)	13,87

*Sudarant lentelę panaudoti LR Finansų ministerijos duomenys (duomenys nurodyti be Europos Sąjungos paramos lėšų)

Iš 2 lentelės matyti, kokia pinigų suma yra perskirstoma Lietuvos biudžetinėje sistemoje (Lietuvos nacionaliniame biudžete). Analizuojant pateiktus duomenis galima konstatuoti, jog savivaldybių biudžetų reikšmė valstybės biudžetinėje sistemoje kiekvienais metais darosi vis mažesnė.

Kaip valstybės biudžetas yra valstybės suverenumo atributas, taip ir savivaldybių biudžetai yra jų nepriklausomumo garantas. Savivaldybių biudžetuose yra lėšos, kuriomis savivaldybės disponuoja savo nuožiūra, tiksliau sakant, tenkina tam tikros bendruomenės poreikius. Savivaldybių biudžetai yra pagrindinis tiek valstybės, tiek savivaldybių finansinės veiklos elementas. Savivaldybių biudžete esančios lėšos yra savivaldybės nuosavybė. Todėl finansiniai ištekliai esantys savivaldybės biudžete priklauso ne kuriai nors savivaldybės institucijai, o savivaldybei. Savivaldybių institucijos savo kompetencijos ribose tik tvarko savivaldybei priklausančias lėšas.

Taigi nors LR Konstitucija⁵⁹ ir nustato, kad savivaldybių biudžetai yra savarankiški, tačiau valstybė nustatydamą įplaukų dydį į savivaldybių biudžetus riboja jų savarankiškumą.

Seimas kiekvienais metais tvirtindamas valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų finansinių rodiklių patvirtinimo įstatymą, nustato valstybės biudžeto pajamų ir asignavimų dydžius. Savivaldybėms šiuo įstatymu tvirtinama gyventojų pajamų mokesčio dalis, tenkanti visų savivaldybių biudžetams nuo pajamų į nacionalinį biudžetą (Žr. 3 lentelę).

3 lentelė

Gyventojų (2002 m. fizinių asmenų) pajamų mokesčio dalis tenkanti visų savivaldybių biudžetams nuo pajamų į nacionalinį biudžetą*

Metai	Dalis patvirtinta savivaldybėms proc.	Surinkta į nacionalinį biudžetą tūkst. litų	Pervesta į valstybės biudžetą tūkst. litų	Pervesta į savivaldybių biudžetus tūkst. litų
2002	43,46	2 547 350	1 432 004	1 115 346
2003	45,78	2 666 073	1 445 688	1 220 385
2004	47,14	3 054 181	1 614 164	1 440 017
2005	47,40	3 566 302	1 875 250	1 691 052
2006	49,83	3 757 514 (planuojama)	1 885 145 (planuojama)	1 872 369 (planuojama)

⁵⁹ Lietuvos Respublikos Konstitucija // Valstybės žinios. 1992, Nr. 33-1014.

*Sudarant lentelę panaudoti LR Finansų ministerijos duomenys

Valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų finansinių rodiklių patvirtinimo įstatymu tvirtinama valstybės biudžeto specialios tikslinės dotacijos bei valstybės biudžeto bendrosios dotacijos ir jų kompensacijos. Tvirtinat valstybės biudžetą Seime nustatomi gražinamos bendrosios dotacijos kompensacijos dydžiai.

Daugelyje valstybių municipalinei valdžiai neužtenka nuosavų pajamų šaltinių finansuoti funkcijas, už kurias jos yra atsakingos. Papildomas finansavimas galimas pasiskolinus arba gavus dotacijas iš kitų valdymo lygių. Dotacijų kiekis ir reguliavimas priklauso nuo atsakomybės paskirstymo tarp valdžios lygių ir biudžeto pajamų šaltinių. Fiskalinis federalizmas teigia⁶⁰, kad dotacijos yra būtinos, nes jos atlieka:

- vertikalios fiskalinio neatitikimo kompensavimą (vietinių biudžetų subalansavimą);
- horizontalaus fiskalinio balanso atkūrimą;
- paslaugų teikimo garantavimą (minimalaus viešųjų paslaugų standarto palaikymą);
- pasiskirstymo išorėje arba tarp to paties valdžios lygio vienetų efekto neutralizavimą (neefektyvaus pasiskirstymo sumažinimą);
- prisidėjimą prie stabilizavimo ir ekonominio augimo (infrastruktūros produktyvumo gerinimas ir darbo vietų pasiūlos didinimas);
- makroekonominių tikslų siekimą.

Dotacijos Lietuvos savivaldybėms yra skiriamos iš valstybės biudžeto. Dotacijų dydžiai savivaldybėms tvirtinami atitinkamų biudžetinių metų valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų finansinių rodiklių patvirtinimo įstatymu.

Analizuodami Savivaldybių biudžetų pajamų nustatymo metodikos įstatymo⁶¹ 5 straipsnį, galime konstatuoti:

1. Valstybės biudžeto bendroji dotacija savivaldybių biudžetams skiriama:

- savivaldybių gyventojų pajamų mokesčiui išlyginti, kai prognozuojama, kad Valstybės išdo sąskaitoje trūks šiam tikslui lėšų, apskaičiuotų pagal šį Įstatymą;
- savivaldybių išlaidų struktūrų skirtumams, kuriuos lemia nuo savivaldybių veiklos nepriklausantys objektyvūs veiksniai, išlyginti, kai prognozuojama, kad Valstybės išdo sąskaitoje šiam tikslui trūks lėšų, apskaičiuotų pagal šį Įstatymą.

---

⁶⁰ Raipa A., Backūnaitė E. Fiskalinės decentralizacijos tikslai ir instrumentai // Viešasis administravimas. 2003, Nr. 3. P. 55.

⁶¹ Lietuvos Respublikos savivaldybių biudžetų pajamų nustatymo metodikos įstatymas // Valstybės žinios. 1997, Nr. 69-1743.

2. Valstybės biudžeto specialios tikslinės dotacijos savivaldybių biudžetams skiriamos:

- valstybinėms (perduotoms savivaldybėms) funkcijoms atlikti – pagal nustatytą šioms funkcijoms atlikti lėšų apskaičiavimo metodiką;

- priskirtajai (ribotai savarankiškai) savivaldybių funkcijai (vaikų, jaunimo ir suaugusiųjų bendrajam lavinimui organizuoti) – pagal nustatytą šiai funkcijai atlikti lėšų apskaičiavimo metodiką;

- Seimo, Vyriausybės patvirtintoms programoms vykdyti.

3. Valstybės biudžeto bendrosios dotacijos kompensacijos savivaldybių biudžetams skiriamos dėl Seimo ar Vyriausybės priimtų sprendimų atsirandantiems savivaldybių biudžetų pajamų ir išlaidų pokyčiams kompensuoti.

Savivaldybių biudžetų pajamų dydį ir išlyginimą lemiantys rodikliai: išlyginimo koeficientas, nuo kurio priklauso kiekvienos savivaldybės gaunamų lėšų gyventojų pajamų mokesčiui išlyginti dalis, kiekvienos savivaldybės biudžetui skiriama gyventojų pajamų mokesčio dalis (procentais), patvirtinta Savivaldybių biudžetų pajamų nustatymo metodikos įstatymu⁶² (Žr. 1 ir 2 priedus); taip pat demografiniai, socialiniai ir kiti rodikliai bei jų koeficientai, nurodantys šių rodiklių įtaką savivaldybių išlaidų struktūrų skirtumų pasikeitimui (Žr. 3 priedą).

Visu tuo siekiama santykinai išlyginti savivaldybių pajamas, kad vienoje ar kitoje savivaldybėje nekiltų problemų įgyvendinant savivaldos funkcijas, nes savivaldybės yra netolygios demografinė, socialine ir ekonomine prasme.

Speciali tikslinė dotacija valstybės investicijų programoje numatytiems projektams finansuoti pervedama atsižvelgiant į faktiškai atliktus darbus, nurodytus Finansų ministerijai savivaldybių teikiamose paraiškose, o speciali tikslinė dotacija priskirtajai (ribotai savarankiškai) vaikų, jaunimo ir suaugusiųjų bendrojo lavinimo organizavimo savivaldybių funkcijai finansuoti pervedama atsižvelgiant į lėšų poreikį švietimo įstaigų darbuotojams – pedagogams darbo užmokesčiui už kasmetines atostogas mokėti.

Jeigu Seimas ar Vyriausybė biudžetiniais metais priima ar ateinančiais biudžetiniais metais numato priimti sprendimus, dėl kurių keičiasi savivaldybių biudžetų pajamos ir išlaidos, pajamų ir išlaidų pokyčiai kompensuojami, išskyrus pokyčius, kuriais savivaldybių biudžetai sumažėja dėl žemės nuomos mokesčio už valstybinę žemę laisvosios ekonominės zonos teritorijoje, panaudoto šioje teritorijoje esančiai žemei išpirkti iš žemės savininkų. Biudžetiniais metais turi būti skiriama reikiamo dydžio valstybės biudžeto bendrosios dotacijos kompensacija, susijusi su savivaldybių pajamų ir išlaidų pasikeitimu, arba iš savivaldybių biudžetų paaimamos

---

⁶² Ten pat.

reikiamos sumos, o ateinančiais biudžetinais metais koreguojama gyventojų pajamų mokesčio dalis, tenkanti visų savivaldybių biudžetams.

Jeigu biudžetinais metais pagal savivaldybės metinės apyskaitos duomenis pajamų (be dotacijų iš valstybės biudžeto) gauta mažiau, negu buvo prognozuota gauti skaičiuojant tų metų savivaldybių biudžetų finansinius rodiklius, biudžetiniams metams pasibaigus šios negautos pajamos gali būti kompensuojamos. Skaičiuojant šių negautų pajamų sumą, savivaldybių gautos pajamos didinamos skaičiuotinomis įmokomis, kurių negauta dėl savivaldybės tarybos sprendimais suteiktų mokesčių lengvatų.

Jeigu vykdant valstybės biudžetą gautų viršplaninių pajamų ir netekusių paskirties asignavimų nepakanka savivaldybių biudžetų negautoms mokestinėms pajamoms padengti, joms kompensuoti gali būti naudojama ne daugiau kaip 30 procentų savivaldybių biudžetų, kurių visos prognozuotos pajamos buvo gautos, viršplaninių pajamų, gautų iš gyventojų pajamų mokesčio. Atskiros savivaldybės viršplaninių gyventojų pajamų mokesčio suma, skiriama negautoms pajamoms kompensuoti, neturi viršyti 50 procentų tos savivaldybės bendros viršplaninių pajamų sumos. Jei nurodytų lėšų nepakanka visoms savivaldybių negautoms pajamoms padengti, jos savivaldybių biudžetams paskirstomos iki vienodo negautų pajamų lygio.

Vyriausybė, biudžetiniams metams pasibaigus, iki balandžio 1 dienos priima nutarimą ir jame nurodo lėšų sumas, kurias savivaldybės turi pervesti į Valstybės išdo sąskaitą, ir lėšų sumas, kurios paskirstomos savivaldybėms jų negautoms pajamoms kompensuoti.

Vyriausybė arba jos įgaliota institucija turi teisę paimiti į valstybės biudžetą iš savivaldybių biudžetų priklausančias pervesti, bet nepervestas valstybės biudžetui Vyriausybės nutarime nurodytas sumas.

Taigi nemažą dalį savivaldybių biudžetų sudaro iš valstybės biudžeto gaunamų pajamų ir asignavimų dydžiai, kurie paskaičiuojami teisės aktų nustatyta tvarka.

Savivaldybių biudžetų reikšmė valstybės biudžetinėje sistemoje kiekvienais metais darosi vis mažesnė. Per pastaruosius keletą metų savivaldybių biudžetai Lietuvos nacionaliniame biudžete sudaro tik apie 15 procentų, nepaisant to, jog funkcijų kiekvienais metais savivaldybės privalo vykdyti vis daugiau.

2.2. Savivaldybių biudžetų išlaidos.

Valstybės biudžeto dotacijų ir kitų pervedamų lėšų naudojimas ir grąžinimas

Savivaldybių biudžetų išlaidas (asignavimus) galima klasifikuoti pagal kelis skirtingus kriterijus. Biudžeto sandaros įstatymo⁶³ 9 straipsnis nustato, kad savivaldybių biudžetų asignavimai skirstomi pagal ekonominę ir funkcinę klasifikaciją.

Funkcinė klasifikacija – tai asignavimų paskirstymas vadovaujantis savivaldybių vykdomų tikslų (funkcijų) kriterijais. Lietuvos Respublikos finansų ministras 2004 m. sausio 9 d. įsakymu Nr. 1K-006⁶⁴ nustatė savivaldybių biudžetų klasifikaciją pagal valstybės funkcijas (Žr. 4 priedą):

- bendros valstybės paslaugos;
- gynyba;
- viešoji tvarka ir visuomenės apsauga;
- ekonomika;
- aplinkos apsauga;
- būstas ir komunalinis ūkis;
- sveikatos priežiūra;
- poilsis, kultūra ir religija;
- švietimas;
- socialinė apsauga.

Ekonominė klasifikacija – tai išlaidų paskirstymas vadovaujantis ekonominiais kriterijais. Išlaidos gali būti skirstomos į einamąsias išlaidas ir išlaidas skirtas ilgalaikėms investicijoms finansuoti. Asignavimai skirti ilgalaikėms investicijoms finansuoti yra skirti pirkti ir sukurti ilgalaikį materialųjį arba nematerialų turtą. Ilgalaikiu laikomas toks turtas, kuris bus naudojamas veikloje ilgiau nei vienerius metus, be to, toks turtas bus kuriamas ar įgyjamas ne vienais biudžetiniais metais.

Einamosios išlaidos yra skirtos užtikrinti tinkamą savivaldybės institucijų (savivaldybės tarybos, savivaldybės administracijos) kasdieninę veiklą, išlaikyti savivaldybių įstaigas, eksploatuoti jau turimus įrengimus ir pan. Prie tokių išlaidų galime priskirti darbo užmokesį, socialines draudimo įmokas, išlaidas už suteiktas prekes ir paslaugas, socialines išmokas ir pan.

Taip pat asignavimus galime išskirti į išlaidas skirtas turtui įsigyti ir išlaidas skirtas personalui išlaikyti, t.y. darbo užmokesčio fondui sudaryti.

---

⁶³ Lietuvos Respublikos biudžeto sandaros įstatymas // Valstybės žinios. 2004, Nr. 4-47; 2005, Nr. 144-5237.

⁶⁴ Lietuvos Respublikos finansų ministro 2004 m. sausio 9 d. įsakymas Nr. 1K-006 „Dėl savivaldybių biudžetų suvestinių formų patvirtinimo“ // Valstybės žinios. 2004, Nr. 8-206.

Savivaldybių biudžetų lėšos gali būti naudojamos tik savivaldybių funkcijoms: savivaldybių tarybų patvirtintoms socialinėms ir ekonominėms bei kitoms programoms įgyvendinti, savivaldybių biudžetinėms įstaigoms išlaikyti ir viešųjų paslaugų teikimui organizuoti.

Biudžeto sandaros įstatymo⁶⁵ 21 straipsnis numato, jog kiekviena savivaldybė turi savarankišką biudžetą. Savivaldybių biudžetuose sukaupiamos lėšos, reikalingos įstatymų priskirtoms funkcijoms ir savivaldybėms įstatymų perduotoms valstybės funkcijoms atlikti. Taigi biudžetas kaip pagrindinis savivaldybės finansinės veiklos dokumentas turi apimti visų savivaldybės vykdomų funkcijų finansavimą.

Savivaldybių funkcijos nustatytos Vietos savivaldos įstatyme⁶⁶. Pagal šį įstatymą, savivaldybių funkcijos yra skirstomos į savarankiškasias, priskirtąsias (ribotai savarankiškas), valstybės perduotas savivaldybėms bei sutartines.

Sutartinių funkcijų įgyvendinimas priklauso nuo savivaldybių sudarytų sutarčių, kurių pagrindu yra numatomos šalių teisės ir pareigos.

Savarankiškasias funkcijas savivaldybės atlieka pagal įstatymų suteiktą kompetenciją, įsipareigojimus savo bendruomenei ir jos interesais. Įgyvendindamos šias funkcijas, savivaldybės turi sprendimų iniciatyvos, jų priėmimo bei įgyvendinimo laisvę ir yra atsakingos už šių funkcijų atlikimą. Savarankiškosios savivaldybių funkcijos pateiktos 5 priede.

Per priskirtąsias (ribotai savarankiškas) funkcijas savivaldybės įgyvendina Vietos savivaldos ir kitus įstatymus ir jų pagrindu priimtus kitus teisės aktus. Savivaldybės šias funkcijas atlieka atsižvelgdamos į vietos sąlygas ir aplinkybes. Priskirtosios (ribotai savarankiškos) savivaldybių funkcijos pateiktos 6 priede.

Valstybinės (perduotas savivaldybėms) funkcijos – tai valstybės funkcijos, perduotos savivaldybėms atsižvelgiant į gyventojų interesus. Šios funkcijos perduodamos įstatymais ir įgyvendinamos vadovaujantis teisės aktais⁶⁷. Savivaldybės, įgyvendindamos šias funkcijas, turi įstatymų nustatytą sprendimų priėmimo laisvę. Valstybinės (perduotas savivaldybėms) funkcijos pateiktos 7 priede.

Taigi savivaldybių biudžetų tikslas yra savivaldybės vykdomų funkcijų finansavimas, t. y. užtikrinimas, kad savivaldybių gyventojų ir vietos bendruomenių interesai bei poreikiai būtų kuo maksimaliau tenkinami.

---

⁶⁵ Lietuvos Respublikos biudžeto sandaros įstatymas // Valstybės žinios. 2004, Nr. 4-47; 2005, Nr. 144-5237.

⁶⁶ Lietuvos Respublikos vietos savivaldos įstatymas // Valstybės žinios. 2000, Nr. 10-12.

⁶⁷ Pvz., Valstybės garantuojamos teisinės pagalbos įstatymas // Valstybės žinios. 2005, Nr. 18-572.

Biudžeto sandaros įstatymas numato⁶⁸, jog valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų finansinių rodiklių patvirtinimo įstatyme nustatoma savivaldybių biudžetams skiriamų dotacijų (bendrųjų ir specialių tikslinių) sumos bei bendrosios dotacijos kompensacijų sumos.

Vietos savivaldos įstatymo⁶⁹ 36 straipsnio 7 dalyje numatyta, jog lėšos valstybinėms (perduotoms savivaldybėms) funkcijoms atlikti skiriamos iš valstybės biudžeto arba valstybės piniginių fondų ir pervedamos savivaldybėms kaip specialioji dotacija. Savivaldybių biudžetų pajamų nustatymo metodikos įstatymo⁷⁰ 5 straipsnio 2 dalis numato, jog valstybės biudžeto specialios tikslinės dotacijos savivaldybių biudžetams skiriamos:

- valstybinėms (perduotoms savivaldybėms) funkcijoms atlikti;
- priskirtajai (ribotai savarankiškai) savivaldybių funkcijai (vaikų, jaunimo ir suaugusiųjų bendrajam lavinimui organizuoti);
- Seimo, Vyriausybės patvirtintoms programoms vykdyti.

Taigi tik valstybinėms (perduotoms savivaldybėms) funkcijoms atlikti skiriamos lėšos iš valstybės biudžeto arba valstybės piniginių fondų ir pervedamos savivaldybėms kaip specialioji tikslinė dotacija bei vienai priskirtajai (ribotai savarankiškai) savivaldybių funkcijai, t. y. vaikų, jaunimo ir suaugusiųjų bendrajam lavinimui organizuoti, o kitas funkcijas savivaldybės turi įgyvendinti iš savo biudžeto, kuris taip pat yra papildytas ir iš valstybės biudžeto skiriamų bendrųjų dotacijų ir šių dotacijų kompensacijų.

Vietos savivaldos įstatymo⁷¹ 36 straipsnio 6 dalyje numatyta, jog papildomos ir planą viršijančios biudžeto pajamos, gautos vykdant biudžetą, taip pat sutaupytos lėšos (išlaidos) lieka savivaldybėms.

Biudžeto sandaros įstatymo⁷² 32 straipsnio 3 dalyje numatyta, jog metų pabaigoje likusios nepanaudotos tikslinės paskirties lėšos, nustatytos savivaldybių biudžetams priimant atitinkamų metų Valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų finansinių rodiklių patvirtinimo įstatymą, lėšos, kurios per metus buvo paskirtos savivaldybių biudžetams pagal atskirus įstatymus ar Vyriausybės nutarimus arba panaudotos ne pagal savo tikslinę paskirtį, iki sausio 10 dienos grąžinamos į valstybės biudžetą – pervedamos iš savivaldybių biudžetų sąskaitų į Valstybės izdo sąskaitą, jeigu atitinkamų metų Valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų finansinių rodiklių patvirtinimo įstatymu nenustatyta kitaip (Žr. 4 lentelę).

---

⁶⁸ Lietuvos Respublikos biudžeto sandaros įstatymas // Valstybės žinios. 2004, Nr. 4-47; 2005, Nr. 144-5237.

⁶⁹ Lietuvos Respublikos vietos savivaldos įstatymas // Valstybės žinios. 2000, Nr. 10-12.

⁷⁰ Lietuvos Respublikos savivaldybių biudžetų pajamų nustatymo metodikos įstatymas // Valstybės žinios. 1997, Nr. 69-1743.

⁷¹ Lietuvos Respublikos vietos savivaldos įstatymas // Valstybės žinios. 2000, Nr. 10-12.

⁷² Lietuvos Respublikos biudžeto sandaros įstatymas // Valstybės žinios. 2004, Nr. 4-47; 2005, Nr. 144-5237.

**Specialių tikslinių dotacijų valstybinėms (perduotoms savivaldybėms)
funkcijoms naudojimas**

<p>2006 metų valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų finansinių rodiklių patvirtinimo įstatymo 3 straipsnyje nustatyta, kad vykdant biudžetą nepanaudotos specialios tikslinės dotacijos valstybinėms (perduotoms savivaldybėms) funkcijoms atlikti, išskyrus specialią tikslinę dotaciją, numatytą socialinėms išmokoms ir kompensacijoms skaičiuoti ir mokėti, žemės ūkio funkcijoms vykdyti, polderiams eksploatuoti, paramai melioruotų žemių savininkams melioracijos statiniams remontuoti ir valstybės garantijoms nuomininkams, išsikeliantiems iš savininkams gražintų gyvenamųjų namų ar jų dalių ir butų, sumos gali būti ketvirtame ketvirtyje naudojamos bendroms savivaldybių biudžetų reikmėms finansuoti, pirmiausia – įsiskolinimams dengti. Nustatyta, kad vykdant biudžetą nepanaudotos specialios tikslinės dotacijos socialinėms išmokoms ir kompensacijoms skaičiuoti ir mokėti sumos gali būti ketvirtame ketvirtyje naudojamos kitai socialinei paramai finansuoti Vyriausybės ar jos įgaliotos institucijos nustatyta tvarka.</p>
<p>2005 metų valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų finansinių rodiklių patvirtinimo įstatymo 3 straipsnyje nustatyta, kad vykdant biudžetą nepanaudotos specialios tikslinės dotacijos valstybinėms (perduotoms savivaldybėms) funkcijoms, išskyrus specialią tikslinę dotaciją, numatytą valstybės garantijų nuomininkams, išsikeliantiems iš savininkams gražintų gyvenamųjų namų ar jų dalių ir butų, atlikti sumos gali būti ketvirtame ketvirtyje naudojamos bendroms savivaldybių biudžetų reikmėms finansuoti, pirmiausia – įsiskolinimams dengti.</p>
<p>2004 metų valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų finansinių rodiklių patvirtinimo įstatymo 3 straipsnyje nustatyta, kad vykdant biudžetą nepanaudotos specialios tikslinės dotacijos valstybinėms (perduotoms savivaldybėms) funkcijoms, išskyrus specialią tikslinę dotaciją, numatytą valstybės garantijų nuomininkams, išsikeliantiems iš savininkams gražintų gyvenamųjų namų ar jų dalių ir butų, atlikti sumos gali būti naudojamos bendroms savivaldybių biudžetų reikmėms finansuoti, pirmiausia – įsiskolinimams dengti.</p>
<p>2003 metų valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų finansinių rodiklių patvirtinimo įstatymo 3 straipsnyje nustatyta, kad planuojant ir vykdant biudžetą nepanaudotos specialios tikslinės dotacijos valstybinėms (perduotoms savivaldybėms) funkcijoms atlikti sumos gali būti naudojamos bendroms savivaldybių biudžetų reikmėms finansuoti, pirmiausia – įsiskolinimams dengti.</p>
<p>2002 metų valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų finansinių rodiklių patvirtinimo įstatymo 3 straipsnyje nustatyta, kad planuojant ir vykdant biudžetą nepanaudotos specialios tikslinės dotacijos valstybinėms (perduotoms savivaldybėms) funkcijoms atlikti sumos gali būti naudojamos bendroms savivaldybių biudžetų reikmėms finansuoti, pirmiausia – įsiskolinimams dengti.</p>

*Sudarant lentelę panaudoti LR Finansų ministerijos duomenys

Analizuodami 4 lentelę, pastebime, jog vykdant savivaldybių biudžetus, nepanaudotų specialių tikslinių dotacijų valstybinėms (perduotoms savivaldybėms) funkcijoms atlikti naudojimas kiekvienais metais, priimant valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų finansinių rodiklių patvirtinimo įstatymą, nustatomas vis griežtesnis.

Kiekvienais metais priimant valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų finansinių rodiklių patvirtinimo įstatymą, jame yra nustatomas specialios tikslinės dotacijos savivaldybėms – mokinio krepšelio – dydis ir jo naudojimas (Žr. 5 ir 6 lenteles). Mokinio krepšelis – tai mokymo lėšos, skirtos vienam sutartiniam mokiniui.

5 lentelė

Nustatytas specialios tikslinės dotacijos (mokinio krepšelio) savivaldybėms dydis*

Biudžetiniai metai	2006	2005	2004	2003	2002
Mokinio krepšelio dydis (Lt)	1 942	Iki rugpjūčio 31 d. – 1 728; nuo rugsėjo 1 d. – 1 802	Iki balandžio 30 d. – 1 555; nuo gegužės 1 d. – 1 703	1 538	1 521
Specialioji dotacija (tūkst. Lt)	1 324 709	1 197 323	1 146 183	1 049 378	1 047 378

*Sudarant lentelę panaudoti LR Finansų ministerijos duomenys

6 lentelė

Specialios tikslinės dotacijos mokinio krepšeliui finansuoti naudojimas

<p>2006 metų valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų finansinių rodiklių patvirtinimo įstatymo 5 straipsnyje nustatyta, kad įvykdžius bendruosius ugdymo planus bei visiškai patenkinus mokinio krepšelio poreikį, likusi nepanaudota suma nuo liepos 1 d. (mokslo metų pabaiga) ir nuo kitų mokslo metų gruodžio 1 d. gali būti perskirstyta kitoms švietimo reikmėms finansuoti.</p>
<p>2005 metų valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų finansinių rodiklių patvirtinimo įstatymo 6 straipsnyje nustatyta, kad įvykdžius bendruosius ugdymo planus bei visiškai patenkinus mokinio krepšelio poreikį, likusi nepanaudota suma nuo liepos 1 d. (mokslo metų pabaiga) bei nuo kitų mokslo metų gruodžio 1 d. gali būti perskirstyta kitoms švietimo reikmėms finansuoti.</p>
<p>2004 metų valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų finansinių rodiklių patvirtinimo įstatymo 6 straipsnyje nustatyta, kad vykdant biudžetą nepanaudotos specialios tikslinės dotacijos mokinio krepšeliui finansuoti sumos, įvykdžius bendruosius ugdymo planus, gali būti naudojamos kitoms savivaldybių švietimo reikmėms finansuoti.</p>
<p>2003 metų valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų finansinių rodiklių patvirtinimo įstatymo 5 straipsnyje nustatyta, kad planuojant ir vykdant biudžetą nepanaudotos specialios tikslinės dotacijos moksleivio krepšeliui finansuoti sumos gali būti naudojamos kitoms savivaldybių švietimo reikmėms finansuoti, pirmiausia – įsiskolinimams dengti.</p>
<p>2002 metų valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų finansinių rodiklių patvirtinimo įstatymo 5 straipsnyje nustatyta, kad planuojant ir vykdant biudžetą nepanaudotos specialios tikslinės dotacijos moksleivio krepšeliui finansuoti sumos gali būti naudojamos kitoms savivaldybių švietimo reikmėms finansuoti, pirmiausia – įsiskolinimams dengti.</p>

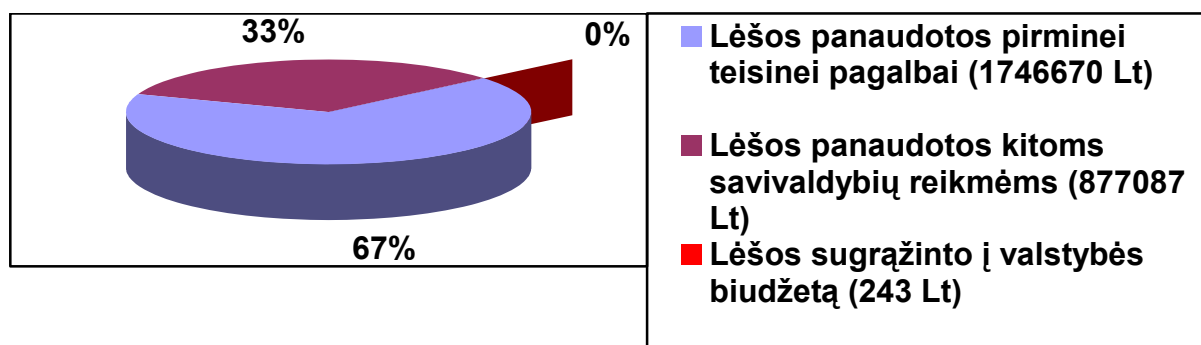
*Sudarant lentelę panaudoti LR Finansų ministerijos duomenys

Analizuodami 6 lentelę, pastebime, jog specialios tikslinės dotacijos mokinio krepšeliui finansuoti naudojimas kiekvienais metais, priimant valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų finansinių rodiklių patvirtinimo įstatymą, nustatomas vis griežtesnis.

Pavyzdžiui, 2005 biudžetiniams metams savivaldybėms valstybinei (perduotai savivaldybėms) funkcijai – valstybės garantuojamos pirminės teisinės pagalbos teikimui – buvo skirta ir pervesta į savivaldybių biudžetus 2 624 000 Lt, iš šių lėšų savivaldybės pagal tikslinę paskirtį panaudojo 1 746 670 Lt, o 877 087 Lt panaudojo kitoms savivaldybių reikmėms finansuoti, o 243 Lt grąžino į valstybės biudžetą (Žr. 1 diagramą).

1 diagrama

Lėšų, skirtų 2005 m. pirminei teisei pagalbai, panaudojimas*

*Sudarant lentelę panaudoti LR Teisingumo ministerijos duomenys

Taigi 67 proc. visų skirtų lėšų 2005 m. pirminei teisei pagalbai teikti savivaldybės panaudojo pagal jų specialią tikslinę paskirtį, 33 proc. šių skirtų lėšų panaudojo kitoms savivaldybių reikmėms finansuoti, ir tik 0,009 proc. lėšų nuo skirtos specialios tikslinės dotacijos grąžino į valstybės biudžetą.

Dėl specialių tikslinių dotacijų naudojimo galima išskirti dvi nuomonės:

1. Specialios tikslinės dotacijos turėtų būti naudojamos tik tam specialiam tikslui (funkcijai), kuriam jos yra skirtos, o savivaldybių biudžetinių metų pabaigoje likusios nepanaudotos tikslinės paskirties lėšos arba panaudotos ne pagal paskirtį, grąžinamos į valstybės biudžetą, be teisės šias lėšas savivaldybėms perskirstyti ir naudoti kitoms savivaldybių reikmėms finansuoti.

Šios nuomonės privalumas – siekiama maksimaliai įgyvendinti tam tikrą funkciją (tikslą), kuriai šios lėšos skirtos.

Šios nuomonės trūkumas – siekiama išleisti visas lėšas, skirtas tam tikrai funkcijai (tikslui) įgyvendinti, nors lėšos gali būti naudojamos neefektyviai ir neekonomiškai.

2. Specialios tikslinės dotacijos turėtų būti naudojamos tik tam specialiam tikslui (funkcijai), kuriam jos yra skirtos, o savivaldybių biudžetinių metų pabaigoje likusios nepanaudotos tikslinės paskirties lėšos arba panaudotos ne pagal paskirtį, gražinamos į valstybės biudžetą, tačiau numatant, kad nepanaudotos specialios tikslinės dotacijos gali būti perskirstomos ir naudojamos kitoms savivaldybių reikmėms finansuoti.

Šios nuomonės privalumas – siekiama leisti lėšas, skirtas tam tikrai funkcijai (tikslui) įgyvendinti, efektyviai ir ekonomiškai.

Šios nuomonės trūkumas – siekiama kuo labiau taupyti lėšas, skirtas tam tikrai funkcijai (tikslui) įgyvendinti, kadangi sutaupytas lėšas, biudžetinių metų pabaigoje, bus galima perskirstyti ir panaudoti kitoms savivaldybių reikmėms finansuoti.

Analizuojant šias dvi nuomones, atsižvelgiant į jų teigiamus ir neigiamus aspektus, svarbiausiu tikslu laikant efektyviausiu ir ekonomiškiausiu būdu siekti maksimaliai įgyvendinti savivaldybėms valstybines (perduotas savivaldybėms) funkcijas (tikslus) darytina išvada, jog specialios tikslinės dotacijos turėtų būti naudojamos tik tam specialiam tikslui (funkcijai), kuriam jos yra skirtos, o savivaldybių biudžetinių metų pabaigoje likusios nepanaudotos tikslinės paskirties lėšos arba panaudotos ne pagal paskirtį, gražinamos į valstybės biudžetą, be teisės šias lėšas savivaldybėms perskirstyti ir naudoti kitoms savivaldybių reikmėms finansuoti. Dėl šių lėšų panaudojimo savivaldybės turėtų pateikti Vyriausybei jos nustatyta tvarka ir terminais detalias ataskaitas, kam šios lėšos buvo panaudotos, kokius konkrečius tikslus savivaldybės pasiekė naudodamos šias lėšas.

7 lentelė

Specialių tikslinių dotacijų ir valstybės biudžeto bendrųjų dotacijų kompensacijų savivaldybių biudžetams patvirtinimas ir įvykdymas (panaudojimas)*

Tūkst. Lt

Biudžetiniai metai	Specialioji tikslinė dotacija			Bendrosios dotacijos kompensacija	
	Patvirtinta	Įvykdyta	Skirtumas	Patvirtinta	Įvykdyta
2002	2 006 411	2 003 061,9	3 349,1	35 754	35 754
2003	2 014 995	2 009 592,3	5 402,7	53 154	53 154
2004	2 205 705	2 197 667,8	8 037,2	77 481	77 481
2005	2 179 480	–	–	68 671	–
2006	2 316 612	–	–	187 376	–

*Sudarant lentelę panaudoti LR Finansų ministerijos duomenys

Iš pateiktos 7 lentelės matyti, jog savivaldybių biudžetams iš valstybės biudžeto skirta bendrosios dotacijos kompensacija kiekvienais biudžetiniais metais buvo panaudota visa, kadangi ją galima naudoti bendroms savivaldybių biudžetų reikmėms finansuoti, o specialioji tikslinė dotacija kiekvienais biudžetiniais metais skirta savivaldybių biudžetams iš valstybės biudžeto buvo panaudota ne visa, kiekvienais biudžetiniais metais nepanaudotos specialios tikslinės dotacijos suma yra vis didesnė, ypač pastebima 2004 m., kadangi nuo šių metų pradėta labiau riboti jos naudojimą kitoms savivaldybių biudžetų reikmėms finansuoti.

Pažymėtina, kad nuo 2002 iki 2006 metų valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų finansinių rodiklių patvirtinimo įstatymuose visiškai nebuvo numatyta bendrųjų dotacijų skyrimo savivaldybėms.

Savivaldybių biudžetų pajamų nustatymo metodikos įstatymo⁷³ 12 straipsnio 2 dalyje numatyta, kad valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų finansinių rodiklių patvirtinimo įstatymų projektuose valstybės biudžetui numatomos reikiamo dydžio valstybės biudžeto bendrosios dotacijos kompensacijos iš tų savivaldybių, kurių ateinantiems biudžetiniams metams prognozuojamos palyginamaisiais dydžiais ir sąlygomis pajamos (be specialių tikslinių dotacijų) didėja daugiau kaip 19 procentų, palyginti su einamaisiais biudžetiniais metais apskaičiuotomis pajamomis. Šios kompensacijos valstybės biudžetui gražinamos iš savivaldybių biudžetų.

Kiekvienais metais priimant valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų finansinių rodiklių patvirtinimo įstatymą, jame yra patvirtinamas iš savivaldybių biudžetų valstybės biudžetui gražinamas bendrosios dotacijos kompensacijos dydis (Žr. 8 lentelę).

8 lentelė

Iš savivaldybių biudžetų valstybės biudžetui gražinama bendrosios dotacijos kompensacija*

Tūkst. Lt

Biudžetiniai metai	2006	2005	2004	2003	2002
Gražinama suma	204 465	41 511	20 047	25 630	16 870

*Sudarant lentelę panaudoti LR Finansų ministerijos duomenys

⁷³ Lietuvos Respublikos savivaldybių biudžetų pajamų nustatymo metodikos įstatymas // Valstybės žinios. 1997, Nr. 69-1743.

Iš pateiktos 8 lentelės matyti, jog kiekvienais metais priimant valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų finansinių rodiklių patvirtinimo įstatymą numatoma, jog iš savivaldybių biudžetų valstybės biudžetui gražinamas bendrosios dotacijos kompensacijos dydis yra vis didesnis.

Dėl gražinamos bendrosios dotacijos kompensacijos labiausiai yra nepatenkintos savivaldybės, jų vadovai ir atstovai. Pvz., Savivaldybių žinių⁷⁴ 2006 m. spalio 26 d. leidinyje išspausdintame Vilkaviškio rajono savivaldybės mero Algirdo Bagušinsko straipsnyje teigiama: „Akivaizdu, kad savivaldybėms tapo netikslinga remti verslą, kurti naujas darbo vietas, sudaryti palankias sąlygas dirbti ir užsidirbti, nes dėl to didėja į valstybės biudžetą gražinama dalis“.

Kiekvienais metais tarp valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų didėja skirtumas (Žr. 2 lentelę), savivaldybių vadovai (atstovai) vis griežčiau pasisako, jog būtų panaikinta ar pakeista Savivaldybių biudžetų pajamų nustatymo metodikos įstatymo 12 straipsnio 2 dalis.

Esamą situaciją būtų galima spręsti arba didinant nuo 19 procentų iki žymiai didesnio procento, kuris liktų savivaldybių biudžetams, arba visiškai atsisakant gražinamos bendrosios dotacijos kompensacijos. Dabar gražinama bendrosios dotacijos kompensacija yra tapusi valstybės instrumentu, kuriuo yra mažinami savivaldybių biudžetai. Gražinamos bendrosios dotacijos kompensacijos dydis yra nustatomas ne pagal realiai (faktiškai) esančią situaciją, o pagal prognozuojamas pajamas (rodiklius, kuriuos nustato ir tvirtina Finansų ministerija), kurios realiai yra visada didesnės.

Taigi valstybės biudžeto dotacijų ir kitų pervedamų lėšų savivaldybėms naudojimo ir gražinimo į valstybės biudžetą klausimas yra aktualus tiek valstybės, tiek ir savivaldybių lygiu. Savivaldybės siekia turėti kuo didesnę savo biudžetą ir gauti kuo didesnę sprendimų priėmimo laisvę naudojant savivaldybių biudžetų lėšas, gautas iš valstybės biudžeto, tačiau tik atitinkami teisės aktai, kurie detalčiai reglamentuotų biudžetų lėšų naudojimą, bei šių teisės aktų laikymosi kontrolė gali užtikrinti efektyvų ir ekonomišką savivaldybių biudžeto lėšų, gautų iš valstybės biudžeto, panaudojimą.

2.3. Valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų skoliniai santykiai

Pagal Valstybės skolos įstatymą⁷⁵ į valstybės skolą įskaičiuojamos ir vietos savivaldos institucijų skolos (Žr. 9 lentelę). Valstybės skola⁷⁶ – valdžios sektoriui priskirtų subjektų, turinčių teisę skolintis, priimtų, bet dar neįvykdytų įsipareigojimų gražinti kreditoriams lėšas,

---

⁷⁴ Bagušinskas A. Savivaldybių „išbuožinimas“ // Savivaldybių žinios. 2006, Nr. 37 (378). P. 3. Prieiga internete: http://www.lsa.lt/sz/index.php?lang=lt&id=2&mag_id=77&art_id=255; prisijungimo laikas: 2006-11-15.

⁷⁵ Lietuvos Respublikos valstybės skolos įstatymas // Valstybės žinios. 2005, Nr. 83-3041.

⁷⁶ Ten pat.

pasiskolintas išplatinus Vyriausybės vertybinius popierius, pasirašius paskolų sutartis, lizingo (finansinės nuomos) sutartis ir kitus įsipareigojamuosius skolos dokumentus, konsoliduota suma.

Valstybės kontrolė konstatavo⁷⁷: „Visų savivaldybių skola, įskaitoma į valstybės skolą, 2004-12-31 sudarė 520 706 tūkst. Lt, o 2005-03-31 – 489 976 tūkst. Lt arba 3,86 proc. visos valstybės skolos. Visų savivaldybių skola, lyginant ją su 2004-12-31 duomenimis, sumažėjo 5,9 proc. (30 730 tūkst. Lt)“.

9 lentelė

Valdžios sektoriaus deficitas ir skola*

	2002	Proc.	2003	Proc.	2004	Proc.	2005	Proc.
	mln. Lt	su BVP	mln. Lt	su BVP	mln. Lt	su BVP	mln. Lt	su BVP
Valdžios sektoriaus deficitas (-)/ perteklius (+)	-766,8	-1,5	-718,7	-1,3	-922,9	-1,5	-371,2	-0,5
Vietos valdžia	18,9	0,0	6,3	0,0	91,8	0,2	-36,9	-0,1
Valdžios sektoriaus bendroji skola (nominali vertė laikotarpiu pabaigoje)	11524,3	22,2	12020,9	21,2	12151,5	19,4	13282,1	18,7

*Statistikos departamento prie LR Vyriausybės informacija (duomenys atnaujinti 2006-10-23). Pateikti konsoliduoti duomenys. Deficitas/perteklius reiškia grynas skolinimasis (-)/ grynas skolinimas (+).

Valdžios sektorius – sektorius, kuris apima centrinės valdžios (Vyriausybė ir kiti šiam sektoriui priskirti subjektai), vietos valdžios (savivaldybės ir kiti šiam sektoriui priskirti subjektai) ir valstybės socialinės apsaugos fondų (Valstybinio socialinio draudimo fondas, Privalomojo sveikatos draudimo fondas ir kiti šiam sektoriui priskirti subjektai) sektorius, kitos iš valstybės biudžeto, savivaldybių biudžetų finansuojamos įstaigos, nebiudžetiniai fondai. Valdžios sektoriaus skola apima visus valdžios sektorių sudarančių subjektų skolinius įsipareigojimus (indėlius, paskolas, vertybinius popierius, išskyrus akcijas).

⁷⁷ Lietuvos Respublikos Valstybės kontrolės 2005 m. liepos 1 d. valstybinio audito ataskaita Nr. 2030-23-84 „Savivaldybių skola ir skolinimasis“ // Valstybės kontrolė, prieiga internete: www.vkontrolė.lt; prisijungimo laikas: 2006-11-15.

Biudžeto sandaros įstatymo 21 straipsnio 3 dalis numato, jog savivaldybių biudžetai tvirtinami be deficito. Savivaldybės biudžeto deficitas – tai tokia situacija, kai savivaldybės biudžetinių metų išlaidos yra didesnės nei pajamos (Žr. 8 priedą).

Vykdamas savivaldybių biudžetus susidarantis biudžetų deficitas, t. y. skirtumas tarp išlaidų ir pajamų, paprastai dengiamas skolintomis lėšomis.

Biudžeto sandaros įstatymo 10 straipsnis reglamentuoja valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų skolinius santykius. Šis straipsnis numato, jog savivaldybės, laikydamosi Seimo patvirtintų skolinimosi limitų, Vyriausybės nustatyta tvarka gali:

1) imti ilgalaikes vidaus arba užsienio paskolas (kurių trukmė ilgesnė kaip vieneri metai ir grąžinimo terminas ne tais pačiais biudžetiniais metais) arba teikti garantijas dėl paskolų, naudojamų tik investicijų projektams finansuoti;

2) imti trumpalaikes vidaus ir užsienio paskolas (kurių grąžinimo terminas tais pačiais biudžetiniais metais) biudžetiniais metais laikinam pajamų trūkumui padengti, kai nepakanka šiam tikslui savivaldybės biudžeto apyvartos lėšų;

3) iš valstybės biudžeto apyvartos lėšų savivaldybėms gali būti teikiamos trumpalaikės paskolos laikinam pajamų trūkumui padengti, kai nepakanka šiam tikslui savivaldybės biudžeto apyvartos lėšų.

Vyriausybė 2004 m. kovo 26 d. nutarimu Nr. 345 patvirtino Savivaldybių skolinimosi taisyklę⁷⁸. Šių taisyklių 3 punktas numato, jog savivaldybė, turėdama savivaldybės kontrolieriaus (savivaldybės kontrolieriaus tarnybos) išvadą, tarybos sprendimu gali:

1) imti ilgalaikes paskolas iš vidaus ir užsienio kreditorių investicijų projektams finansuoti, nesunaudojamiesiems kilnojamiesiems ir nekilnojamiesiems daiktams įsigyti, skoloms padengti;

2) imti trumpalaikes paskolas iš vidaus ir užsienio kreditorių biudžetiniais metais laikinam pajamų trūkumui padengti, kai nepakanka šiam tikslui savivaldybės biudžeto apyvartos lėšų;

3) suteikti garantijas dėl savivaldybės kontroliuojamų įmonių paskolų, naudojamų investicijų projektams finansuoti.

Minėtų taisyklių⁷⁹ 4 punktas numato, jog savivaldybių skolinimosi limitus nustato Seimas, tvirtindamas atitinkamų metų valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų finansinius rodiklius (Žr. 10 lentelę).

---

⁷⁸ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2004 m. kovo 26 d. nutarimas Nr. 345 „Dėl savivaldybių skolinimosi taisyklių patvirtinimo“ // Valstybės žinios. 2004, Nr. 47-1557.

⁷⁹ Ten pat.

Savivaldybių skolinimosi limitai*

<p>2002–2006 metų valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų finansinių rodiklių patvirtinimo įstatymai nustatė, jog savivaldybės skola negali viršyti 35 procentų (išskyrus Vilniaus miesto savivaldybės ir Kauno miesto savivaldybės – 50 procentų (2003 m. Kauno miesto savivaldybės – 40 procentų, o 2002 m. – 35 procentų)) patvirtintų tų metų savivaldybės biudžeto pajamų, neįskaitant iš valstybės biudžeto savivaldybei skiriamų specialių tikslinių dotacijų.</p>
<p>2002–2006 metų valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų finansinių rodiklių patvirtinimo įstatymai nustatė, jog metinio savivaldybės grynojo skolinimosi suma negali viršyti 20 procentų, iš jų metinio trumpalaikio skolinimosi suma – 10 procentų patvirtintų tų metų savivaldybės biudžeto pajamų, neįskaitant iš valstybės biudžeto savivaldybei skiriamų specialių tikslinių dotacijų.</p>
<p>2002–2006 metų valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų finansinių rodiklių patvirtinimo įstatymai nustatė, jog gražintina tais kalendoriniais metais savivaldybės paskolų ir palūkanų bei su paskolų ėmimu susijusių įmokų suma negali viršyti 20 procentų patvirtintų tų metų savivaldybės biudžeto pajamų, neįskaitant iš valstybės biudžeto savivaldybei skiriamų specialių tikslinių dotacijų.</p>
<p>2003–2006 (2002 nenustatė) metų valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų finansinių rodiklių patvirtinimo įstatymai nustatė, jog savivaldybės garantijų limitas negali viršyti 5 procentų patvirtintų tų metų savivaldybės biudžeto pajamų, neįskaitant iš valstybės biudžeto savivaldybei skiriamų specialių tikslinių dotacijų.</p>

*Sudarant lentelę panaudoti LR Finansų ministerijos duomenys

Savivaldybės skolinimosi limitus ir savivaldybės skolą sudaro tie savivaldybės išipareigojimai gražinti kreditoriams lėšas, kurios yra gautos, bet dar negražintos, materialinės vertybės arba paslaugos yra gautos, bet dar neapmokėtos.

Savivaldybės skolą sudaro trumpalaikių ir ilgalaikių savivaldybės prisiimtų, bet dar neįvykdytų išipareigojimų gražinti kreditoriams lėšas pasirašius paskolų sutartis, lizingo (finansinės nuomos) sutartis ir kitus išipareigojamuosius skolos dokumentus suma.

Metinį savivaldybės grynojo skolinimosi limitą sudaro einamaisiais metais savivaldybės prisiimti išipareigojimai gražinti kreditoriams lėšas, atėmus einamaisiais metais pagal šiuos išipareigojimus gražintas lėšas. Metinį savivaldybės trumpalaikio skolinimosi limitą sudaro einamaisiais metais savivaldybės prisiimti trumpalaikiai išipareigojimai gražinti kreditoriams lėšas, atėmus einamaisiais metais pagal šiuos išipareigojimus gražintas lėšas. Savivaldybės garantijų limitą sudaro savivaldybės prisiimti išipareigojimai pagal garantijas ir laidavimus dėl savivaldybės kontroliuojamų įmonių prisiimtų, bet dar neįvykdytų išipareigojimų gražinti kreditoriams lėšas.

Valstybės kontrolė nustatė⁸⁰, jog, remiantis Finansų ministerijos duomenimis, 2004-12-31 savivaldybių 2004 m. biudžetų pajamos, nuo kurių skaičiuojami skolinimosi limitai, sudarė 1 880 290,5 tūkst. Lt, atitinkamai leistinas savivaldybių skolos dydis – 658 101,68 tūkst. Lt (35 proc.) arba 940 145,25 tūkst. Lt (50 proc.). Remiantis 2005-03-31 Finansų ministerijos duomenimis, savivaldybių 2005 m. biudžetų pajamos, nuo kurių skaičiuojami skolinimosi limitai, padidėjo ir sudarė 2 155 542,5 tūkst. Lt, o leistinas savivaldybių skolos dydis – 754 439,88 tūkst. Lt (35 proc.) arba 1 077 771,25 tūkst. Lt (50 proc.). Bendras savivaldybių skolinis įsipareigojimas, įskaitomas į skolinimosi limitus, 2004-12-31 buvo 482 349,2 tūkst. Lt – t. y. 25,65 proc. patvirtintų savivaldybių biudžeto pajamų, o 2005-03-31 buvo 457 060,9 tūkst. Lt – t. y. 21,20 proc. patvirtintų savivaldybių biudžeto pajamų.

Valstybės kontrolė nustatė⁸¹, jog, remiantis Finansų ministerijos 2004-12-31 duomenimis, 6 savivaldybės (Jurbarko rajono – 35,73 proc., Mažeikių rajono – 40,47 proc., Kretingos rajono – 42,16 proc., Prienų rajono – 43,31 proc., Rokiškio rajono – 46,88 proc. ir Trakų rajono – 66,27 proc.) bei 2005-03-31 duomenimis 4 savivaldybės (Prienų rajono – 36,35 proc., Kretingos rajono – 37,56 proc., Rokiškio rajono – 41,93 proc. Trakų rajono – 49,99 proc.) viršijo skolinimosi limitus, tuo pažeisdamos Lietuvos Respublikos 2004–2005 m. valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų finansinių rodiklių patvirtinimo įstatymų 12 straipsnių 1 dalis.

Kodėl minėtos savivaldybės viršijo įstatymu nustatytus skolinimosi limitus, Valstybės kontrolė įvardijo dvi pagrindines priežastis⁸²:

1) nuo 2002-01-01 pasikeitė savivaldybių atliekamų funkcijų finansavimo schema – t. y. daugiau kaip pusę visų savivaldybių pajamų sudaro specialios tikslinės dotacijos, kurios skaičiuojant skolinimosi limitus į savivaldybių patvirtintas pajamas neįskaitomos. Dėl šios priežasties savivaldybių biudžetų pajamos, nuo kurių skaičiuojami skolinimosi limitai, sumažėjo, o savivaldybių skolos procentinė išraiška padidėjo;

2) vadovaujantis Vyriausybės 2004-03-26 nutarimu Nr. 345 patvirtintomis savivaldybių skolinimosi taisyklėmis⁸³, į savivaldybių skolą pradėti įskaičiuoti savivaldybių prisiimti turtiniai įsipareigojimai pagal lizingo (finansinės nuomos) sutartis ir kitus skolos įsipareigojamuosius dokumentus.

Savivaldybė tarybos sprendimu gali imti paskolas iš valstybės vardu pasiskolintų lėšų, taip pat gali imti paskolas iš vidaus ir užsienio kreditorių su valstybės garantija, vadovaudamasi

---

⁸⁰ Lietuvos Respublikos Valstybės kontrolės 2005 m. liepos 1 d. valstybinio audito ataskaita Nr. 2030-23-84 „Savivaldybių skola ir skolinimasis“ // Valstybės kontrolė, prieiga internete: www.vkontrole.lt; prisijungimo laikas: 2006-11-15.

⁸¹ Ten pat.

⁸² Ten pat.

⁸³ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2004 m. kovo 26 d. nutarimas Nr. 345 „Dėl savivaldybių skolinimosi taisyklių patvirtinimo“ // Valstybės žinios. 2004, Nr. 47-1557.

teisės aktais, reglamentuojančiais paskolų iš valstybės vardu pasiskolintų lėšų ir valstybės garantijų teikimo ir suteiktų paskolų grąžinimo tvarka⁸⁴.

Finansų ministerija iš valstybės biudžeto apyvartos lėšų savivaldybėms gali teikti trumpalaikes paskolas už 1 procento metines palūkanas laikinam pajamų trūkumui padengti, kai nepakanka šiam tikslui savivaldybės biudžeto apyvartos lėšų. Suteikiama trumpalaikė paskola yra tikslinė ir teikiama tik tada, jei savivaldybės biudžetas yra patvirtintas savivaldybės taryboje.

2002–2006 metų valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų finansinių rodiklių patvirtinimo įstatymai nustatė, jog į savivaldybių skolinimosi limitus neįskaitomos iš valstybės biudžeto suteiktos trumpalaikės paskolos (įskaitant ir trumpalaikes beprocentes paskolas, suteiktas iki 2004 m. balandžio 1 d.) laikinam pajamų trūkumui padengti.

Trumpalaikė paskola gali būti suteikta tik iki biudžetinių metų pabaigos. Jeigu savivaldybės biudžeto finansinė būklė nepagerėja, savivaldybės vykdomosios institucijos prašymu paskolos sutartyje nustatytas paskolos grąžinimo terminas šalių susitarimu gali būti pratęstas, bet ne ilgiau kaip iki biudžetinių metų pabaigos. Ši paskola suteikiama pasirašius paskolos sutartį.

Valstybės kontrolė konstatavo⁸⁵, jog iki 2005-03-31 3 savivaldybės (Anykščių, Šalčininkų ir Trakų rajono) laiku negrąžino (tais pačiais biudžetiniai metais) 8 966,15 tūkst. Lt trumpalaikių paskolų laikinam biudžeto pajamų trūkumui dengti, kurios nedaro įtakos savivaldybės skolinimosi limitų dydžiui ir valstybės skolos dydžiui, tačiau atitinkama dalimi sumažina valstybės biudžeto apyvartos lėšas.

Finansų ministerija turi teisę paskolos sutartyje nustatyti terminu negrąžintos paskolos sumą įskaityti kaip savivaldybės biudžeto gautas pajamų įmokas. Valstybės kontrolė konstatavo⁸⁶, jog per 2004 m. Finansų ministerija įskaitė 15 124,73 tūkst. Lt kaip gautas savivaldybių, kurios laiku negrąžino trumpalaikių paskolų iš valstybės biudžeto apyvartos lėšų, biudžeto pajamų įmokas. Tokiu būdu savivaldybių negrąžintų trumpalaikių paskolų iš valstybės biudžeto apyvartos lėšų suma sumažėjo nuo 23 140,88 tūkst. Lt (2004-01-01) iki 8 016,15 tūkst. Lt (2004-12-31).

Taigi savivaldybės turi teisę imti trumpalaikes paskolas iš valstybės biudžeto, netgi viršydamos įstatymu nustatytą skolinimosi limitą, o Finansų ministerija ne visada pasinaudoja jai

---

⁸⁴ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2005 m. rugpjūčio 25 d. nutarimas Nr. 938 „Dėl paskolų iš valstybės vardu pasiskolintų lėšų bei valstybės garantijų teikimo ir suteiktų paskolų grąžinimo taisyklių patvirtinimo“ // Valstybės žinios. 2005, Nr. 105-3882.

⁸⁵ Lietuvos Respublikos Valstybės kontrolės 2005 m. liepos 1 d. valstybinio audito ataskaita Nr. 2030-23-84 „Savivaldybių skola ir skolinimasis“ // Valstybės kontrolė, prieiga internete: www.vkontrolė.lt; prisijungimo laikas: 2006-11-15.

⁸⁶ Ten pat.

suteikta teise įskaityti paskolos sutartyje nustatytu terminu negrąžintos paskolos sumą kaip savivaldybės biudžeto gautas pajamų įmokas.

Savivaldybės biudžeto asignavimų valdytojai ir jiems pavaldžios biudžetinės įstaigos savo vardu negali skolintis lėšų, prisiimti jokių skolinių įsipareigojimų, išskyrus Vyriausybės nustatytas maksimalias lėšų sumas, kurioms einamaisiais biudžetiniais metais asignavimų valdytojai turi teisę prisiimti įsipareigojimus, sudarydami sutartis dėl projektų, remiamų iš Europos Sąjungos finansinės paramos ir bendrojo finansavimo lėšų, įgyvendinimo.

Savivaldybė privalo pateikti Finansų ministerijai prisiimtų skolinių įsipareigojimų ir suteiktų garantijų ataskaitas pagal šios ministerijos patvirtintą tvarką.

Savivaldybių biudžetų asignavimų pakeitimo ir išskolinimų padengimo tvarką nusistato savivaldybių tarybos, vadovaudamosi Biudžeto sandaros įstatymo nuostatomis.

Seimas, kiekvienais metais priimdamas valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų finansinių rodiklių patvirtinimo įstatymus, nustato savivaldybių skolinimosi limitus, t. y. šalyje formuoja valstybės skolinimosi politiką, nes į valstybės skolą yra įskaitomos ir savivaldybių skolos.

Institucijos, kurios nustato savivaldybių skolų dydžius ar vykdo savivaldybių skolų administravimą yra: Seimas, Vyriausybė, Finansų ministerija, savivaldybių tarybos, savivaldybių administracijos ir savivaldybių kontrolieriai (savivaldybių kontrolierių tarnybos). Tokia institucijų gausa, kurios nustato savivaldybių skolos dydžius, ar vykdo savivaldybių skolų administravimą, reiškia, jog savivaldybių skolų klausimas aktualus ne tik pačioms savivaldybėms, bet ir valstybei.

3 SKYRIUS. SAVIVALDYBIŲ BIUDŽETŲ KONTROLĖS TEISINIAI ASPEKTAI

Vien tik kodeksų, įstatymų, nutarimų ar kitų teisės aktų priėmimas negarantuoja, kad jie bus tinkamai vykdomi ir jų bus laikomasi. Jų laikymasis turi būti kontroliuojamas, laiku pastebimi pažeidimai, laiku imamas atitinkamų taisymo ir prevencijos veiksmai. Stebėjimas, ar laikomasi teisės aktų, ar jie tinkamai vykdomi ir įgyvendinami, gali būti vidinis, t. y. vykdomas pačios institucijos, ir išorinis, kurį atlieka priežiūros (kontrolės) institucijos.

Žodis „kontrolė“ yra kilęs iš prancūzų kalbos žodžio „controle“ ir reiškia stebėjimą, patikrinimą, priežiūrą, siekiant ką nors patikrinti⁸⁷.

Kasmetiniai savivaldybių biudžetai yra teisinis pajamų ir išlaidų pagrindas, todėl visas savivaldybių biudžetų procesas tampa tiesiogiai susijęs su finansiniu valdymu, finansine atskaitomybe ir finansine kontrole įvairiuose proceso lygiuose.

Finansų kontrolė – tai veiksmai, kuriais siekiama užtikrinti veiklos, susijusios su finansinių išteklių kaupimu, perskirstymu ir panaudojimu, teisėtumą, taip pat įgyvendinti patikimų finansų valdymo principų – ekonomiškumo, efektyvumo, rezultatyvumo bei skaidrumo – laikymąsi.

Finansų kontrolė yra būtinas savivaldybių finansinės veiklos elementas, kuris užtikrina finansinės disciplinos laikymąsi.

Vienas iš finansinės kontrolės uždavinių yra kontroliuoti ir vertinti, ar teisingai sudaromas ir tinkamai vykdomas savivaldybės biudžetas.

Savivaldybių biudžetų sudarymo ir vykdymo auditą atlieka savivaldybių kontrolieriai (savivaldybių kontrolierių tarnybos). Savivaldybių kontrolierių (savivaldybių kontrolierių tarnybų) atliekamo audito išorinę peržiūrą atlieka Valstybės kontrolė. Valstybės kontrolė audituoja valstybės biudžeto lėšų, skiriamų savivaldybių biudžetams, naudojimą.

---

⁸⁷ Buškevičiūtė E. Viešieji finansai. – Kaunas: Technologija, 2006. P. 368.

3.1. Valstybės kontrolės priežiūra dėl valstybės biudžeto lėšų, skiriamų savivaldybių biudžetams, naudojimo

Valstybinė finansų kontrolė – tai kompleksinė ir vieninga konkrečių valdžios ir valdymo institucijų ekonominių – teisinių veiksmų visuma, kuri įtvirtinta valstybės įstatymo nuostatomis. Valstybės kontrolės teisinis reglamentavimas priklauso nuo valstybės valdymo formos, nuo jos konstitucijos, nuo valstybės ekonominio, socialinio, politinio, nuosavybės formos santykio. Valstybės kontrolei yra suteikta teisė vykdyti patikrinimus ir revizijas valstybiniame sektoriuje, o tam tikrais atvejais ir privačiame sektoriuje, jeigu jis yra susijęs su bendru nacionaliniu ekonominiu interesu.

Daugelis užsienio šalių konstitucijų ir įstatymų svarbiausiu valstybės kontrolės objektu nurodo valstybės biudžetą, t. y. valstybės pajamas, išlaidas ir biudžeto vykdymą. Pvz., Suomijos Respublikos konstitucijos 90 straipsnio 2 dalis numato: „Nepriklausoma institucija Valstybės audito įstaiga vykdo finansų valdymo auditą bei jų ir biudžeto atitikimo priežiūrą“⁸⁸. Kontroliuojant biudžeto vykdymą tikrinama kaip laikomasi biudžeto, ar efektyvus ekonomikos valdymas, kaip laikomasi buhalterinės apskaitos taisyklių ir pan.

Valstybės kontrolės pagrindinis tikslas yra maksimizuoti išteklių patekimą į biudžetą ir minimizuoti valstybės valdymo išlaidas.

Lietuvos Respublikos valstybės kontrolė (toliau – Valstybės kontrolė) – Seimui atskaitinga aukščiausioji valstybinio audito institucija, kurios paskirtis numatyta LR Konstitucijos⁸⁹ 134 straipsnyje: Valstybės kontrolė prižiūri, ar teisėtai valdomas ir naudojamas valstybės turtas ir kaip vykdomas valstybės biudžetas, Valstybės kontrolierius teikia Seimui išvadą apie metinę biudžeto įvykdymo apyskaitą.

Seimui teikiamoje Valstybės kontrolės išvadoje turi būti nurodyta, ar paskirti asignavimai panaudoti programose nustatytiems tikslams, ar asignavimai panaudoti galimu ekonomiškiausiu ir efektyviausiu būdu, ar naudojant asignavimus nepadaryta teisės aktų pažeidimų, taip pat kiek pasiekti programose nustatyti tikslai.

Valstybės kontrolė savo išvadose ir ataskaitose ne kartą pabrėžė, jog vienas iš jos veiklos tikslų yra padėti Seimui vykdyti parlamentinę kontrolę.

---

⁸⁸ Jarašiūnas E., Mesonis G. Užsienio šalių konstitucijos: Prancūzijos Respublikos konstitucija, Vokietijos Federacinės Respublikos pagrindinis įstatymas, Didžiosios Britanijos konstitucija (nekonsoliduota), Suomijos Respublikos konstitucija, Estijos Respublikos konstitucija, Latvijos Respublikos konstitucija, Lenkijos Respublikos konstitucija, Jungtinių Amerikos Valstijų konstitucija, Rusijos Federacijos konstitucija. – Vilnius: LTU leidybos centras, 2004. P. 151.

⁸⁹ Lietuvos Respublikos Konstitucija // Valstybės žinios. 1992, Nr. 33-1014.

LR Konstitucijos⁹⁰ 133 straipsnis numato, jog Valstybės kontrolės sistemą ir įgaliojimus nustato įstatymas. Taigi Valstybės kontrolė yra konstitucinė institucija, jai įstatymo leidėjas suteikia ypač didelę reikšmę valstybiniame sektoriuje.

Valstybės kontrolės įstatymo⁹¹ 9 straipsnis nustato Valstybės kontrolės kompetenciją: Valstybės kontrolė, prižiūradama, ar teisėtai ir efektyviai valdomas ir naudojamas valstybės turtas ir kaip vykdomas valstybės biudžetas, audituoja:

- 1) valstybės biudžeto vykdymą;
- 2) valstybės piniginių išteklių naudojimą;
- 3) valstybės turto valdymą, naudojimą ir disponavimą juo;
- 4) Valstybinio socialinio draudimo fondo biudžeto vykdymą;
- 5) Privalomojo sveikatos draudimo fondo biudžeto vykdymą;
- 6) atitinkamas lėšų valdymo institucijas ir paramos gavėjus, kaip naudojamos Lietuvos Respublikoje gautos Europos Sąjungos lėšos ir kaip vykdomos programos, kuriose dalyvauja Lietuva;
- 7) valstybės biudžeto lėšų, skiriamų savivaldybių biudžetams, naudojimą.

Vietos savivaldos įstatymo⁹² 37 straipsnis numato, jog prireikus valstybės kontrolieriaus sprendimu Valstybės kontrolė gali atlikti savivaldybių biudžetų vykdymo, taip pat savivaldybių įstaigų bei savivaldybių kontroliuojamų įmonių ūkinės ir finansinės veiklos patikrinimus.

Be to, Vietos savivaldos įstatymo⁹³ 27 straipsnis numato, jog savivaldybės kontrolieriaus (savivaldybės kontrolieriaus tarnybos) atliekamo audito išorinę peržiūrą atlieka Valstybės kontrolė. Tokios išorinės peržiūros tikslas yra įvertinti atlikto audito kokybę, paskleisti geros audito praktikos pavyzdžius, nustatyti audito metodikos tobulinimo ir auditorių mokymo sritis, pateikti vadovybei patikimą informaciją apie audito kokybę. Vykdam išorinę peržiūrą aiškinamasi, kaip laikytasi Valstybinio audito reikalavimų sudarant audito planą ir rengiant audito programą, renkant audito įrodymus, įforminant audito ataskaitas ir teikiant audito išvadas.

Dėl audito metu nustatytų reikšmingų teisės aktų pažeidimų valstybės kontrolierius ar jo pavaduotojai priima administraciniu teisės aktus – sprendimus.

Valstybės kontrolierius ar jo pavaduotojai, priimdami sprendimus pagal audito ataskaitas (kuriose aprašomi atlikto valstybinio audito mastas ir rezultatai), turi teisę⁹⁴:

- 1) nurodyti audituotų subjektų vadovams reikšmingus teisės aktų pažeidimus ir įpareigoti juos pašalinti;

---

⁹⁰ Ten pat.

⁹¹ Lietuvos Respublikos valstybės kontrolės įstatymas // Valstybės žinios. 2001, Nr. 112-4070.

⁹² Lietuvos Respublikos vietos savivaldos įstatymas // Valstybės žinios. 2000, Nr. 10-12.

⁹³ Ten pat.

⁹⁴ Lietuvos Respublikos valstybės kontrolės įstatymas // Valstybės žinios. 2001, Nr. 112-4070.

2) įpareigoti audituotų subjektų vadovus ar aukštesniųjų institucijų vadovus įstatymų nustatyta tvarka išieškoti valstybei, savivaldybei ar kitam juridiniam asmeniui padarytą žalą;

3) įpareigoti audituotų subjektų vadovus ar aukštesniųjų institucijų vadovus įstatymų nustatyta tvarka traukti asmenis tarnybos ar drausminėn atsakomybėn;

4) įpareigoti audituotų subjektų vadovus grąžinti į valstybės ar savivaldybių biudžetus arba atitinkamus valstybės pinigų fondus lėšas, skirtas ar panaudotas pažeidžiant įstatymus ar kitus teisės aktus;

5) nustačius pažeidimus, nagrinėtinus atitinkamų viešojo administravimo subjektų arba teisėsaugos institucijų, valstybinio audito dokumentus perduoti pagal kompetenciją;

6) teikti siūlymus valstybės ir savivaldybių kontrolės institucijoms bei viešojo administravimo subjektų vidaus audito tarnyboms atlikti tikrinimus jų kompetencijai priskirtais klausimais;

7) nustatyti sprendimo įvykdymo terminą;

8) siūlyti Seimo Audito komitetui svarstyti valstybinio audito ataskaitas ir audito išvadas.

Valstybės kontrolės įstatymas⁹⁵ numato, jog audituotas subjektas per trisdešimt kalendorinių dienų ar per kitą valstybės kontrolieriaus ar jo pavaduotojų nustatytą terminą, bet ne trumpesnę kaip trisdešimt kalendorinių dienų, informuoja Valstybės kontrolę apie sprendime nurodytų teisės aktų pažeidimų pašalinimą, nurodymų, teikimų ir siūlymų vykdymą.

Audituoto subjekto vadovai ar kiti sprendime nurodyti asmenys valstybės kontrolieriaus ar jo pavaduotojo sprendimą per dvidešimt kalendorinių dienų nuo sprendimo gavimo dienos Administracinių bylų teisenos įstatymo⁹⁶ nustatyta tvarka gali apskūsti teismui.

Už Valstybės kontrolės rekomendacijų įgyvendinimą ir audito metu nustatytų trūkumų pašalinimą yra atsakingi audituojamieji subjektai. Valstybės kontrolė rekomendacijų įgyvendinimo procese stebi kaip rekomendacijos yra įgyvendinamos. Dažniausiai audituoti subjektai savanoriškai įgyvendina Valstybės kontrolės rekomendacijas. Jeigu audituoti subjektai nesiima tinkamų veiksmų trūkumams pašalinti ir rekomendacijoms įgyvendinti, apie tai informuojama aukštesnė pagal pavaldumą savivaldybės (valstybės) institucija. Jei ir toliau trūkumai nepašalinami, Valstybės kontrolė kreipiasi į Seimo audito komitetą, kuris vadovaudamasis Seimo statutu suteiktais parlamentiniais įgaliojimais siekia visiško rekomendacijų įgyvendinimo.

Taigi Valstybės kontrolė yra priskiriama išorinės kontrolės rūšiai, Valstybės kontrolė yra nepriklausoma nuo kontroliuojamo (audituojamo) objekto kontrolės subjekto. Ji yra viešųjų

---

⁹⁵ Ten pat.

⁹⁶ Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymas // Valstybės žinios. 2000, Nr. 85-2566.

finansų kontrolės dalis, kurios tikslas yra užtikrinti finansinę drausmę, kiek galima ankstesnėje stadijoje nustatyti pažeidimus, esamus ar galimus nukrypimus nuo priimtų ekonomiškumo, efektyvumo ir rezultatyvumo standartų bei keliamų tikslų ir taikyti koreguojančias priemones siekiant išskeltų uždavinių įgyvendinimo kiek galima efektyviai, ekonomiškai ir rezultatyviai, išvengti neigiamų procesų ateityje, esant reikalui taikyti įstatymo nustatytas atsakomybės formas, laiku ir pilnai užtikrinti patirtų nuostolių ar padarytos žalos atlyginimą.

3.2. Savivaldybių kontrolierių (savivaldybių kontrolierių tarnybų) priežiūra dėl valstybės biudžeto lėšų, skiriamų savivaldybių biudžetams, naudojimo

Iš esmės savivaldybės kontrolierius (savivaldybės kontrolieriaus tarnyba) veikia kaip išorinės kontrolės ar audito institucija savivaldybės lygyje. Savivaldybės kontrolieriaus (savivaldybės kontrolieriaus tarnybos) funkcijose nėra aiškaus atskyrimo tarp kontrolinių ir audito funkcijų. Valstybės kontrolės veikla yra labai aiškiai orientuota į audito veiklą, tačiau apie vietos savivaldos kontrolės ir audito sistemą to pasakyti negalime. Pačiame Vietos savivaldos įstatyme⁹⁷ savivaldybės kontrolierius (savivaldybės kontrolieriaus tarnyba) yra įvardijama kaip savivaldybės kontrolės ir audito institucija.

Vietos savivaldos įstatymo⁹⁸ 27 straipsnis numato, jog savivaldybės kontrolės ir audito institucijos funkcijoms įgyvendinti savivaldybės taryba savivaldybės kontrolieriaus teikimu steigia (kai savivaldybės gyventojų skaičius yra mažesnis kaip 30 tūkstančių gyventojų, gali steigti) savivaldybės kontrolieriaus tarnybą. Savivaldybės kontrolieriaus tarnybai vadovauja ir už jos veiklą atsako savivaldybės kontrolierius. Jis yra atskaitingas savivaldybės tarybai, savivaldybės kontrolieriaus įgaliojimai nesusiję su savivaldybės tarybos įgaliojimų pabaiga.

Pagal Biudžeto sandaros įstatymo⁹⁹ 37 straipsnio 1 dalį savivaldybių biudžetų vykdymo auditą atlieka savivaldybių kontrolieriai (savivaldybių kontrolierių tarnybos). Šio įstatymo 3 dalis numato, jog savivaldybių biudžetų vykdymo, savivaldybių biudžetų asignavimų valdytojų programų sąmatų, savivaldybių biudžetų lėšų apskaitos ir finansinės atskaitomybės auditą atlieka savivaldybių kontrolierių tarnybos.

Savivaldybės kontrolierius (savivaldybės kontrolieriaus tarnyba) atlieka finansinį ir veiklos auditą savivaldybės administracijoje, savivaldybės administravimo subjektuose bei savivaldybės kontroliuojamose įmonėse.

---

⁹⁷ Lietuvos Respublikos vietos savivaldos įstatymas // Valstybės žinios. 2000, Nr. 10-12.

⁹⁸ Ten pat.

⁹⁹ Lietuvos Respublikos biudžeto sandaros įstatymas // Valstybės žinios. 2004, Nr. 4-47; 2005, Nr. 144-

Veiklos auditas – audituojamo subjekto viešojo ir vidaus administravimo veiklos įvertinimas ekonomiškumo, efektyvumo ir rezultatyvumo požiūriu bei atskleidimas veiklos tobulinimo galimybių.

Finansinis auditas – audituojamo subjekto finansinės atskaitomybės ir (ar) kitų ataskaitų duomenų, taip pat valstybės (savivaldybių) lėšų ir turto valdymo, naudojimo, disponavimo jais teisėtumo ir jų naudojimo įstatymų nustatytiems tikslams vertinimas bei nepriklausomos nuomonės pareiškimas.

Savivaldybės kontrolieriaus (savivaldybės kontrolieriaus tarnybos) veikla grindžiama nepriklausomumo, teisėtumo, viešumo, objektyvumo ir profesionalumo principais.

Savivaldybės kontrolierius (savivaldybės kontrolieriaus tarnyba) savo veikloje vadovaujasi Vietos savivaldos ir kitais įstatymais, valstybinio audito reikalavimais, Valstybės kontrolės parengtomis metodikomis ir kitais teisės aktais.

Savivaldybės kontrolierius¹⁰⁰:

1) sudaro savivaldybės kontrolieriaus (savivaldybės kontrolieriaus tarnybos) veiklos planą, gavęs savivaldybės tarybos Kontrolės komiteto pritarimą jį tvirtina, organizuoja jo vykdymą ir yra už tai atsakingas; veiklos planą kasmet iki einamųjų metų vasario 1 d. pateikia Valstybės kontrolei;

2) turi teisę dalyvauti savivaldybės tarybos, komitetų, komisijų posėdžiuose ir pareikšti nuomonę savo kompetencijos klausimais;

3) valstybės kontrolieriaus rašytiniu prašymu gali dalyvauti ar pavesti savivaldybės kontrolieriaus tarnybos valstybės tarnautojams pagal jų kompetenciją dalyvauti Valstybės kontrolės pareigūnų atliekamuose savivaldybės administravimo subjektų finansiniuose ir veiklos audituose;

4) pats atlieka ir (arba) skiria savivaldybės kontrolieriaus tarnybos valstybės tarnautojus atlikti finansinį ir veiklos auditą;

5) priima sprendimus pagal finansinio ir veiklos audito ataskaitas, nurodo savivaldybės administracijos direktoriui, audituojamų savivaldybės administravimo subjektų bei savivaldybės kontroliuojamų įmonių vadovams jų veiklos trūkumus ir nustato terminą, per kurį turi būti pašalinti nustatyti teisės aktų pažeidimai. Savivaldybės administracijos direktorius, audituojamų savivaldybės administravimo subjektų bei savivaldybės kontroliuojamų įmonių vadovai per savivaldybės kontrolieriaus nustatytą terminą privalo pranešti savivaldybės kontrolieriui apie finansinio ir veiklos audito metu nustatytų jų veiklos trūkumų pašalinimą;

---

¹⁰⁰ Kompetencija išskirta atsižvelgiant į Lietuvos Respublikos vietos savivaldos įstatymą // Valstybės žinios. 2000, Nr. 10-12.

6) teikia merui, savivaldybės administracijos direktoriui, audituojamų savivaldybės administravimo subjektų bei savivaldybės kontroliuojamų įmonių vadovams išvadas, ataskaitas ir sprendimus, kurie buvo priimti dėl finansinio ir veiklos audito metu nustatytų ir nepašalintų teisės aktų pažeidimų;

7) kiekvienais metais savivaldybės tarybos veiklos reglamente nustatytais terminais ir tvarka teikia savivaldybės tarybai išvadą dėl pateiktos tvirtinti metinės biudžeto įvykdymo apyskaitos, savivaldybės biudžeto ir turto naudojimo;

8) imasi prevencinių priemonių, kad būtų ištaisyti ir nepasikartotų nustatyti teisės aktų pažeidimai;

9) atlieka savivaldybės biudžeto vykdymo auditą;

10) sprendžia kitus pagal Vietos savivaldos įstatymą jo kompetencijai priskirtus klausimus.

Valstybinio audito reikalavimai, patvirtinti 2004 m. sausio 20 d. Valstybės kontrolės įsakymu Nr. V-12¹⁰¹, numato, jog finansinio audito tikslas yra įvertinti audituojamo subjekto vidaus kontrolę, įskaitant finansų valdymą, audituojamo subjekto turto (valstybės ar savivaldybės) valdymo, naudojimo, disponavimo juo teisėtumą ir pareikšti nepriklausomą nuomonę dėl finansinių ir kitų ataskaitų tikrumo ir teisingumo. Finansinis auditas apima:

1) įvykusių ir finansinėse ataskaitose parodytų ūkinių operacijų vertinimą ir nuomonės dėl finansinių ataskaitų pareiškimą;

2) biudžeto formavimo ir vykdymo proceso, vidaus kontrolės, finansų valdymo, apskaitos sistemos tyrimą, audituojamo subjekto sudarytų sutarčių ir sprendimų, susijusių su turto valdymu, naudojimu ir disponavimu juo, teisėtumo vertinimą.

Taigi savivaldybių kontrolieriai (savivaldybių kontrolierių tarnybos) – tai pagrindinės, nuolat veikiančios, kontrolės institucijos savivaldybėse, kurios tiesiogiai kontroliuoja savivaldybės biudžeto vykdymą, prižiūri, ar teisėtai, tikslingai ir veiksmingai naudojamos savivaldybės biudžeto lėšos.

Valstybės kontrolė savivaldybėse atlieka valstybės biudžeto lėšų, skiriamų savivaldybių biudžetams, naudojimą ir savivaldybių kontrolierių (savivaldybių kontrolierių tarnybų) atliekamo audito išorinę peržiūrą, tuo siekiama aukščiausiu valstybiniu kontrolės lygiu gerinti savivaldybių kontrolierių (savivaldybių kontrolierių tarnybų) atliekamo audito kokybę, kelti savivaldybės kontrolierių kvalifikaciją ir užtikrinti efektyvų ir ekonomišką valstybės biudžeto lėšų, skiriamų savivaldybių biudžetams, naudojimą.

---

¹⁰¹ Lietuvos Respublikos valstybės kontrolės 2004 m. sausio 20 d. įsakymas Nr. V-12 „Dėl valstybės kontrolieriaus 2002 m. vasario 21 d. įsakymo Nr. V-26 „Dėl valstybinio audito reikalavimų patvirtinimo“ pakeitimo“ // Valstybės žinios. 2004, Nr. 14-440.

IŠVADOS IR PASIŪLYMAI

1. Strateginį valdymą savivaldybėse galime traktuoti kaip savivaldybių įgyvendinamą nenutrūkstamą strateginės analizės, plėtros strategijos kūrimo ir jos įgyvendinimo funkciją, leidžiančią laiku prisitaikyti prie vidaus ir išorės situacijos pokyčių, maksimaliai didinti bei efektyviai panaudoti savivaldybės ekonominį, socialinį, žmoniškųjų išteklių potencialą. Todėl savivaldybių biudžetai turėtų būti rengiami taikant savivaldybių strateginio planavimo ir biudžetų sudarymo pagal programas principus.

2. LR Konstitucijos¹⁰² 127 straipsnio 1 dalyje teigiama: „Lietuvos biudžetinę sistemą sudaro savarankiškas Lietuvos Respublikos valstybės biudžetas, taip pat savarankiški vietos savivaldybių biudžetai“. Tačiau atsižvelgiant į tai, kas buvo išdėstyta darbe, galime daryti išvadą – savivaldybių biudžetų priklausomybė nuo valstybės biudžeto riboja savivaldybių biudžetų savarankiškumą:

2.1. Savivaldybių tarybos biudžetus privalo patvirtinti per du mėnesius nuo valstybės biudžeto patvirtinimo, bet ne nuo jo paskelbimo „Valstybės žiniuose“. Savivaldybės susiduria su problema, jog metų pabaigoje reikia nuolat stebėti Seimo darbą, kada jis patvirtina valstybės biudžetą. Be to, ne visi Seimo priimti įstatymai yra pasirašomi Respublikos Prezidento, dalis jų yra motyvuotai grąžinama Seimui pakartotinai svarstyti. Todėl siūlytina keisti Biudžeto sandaros įstatymo¹⁰³ 26 straipsnio 5 dalies pirmą sakinį ir jį išdėstyti taip: „Savivaldybių tarybos biudžetus privalo patvirtinti per du mėnesius nuo valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų finansinių rodiklių patvirtinimo įstatymo paskelbimo „Valstybės žiniuose“.

2.2. Neaišku, nuo kada yra taikomos Biudžeto sandaros įstatymo¹⁰⁴ 29 straipsnyje numatytos pasekmės: ar jeigu savivaldybės biudžetas nepatvirtintas, kaip numato Biudžeto sandaros įstatymas, per du mėnesius nuo valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų finansinių rodiklių patvirtinimo, ar, kaip numato, nors ir netiesiogiai, Vietos savivaldos įstatymo¹⁰⁵ 37 straipsnio 1 dalis, jog savivaldybės biudžetas sudaromas ir tvirtinamas vieneriems biudžetiniams metams, o pagal LR Konstituciją biudžetiniai metai prasideda nuo sausio 1 dienos, todėl darytina išvada, jog Biudžeto sandaros įstatymo 29 straipsnyje numatytos pasekmės kyla, jei savivaldybės biudžetų nepatvirtina iki biudžetinių metų sausio 1 dienos.

---

¹⁰² Lietuvos Respublikos Konstitucija // Valstybės žinios. 1992, Nr. 33-1014.

¹⁰³ Lietuvos Respublikos biudžeto sandaros įstatymas // Valstybės žinios. 2004, Nr. 4-47; 2005, Nr. 144-5237.

¹⁰⁴ Ten pat.

¹⁰⁵ Lietuvos Respublikos vietos savivaldos įstatymas // Valstybės žinios. 2000, Nr. 10-12.

Todėl siūlytina keisti Biudžeto sandaros įstatymo¹⁰⁶ 26 straipsnio 5 dalies pirmą sakinį ir jį išdėstyti taip: „Savivaldybių tarybos biudžetus privalo patvirtinti per du mėnesius nuo valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų finansinių rodiklių patvirtinimo įstatymo paskelbimo „Valstybės žiniuose“, bet ne vėliau kaip iki biudžetinių metų pradžios“.

2.3. Vykdamas savivaldybių biudžetus, nepanaudotų specialių tikslinių dotacijų valstybinėms (perduotoms savivaldybėms) funkcijoms atlikti naudojimas kiekvienais metais, priimant valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų finansinių rodiklių patvirtinimo įstatymą, nustatomas vis griežtesnis.

Nors tai ir riboja savivaldybių savarankiškumą, tačiau siekiant efektyviai ir ekonomiškai įgyvendinti savivaldybėms perduotas valstybines funkcijas, darytina išvada, jog specialios tikslinės dotacijos turėtų būti naudojamos tik specialiomis funkcijoms, kurioms jos yra skirtos, o savivaldybių biudžetinių metų pabaigoje likusios nepanaudotos tikslinės paskirties lėšos arba panaudotos ne pagal paskirtį grąžinamos į valstybės biudžetą be teisės šias lėšas savivaldybėms persikirstyti ir naudoti kitoms savivaldybių reikmėms finansuoti. Dėl šių lėšų panaudojimo savivaldybės turėtų pateikti Vyriausybei jos nustatyta tvarka ir terminais detalias ataskaitas, kam šios lėšos buvo panaudotos, kokius konkrečius tikslus savivaldybės pasiekė.

2.4. Iš savivaldybių biudžetų grąžinama bendraja dotacijos kompensacija valstybės biudžetui yra mažinami savivaldybių biudžetai. Grąžinamos bendrosios dotacijos kompensacijos dydis yra nustatomas pagal prognozuojamas pajamas (rodiklius, kuriuos nustato Finansų ministerija), kurios praktikoje yra visada didesnės, todėl siūlytina didinti nuo 19 iki žymiai didesnio procento, kuris liktų savivaldybių biudžetams, arba visiškai atsisakyti šios kompensacijos.

2.5. Savivaldybių skolinimosi limitus kiekvienais metais nustato Seimas, tvirtindamas atitinkamų metų valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų finansinius rodiklius.

3. Savivaldybių biudžetų sudarymo ir vykdymo auditą atlieka savivaldybių kontrolieriai (savivaldybių kontrolierių tarnybos). Savivaldybės kontrolieriaus (savivaldybės kontrolieriaus tarnybos) atliekamo audito išorinę peržiūrą atlieka Valstybės kontrolė. Valstybės kontrolė audituoja valstybės biudžeto lėšų, skiriamų savivaldybių biudžetams, naudojimą.

---

¹⁰⁶ Lietuvos Respublikos biudžeto sandaros įstatymas // Valstybės žinios. 2004, Nr. 4-47; 2005, Nr. 144-5237.

LITERATŪROS SĄRAŠAS

1. Lietuvos Respublikos Konstitucija // Valstybės žinios. 1992, Nr. 33-1014.
2. Lietuvos Respublikos biudžeto sandaros įstatymas // Valstybės žinios. 2004, Nr. 4-47; 2005, Nr. 144-5237.
3. Lietuvos Respublikos vietos savivaldos įstatymas // Valstybės žinios. 2000, Nr. 10-12.
4. Lietuvos Respublikos savivaldybių biudžetų pajamų nustatymo metodikos įstatymas // Valstybės žinios. 1997, Nr. 69-1743.
5. Lietuvos Respublikos 2006 metų valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų finansinių rodiklių patvirtinimo įstatymas // Valstybės žinios. 2005, Nr. 150-5462.
6. Lietuvos Respublikos 2005 metų valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų finansinių rodiklių patvirtinimo įstatymas // Valstybės žinios. 2004, Nr. 171-6303.
7. Lietuvos Respublikos 2004 metų valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų finansinių rodiklių patvirtinimo įstatymas // Valstybės žinios. 2003, Nr. 121-5466.
8. Lietuvos Respublikos 2003 metų valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų finansinių rodiklių patvirtinimo įstatymas // Valstybės žinios. 2002, Nr. 124-5619.
9. Lietuvos Respublikos 2002 metų valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų finansinių rodiklių patvirtinimo įstatymas // Valstybės žinios. 2001, Nr. 110-3990.
10. Lietuvos Respublikos įstatymų ir kitų teisės aktų skelbimo ir įsigaliojimo tvarkos įstatymas // Valstybės žinios. 2002, Nr. 124-5626.
11. Lietuvos Respublikos valstybės skolos įstatymas // Valstybės žinios. 2005, Nr. 83-3041.
12. Lietuvos Respublikos valstybės kontrolės įstatymas // Valstybės žinios. 2001, Nr. 112-4070.
13. Lietuvos Respublikos vidaus kontrolės ir vidaus audito įstatymas // Valstybės žinios. 2002, Nr. 123-5540.
14. Lietuvos Respublikos Seimo 1998 m. gruodžio 22 d. Nr. VIII-1000 statutai // Valstybės žinios. 1999, Nr. 5-97.
15. Lietuvos Respublikos Seimo 2002 m. lapkričio 12 d. nutarimas Nr. IX-1187 „Dėl valstybės ilgalaikės raidos strategijos“ // Valstybės žinios. 2002, Nr. 113-5029.
16. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2004 m. gegužės 5 d. nutarimas Nr. 548 „Dėl Lietuvos Respublikos savivaldybių biudžetų pajamų nustatymo metodikos įstatyme nurodytų rodiklių bei savivaldybių demografinių, socialinių ir kitų rodiklių pirminių statistinių duomenų derinimo taisyklių patvirtinimo“ // Valstybės žinios. 2004, Nr. 77-2678.

17. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2001 m. gruodžio 7 d. nutarimas Nr. 1463 „Dėl valstybės ilgalaikės raidos strategijos rengimo koncepcijos“ // Valstybės žinios. 2001, Nr. 103-3672.

18. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2002 m. birželio 12 d. nutarimas Nr. 853 „Dėl Lietuvos ūkio (ekonomikos) plėtros iki 2015 metų ilgalaikės strategijos“ // Valstybės žinios. 2002, Nr. 60-2424.

19. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2002 m. birželio 6 d. nutarimas Nr. 827 „Dėl strateginio planavimo metodikos patvirtinimo“ // Valstybės žinios. 2002, Nr. 57-2312.

20. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2004 m. liepos 16 d. nutarimas Nr. 902 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2002 m. birželio 6 d. nutarimo Nr. 827 „Dėl strateginio planavimo metodikos patvirtinimo“ pakeitimo“ // Valstybės žinios. 2004, Nr. 112-4187.

21. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2005 m. vasario 11 d. nutarimas Nr. 159 „Dėl Lietuvos Respublikos 2006 metų valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų finansinių rodiklių projektų rengimo plano patvirtinimo“ // Valstybės žinios. 2005, Nr. 23-724.

22. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2006 m. rugsėjo 11 d. nutarimas Nr. 855 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės strateginių tikslų (prioritetų)“ // Valstybės žinios. 2006, Nr. 97-3765.

23. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2004 m. birželio 15 d. nutarimas Nr. 751 „Dėl Lietuvos Respublikos valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų sudarymo ir vykdymo taisyklių patvirtinimo“ // Valstybės žinios. 2004, Nr. 96-3531, su vėlesniais papildymais ir pakeitimais.

24. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2004 m. kovo 26 d. nutarimas Nr. 345 „Dėl savivaldybių skolinimosi taisyklių patvirtinimo“ // Valstybės žinios. 2004, Nr. 47-1557, su vėlesniais papildymais ir pakeitimais.

25. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2005 m. rugpjūčio 25 d. nutarimas Nr. 938 „Dėl paskolų iš valstybės vardu pasiskolintų lėšų bei valstybės garantijų teikimo ir suteiktų paskolų gražinimo taisyklių patvirtinimo“ // Valstybės žinios. 2005, Nr. 105-3882.

26. Lietuvos Respublikos finansų ministro 2004 m. liepos 15 d. įsakymas Nr. 1K-268 „Dėl valstybinėms (perduotoms savivaldybėms) funkcijoms atlikti lėšų apskaičiavimo metodikos patvirtinimo“ // Valstybės žinios. 2004, Nr. 113-4246.

27. Lietuvos Respublikos finansų ministro 2006 m. kovo 10 d. įsakymas Nr. 1K-102 „Dėl Lietuvos Respublikos finansų ministro 2004 m. sausio 9 d. įsakymo Nr. 1K-006 „Dėl savivaldybių biudžetų suvestinių formų patvirtinimo“ pakeitimo“ // Valstybės žinios. 2006, Nr. 30-1072.

28. Lietuvos Respublikos finansų ministro ir valdymo reformų ir savivaldybių reikalų ministro 2000 m. gegužės 3 d. įsakymas Nr. 112/50 „Dėl strateginio planavimo metodikos patvirtinimo“ // Valstybės žinios. 2000, Nr. 47-1364.

29. Lietuvos Respublikos finansų ministro 2004 m. sausio 9 d. įsakymas Nr. 1K-006 „Dėl savivaldybių biudžetų suvestinių formų patvirtinimo“ // Valstybės žinios. 2004, Nr. 8-206.

30. Lietuvos Respublikos valstybės kontrolės 2004 m. sausio 20 d. įsakymas Nr. V-12 „Dėl valstybės kontrolieriaus 2002 m. vasario 21 d. įsakymo Nr. V-26 „Dėl valstybinio audito reikalavimų patvirtinimo“ pakeitimo“ // Valstybės žinios. 2004, Nr. 14-440.

31. Lietuvos Respublikos Konstitucinio teismo 2002 m. sausio 14 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos 2001 metų valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų finansinių rodiklių patvirtinimo įstatymo (2000 m. gruodžio 19 d. redakcija), Lietuvos Respublikos savivaldybių biudžetų pajamų dydį ir išlyginimą lemiančių rodiklių tvirtinimo 2001, 2002 ir 2003 metams įstatymo ir Lietuvos Respublikos žemės ūkio ekonominių santykių valstybinio reguliavimo įstatymo 16 straipsnio atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“ // Valstybės žinios. 2002. Nr. 5-186.

32. Vilniaus miesto savivaldybės tarybos 2003 m. vasario 26 d. sprendimas Nr. 813 „Dėl Vilniaus miesto savivaldybės tarybos veiklos reglamento tvirtinimo“ // Vilniaus miesto savivaldybė, prieiga internete: <http://www.vilnius.lt/vaktai/Default.aspx?pavad=+tarybos+veiklos+reglamento&nr=&mt=&mn=0&dn=&mti=&mni=0&dni=&padal=0&dokrus=0&tekst=&publeid=0&publeidnr=&pubnr=&pubmetai=&item=find>; prisijungimo laikas: 2006-11-15.

33. Kauno miesto savivaldybės tarybos 2004 m. balandžio 15 d. sprendimas Nr. T-186 „Dėl Kauno miesto savivaldybės tarybos veiklos reglamento patvirtinimo“ // Kauno miesto savivaldybė, prieiga internete: <http://www.kaunas.lt/page/index/265>; prisijungimo laikas: 2006-11-15.

34. Lietuvos Respublikos Valstybės kontrolės 2005 m. liepos 1 d. valstybinio audito ataskaita Nr. 2030-23-84 „Savivaldybių skola ir skolinimasis“ // Valstybės kontrolė, prieiga internete: www.vkontrole.lt; prisijungimo laikas: 2006-11-15.

35. Bagušinskas A. Savivaldybių „išbuožinimas“ // Savivaldybių žinios. 2006, Nr. 37 (378). P. 3. Prieiga internete: http://www.lsa.lt/sz/index.php?lang=lt&id=2&mag_id=77&art_id=255; prisijungimo laikas: 2006-11-15.

36. Birmontienė T., Jarašiūnas E., Kūris E. Lietuvos konstitucinė teisė. – Vilnius: LTU leidybos centras, 2001. P. 795–841.

37. Buckiūnienė O., Meidūnas V., Puzinauskas P. Lietuvos finansų sistema. – Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2003. P. 74–131.

38. Buškevičiūtė E. Viešieji finansai. – Kaunas: Technologija, 2006. P. 57–150, 323–403.
39. Ehrhart K., Schwrz-Jung S. R., Welge H. Biudžetas ir finansai. – Vilnius: Pradai, 1996.
40. Jarašiūnas E., Mesonis G. Užsienio šalių konstitucijos: Prancūzijos Respublikos konstitucija, Vokietijos Federacinės Respublikos pagrindinis įstatymas, Didžiosios Britanijos konstitucija (nekonsoliduota), Suomijos Respublikos konstitucija, Estijos Respublikos konstitucija, Latvijos Respublikos konstitucija, Lenkijos Respublikos konstitucija, Jungtinių Amerikos Valstijų konstitucija, Rusijos Federacijos konstitucija. – Vilnius: LTU leidybos centras, 2004.
41. Lietuviškoji enciklopedija. Aštuntas tomas. – Kaunas: Spaudos fondas, 1940. P. 1305–1306.
42. Raipa A., Backūnaitė E. Fiskalinės decentralizacijos tikslai ir instrumentai // Viešasis administravimas. 2003, Nr. 3. P. 55.
43. Raipa, A., Backūnaitė, E. Fiskalinis skaidrumas ir atskaitomybė viešojo valdymo metodologijoje // Viešoji politika ir administravimas. 2004, Nr. 8.
44. Vaitiekienė E., Vidrinskaitė S. Lietuvos konstitucinės teisės įvadas. – Vilnius: Justitia, 2001. P. 165–185.
45. Жез Г. Общая теория бюджета. – Москва, 1930. С. 15.
46. Касаткина Н. М., Ковачёв Д. А., Лафитский В. И. Бюджетный процесс в зарубежных государствах. – Москва, 1996. С. 7.
47. Никитина А. М. Бюджетное право/Под. ред. – Москва, 2001. С. 12, 64.
- Internetiniai šaltiniai:**
48. Lietuvos auditorių rūmai <http://www.lar.lt>
49. Lietuvos Respublikos finansų ministerija <http://www.finmin.lt>
50. Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas <http://www.lrkt.lt>
51. Lietuvos Respublikos Seimas <http://www.lrs.lt>
52. Lietuvos Respublikos valstybės kontrolė <http://www.vkontrole.lt>
53. Lietuvos Respublikos Vyriausybė <http://www.lrv.lt>
54. Lietuvos Savivaldybių asociacija <http://www.lsa.lt>
55. Lietuvos savivaldybių portalas <http://www.savivaldybes.lt>
56. Lietuvos Statistikos departamentas prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės <http://www.std.lt>
57. Savivaldybių kontrolierių asociacija <http://www.lsa.lt/ska/>
58. Savivaldybių žinios <http://www.lsa.lt/sz/>

SANTRAUKA

Magistro baigiamojo darbo tema yra „Valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų santykio teisiniai aspektai“.

Darbe vartojamos pagrindinės sąvokos: valstybės biudžetas, savivaldybių biudžetai, valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų santykis, biudžetų skoliniai santykiai, savivaldybių biudžetų kontrolė.

Santraukos turinys. Darbe pateikiamos biudžeto ir biudžetinio proceso sampratos, analizuojami valstybės ir savivaldybių biudžetų projektų rengimai, svarstymai bei tvirtinimai. Nagrinėjamos savivaldybės biudžeto pajamos ir išlaidos. Nustatomi valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų skoliniai santykiai bei analizuojami savivaldybių biudžetų kontrolės teisiniai santykiai. Iškeliama valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų teisinio santykio problema bei pateikiami pasiūlymai, kaip būtų galima spręsti iškeltas problemas.

Šiame magistro darbe analizuojami ir atskleidžiami valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų santykio teisiniai aspektai, iškeliama šių santykių problema, pateikiami pasiūlymai, kaip būtų galima spręsti iškeltas problemas.

Tyrimo tikslas – nustatyti valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų teisinio santykio aspektus ir to santykio problemas, pateikti pasiūlymus, kaip būtų galima spręsti iškeltas problemas.

Darbe pateikiamos biudžeto ir biudžetinio proceso sampratos, analizuojami valstybės ir savivaldybių biudžetų projektų rengimai, svarstymai bei tvirtinimai. Iškeliama problema susijusia su savivaldybių biudžetų projektų rengimu, svarstymu bei tvirtinimu, pateikiami šių problemų sprendimų būdai. Kaip pagrindinę problemą galime įvardyti savivaldybių biudžetų priklausomybę nuo valstybės biudžeto. Tik patvirtinus valstybės biudžetą, paaiškėjus jo turiniui, gali būti tvirtinami savivaldybių biudžetai. Valstybės biudžete yra numatomos valstybės biudžeto savivaldybių biudžetams specialios tikslinės dotacijos bei bendrosios dotacijos, kiti asignavimų dydžiai (gyventojų pajamų mokesčio dalis), numatomos iš savivaldybių biudžetų valstybės biudžetui grąžinamos bendrosios dotacijos kompensacijos, taip pat nustatomi savivaldybių skolinimosi limitai.

Darbe nagrinėjamos savivaldybės biudžeto pajamos, akcentuojant dotacijas ir kitas pervedamas lėšas iš valstybės biudžeto, ir jų naudojimas, atskleidžiamos šių pajamų ir išlaidų problemos, siūlomi šių problemų sprendimo būdai. Taip pat nagrinėjami ir nustatomi valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų skoliniai santykiai. Analizuojami savivaldybių biudžetų

kontrolės teisiniai santykiai dėl valstybės biudžeto lėšų, skiriamų savivaldybių biudžetams, naudojimo. Atskleidžiama Valstybės kontrolės ir savivaldybių kontrolierių (savivaldybių kontrolierių tarnybų) kompetencija, pabrėžiant valstybės biudžeto lėšų, skiriamų savivaldybių biudžetams, naudojimo kontrolę.

SUMMARY

The theme of final work of the master is „Legal aspects of relationship of State budgets and self-management budgets“.

In work uses the basic concepts the state budget, the budget of self-managements, relationship of state budget and self-managements budgets, the relationship of borrow budgets, the control of the budget of self-managements.

Contents of summary. In work is given concepts of the budget and process conception of the budget, are analyzed preparation of state budgets and budgets of self-managements, discussion and their statement. Are examined self-managements budget of revenue and cost. Are established of borrowing relationships among state and self-managements of budget and had analyzed of legal control proportion of self-managing. The put forward legal problems the state of the budget and self-managements budget are submitted the offers as it would be possible to solve problems.

In this work of the master are analyzed and opened legal aspects relationships the state budget and self-managements budget, problems of these relationships, given of suggestions as it is possible to solve the put forward problems.

The purpose of research – to establish legal aspects of relationship with of the state budget and self-managements budget and problems of these of relationship to give advice as it would be possible to solve the put forward problems.

In work is given concepts of the budget and process of the budget, are analyzed projects of arrangement of states budgets and self-management budgets, discussion and the statement. Are put forward the problems connected with preparation of projects of budgets of self-managements, discussions and statements, also is given ways of the decision of these problems. As the basic problem we can name a belonging of the budget of self-management from the state budget. Only then, when the state budget is authorized, is clear its contents then budgets of self-managements can be authorized. In the state budget intend for budgets of self-managements special of purposeful grants or the general grants, and other sizes subsidy (part revenue the tax of citizens), are planned from budgets of self-managements for the state budget general reversionary indemnifications of grants, also adjusting of limits of loan of self-managements.

In work investigation the income of the budget of self-management, is accented grants and others resource translated from the state of budget and their using, are opened problems of the given income and the charge, are offered ways of the decision of these problems. Also are

issues and established of borrow relationships the state budget and the budget of self-managements. Uses of means of the budget appointed the state are analyzed legal relationships about the control of the budget of self-managements. Detectable the competence of the State control and controllers of self-managements (services of controllers of self-managements), emphasizing the control of using resource the state budget, appointed for budgets self-managements.

PRIEDAI

**SAVIVALDYBIŲ BIUDŽETAMS NUO 2003 M. SAUSIO 1 D. IKI
2005 M. GRUODŽIO 31 D. SKIRIAMOS GYVENTOJŲ PAJAMŲ MOKESČIO DALYS
(PROCENTAIS)**

Savivaldybės pavadinimas	Fizinių asmenų pajamų mokesčio dalis (proc.)
Vilniaus miesto	40
Alytaus miesto	100
Birštono	100
Druskininkų	100
Kauno miesto	74
Klaipėdos miesto	64
Marijampolės	100
Neringos	100
Palangos miesto	70
Panevėžio miesto	84
Šiaulių miesto	96
Visagino	100
Akmenės rajono	100
Alytaus rajono	100
Anykščių rajono	100
Biržų rajono	100
Ignalinos rajono	100
Jonavos rajono	100
Joniškio rajono	100
Jurbarko rajono	100
Kaišiadorių rajono	100
Kauno rajono	100
Kėdainių rajono	100
Kelmės rajono	100
Klaipėdos rajono	100
Kretingos rajono	100
Kupiškio rajono	100
Lazdijų rajono	100
Mažeikių rajono	55
Molėtų rajono	100

Savivaldybės pavadinimas	Fizinių asmenų pajamų mokesčio dalis (proc.)
Pakruojo rajono	100
Panevėžio rajono	100
Pasvalio rajono	100
Plungės rajono	100
Prienuų rajono	100
Radvilišio rajono	100
Raseinių rajono	100
Rokiškio rajono	100
Skuodo rajono	100
Šakių rajono	100
Šalčininkų rajono	100
Šiaulių rajono	100
Šilalės rajono	100
Šilutės rajono	100
Širvintų rajono	100
Švenčionių rajono	100
Tauragės rajono	100
Telšių rajono	100
Trakų rajono	100
Ukmergės rajono	100
Utenos rajono	100
Varėnos rajono	100
Vilkaviškio rajono	100
Vilniaus rajono	100
Zarasų rajono	100
Elektrėnų	100
Kalvarijos	100
Kazlų Rūdos	100
Pagėgių	100
Rietavo	100

Duomenys panaudoti iš Lietuvos Respublikos savivaldybių biudžetų pajamų nustatymo metodikos įstatymo priedėlio (Žin., 2002, Nr. 123-5527).

**SAVIVALDYBIŲ BIUDŽETAMS NUO 2006 M. SAUSIO 1 D. SKIRIAMOS
GYVENTOJŲ PAJAMŲ MOKESČIO DALYS (PROCENTAIS)**

Savivaldybės pavadinimas	Fizinių asmenų pajamų mokesčio dalis (proc.)
Vilniaus miesto	40
Alytaus miesto	100
Birštono	100
Druskininkų	100
Kauno miesto	74
Klaipėdos miesto	64
Marijampolės	100
Neringos	100
Palangos miesto	100
Panevėžio miesto	84
Šiaulių miesto	96
Visagino	100
Akmenės rajono	100
Alytaus rajono	100
Anykščių rajono	100
Biržų rajono	100
Ignalinos rajono	100
Jonavos rajono	100
Joniškio rajono	100
Jurbarko rajono	100
Kaišiadorių rajono	100
Kauno rajono	100
Kėdainių rajono	100
Kelmės rajono	100
Klaipėdos rajono	100
Kretingos rajono	100
Kupiškio rajono	100
Lazdijų rajono	100
Mažeikių rajono	90
Molėtų rajono	100

Savivaldybės pavadinimas	Fizinių asmenų pajamų mokesčio dalis (proc.)
Pakruojo rajono	100
Panevėžio rajono	100
Pasvalio rajono	100
Plungės rajono	100
Prienų rajono	100
Radviliškio rajono	100
Raseinių rajono	100
Rokiškio rajono	100
Skuodo rajono	100
Šakių rajono	100
Šalčininkų rajono	100
Šiaulių rajono	100
Šilalės rajono	100
Šilutės rajono	100
Širvintų rajono	100
Švenčionių rajono	100
Tauragės rajono	100
Telšių rajono	100
Trakų rajono	100
Ukmergės rajono	100
Utenos rajono	100
Varėnos rajono	100
Vilkaviškio rajono	100
Vilniaus rajono	100
Zarasų rajono	100
Elektrėnų	100
Kalvarijos	100
Kazlų Rūdos	100
Pagėgių	100
Rietavo	100

Duomenys panaudoti iš Lietuvos Respublikos savivaldybių biudžetų pajamų nustatymo metodikos įstatymo priedėlio (Žin., 2005, Nr. 150-5463).

**SAVIVALDYBIŲ BIUDŽETŲ PAJAMŲ DYDĮ IR IŠLYGINIMĄ LEMIANTYS
RODIKLIAI**

- 1) rodiklis R1 – vietinių kelių ir gatvių ilgis, kurio koeficientas lygus 0,13;
- 2) rodiklis R2 – savivaldybės teritorijos plotas, kurio koeficientas lygus 0,17;
- 3) rodiklis R3 – pensinio amžiaus gyventojų skaičius, kurio koeficientas lygus 0,13;
- 4) rodiklis R4 – vaikų nuo 7 iki 17 metų skaičius, kurio koeficientas lygus 0,11;
- 5) rodiklis R5 – vaikų nuo 0 iki 6 metų skaičius, kurio koeficientas lygus 0,25;
- 6) rodiklis R6 – savivaldybei priklausančių (iš savivaldybės biudžeto finansuojamų) švietimo įstaigų patalpų naudingas plotas, kurio koeficientas lygus 0,13;
- 7) rodiklis R7 – savivaldybės teritorijos užstatytas plotas, kurio koeficientas lygus 0,04;
- 8) rodiklis R8 – kurorto statusą turinčių savivaldybių gyventojų tankumui priešingas rodiklis, kurio koeficientas lygus 0,04.

Rodikliai naudojami tokie, kokie buvo paskelbti praėjusių biudžetinių metų oficialių statistinių leidinių duomenų bazėse.

Šie rodikliai nustatyti Savivaldybių biudžetų pajamų nustatymo metodikos įstatyme (Žin., 2001, Nr. 94-3307; 2002, Nr. 123-5527).

Forma SB-2-suvestinė patvirtinta Lietuvos Respublikos
finansų ministro 2004 m. sausio 9 d. įsakymu Nr. 1K-006

**200 M. SAVIVALDYBĖS BIUDŽETO ASIGNAVIMAI PAGAL VALSTYBĖS FUNKCIJAS IR JŲ PASKIRSTYMAS PAGAL
KETVIRČIUS**

200 m. d.

(Sudarymo data)

(Savivaldybės pavadinimas)

Savivaldybės kodas:

(tūkst.Lt)

Išlaidų funkcinės klasifikacijos kodas	Išlaidų pavadinimas	Eil.Nr.	Patvirtintas planas	iš to skaičiaus ketvirčiais			
				I	II	III	IV
1	Bendros valstybės paslaugos	1					
	iš jų: valstybės biudžetui grąžintinos ankstesniais metais gautos trumpalaikės paskolos	2					
	bendrosios dotacijos kompensacija valstybės biudžetui	3					
2	Gynyba	4					
3	Viešoji tvarka ir visuomenės apsauga	5					
4	Ekonomika	6					
5	Aplinkos apsauga	7					
6	Būstas ir komunalinis ūkis	8					
7	Sveikatos priežiūra	9					
8	Poilsis, kultūra ir religija	10					
9	Švietimas	11					
10	Socialinė apsauga	12					
	IŠ VISO ASIGNAVIMŲ (1+4+5+...+12)	13					
	Apyvartos lėšos (15+16+17)	14					
	iš jų: specialiųjų programų lėšų likutis	15					
	skolintų lėšų likutis	16					
	kitos apyvartos lėšos	17					

**Administracijos
direktorius**

(Parašas)

(Vardas, pavardė)

**Finansų (ekonomikos ir finansų)
tarnybos vadovas**

(Parašas)

(Vardas, pavardė)

SAVARANKIŠKOSIOS SAVIVALDYBIŲ FUNKCIJOS:

- 1) savivaldybės biudžeto sudarymas ir tvirtinimas;
- 2) ikimokyklinis vaikų ugdymas;
- 3) vaikų ir jaunimo papildomas ugdymas bei užimtumas, profesinis mokymas;
- 4) suaugusiųjų neformalusis švietimas;
- 5) maitinimo paslaugų teikimas ikimokyklinio ugdymo bei bendrojo lavinimo įstaigose;
- 6) socialinių paslaugų įstaigų, šeimynų steigimas, išlaikymas ir bendradarbiavimas su visuomeninėmis organizacijomis;
- 7) savivaldybės gyventojų sveikatos priežiūros rėmimas iš savivaldybės biudžeto;
- 8) gyventojų užimtumo, kvalifikacijos įgijimo ir perkvalifikavimo organizavimas, viešųjų bei sezoninių darbų organizavimas;
- 9) dalyvavimas užtikrinant viešąją tvarką ir gyventojų rimtį (nusikaltimų kontrolės ir prevencijos vietinių programų kūrimas ir įgyvendinimas pasitelkiant savivaldybių teritoriją aptarnaujančias policijos įstaigas bei įtraukiant į šią veiklą visuomenines organizacijas ir gyventojus);
- 10) kūno kultūros ir sporto plėtojimas;
- 11) turizmo ir gyventojų poilsio organizavimas;
- 12) savivaldybės saugomų teritorijų steigimas, vietinės reikšmės gamtos bei kultūros paveldo objektų paskelbimas savivaldybės saugomais objektais;
- 13) sąlygų verslo plėtrai sudarymas ir šios veiklos skatinimas;
- 14) kitos funkcijos, kurios nepriskirtos valstybės institucijoms.

Funkcijos pateiktos vadovaujantis Vietos savivaldos įstatymo (Žin., 2000, Nr. 91-2832; 2002, Nr. 43-1604; 2003, Nr. 17-704) 6 straipsniu.

PRISKIRTOSIOS (RIBOTAI SAVARANKIŠKOS) SAVIVALDYBIŲ FUNKCIJOS:

- 1) vaikų, jaunimo ir suaugusiųjų bendrojo lavinimo organizavimas;
- 2) kaimo bendrojo lavinimo mokyklų moksleivių, gyvenančių toli nuo mokyklos, nemokamo pavėžėjimo į mokyklas ir į namus organizavimas;
- 3) savivaldybės teritorijoje gyvenančių vaikų iki 16 metų mokymosi bendrojo lavinimo ar kitokioje švietimo sistemos mokykloje užtikrinimas;
- 4) socialinių paslaugų planavimas ir jų teikimo organizavimas;
- 5) sąlygų neįgalių gyventojų (invalidų, visiškos negalios invalidų) socialiniam integravimui į bendruomenę sudarymas;
- 6) savivaldybių sveikatos programų rengimas ir įgyvendinimas;
- 7) pirminė asmens ir visuomenės sveikatos priežiūra;
- 8) alkoholio ir tabako reklamos draudimo ir ribojimo laikymosi ant išorinės reklamos priemonių kontrolė;
- 9) teritorijų planavimas, savivaldybės teritorijos bendrojo plano ir detaliųjų planų sprendinių įgyvendinimas;
- 10) gyventojų bendrosios kultūros ugdymas ir etnokultūros puoselėjimas (dalyvavimas kultūros plėtros projektuose, muziejų, teatrų bei kitų kultūros įstaigų steigimas, reorganizavimas, pertvarkymas, likvidavimas ir jų veiklos priežiūra, savivaldybių viešųjų bibliotekų steigimas, reorganizavimas, pertvarkymas ir jų veiklos priežiūra);
- 11) statinio architektūros ir statybos sklypo tvarkymo urbanistinių reikalavimų nustatymas statinio projektavimo sąlygų sąvade įstatymų nustatyta tvarka;
- 12) kraštovaizdžio, nekilnojamųjų kultūros vertybių bei savivaldybės įsteigtų saugomų teritorijų tvarkymas ir apsauga;
- 13) statinių naudojimo priežiūra, statinio projektavimo sąlygų sąvado bei statybos leidimų išdavimas įstatymų nustatyta tvarka;
- 14) infrastruktūros, socialinės ir ekonominės raidos planavimas, turizmo, būsto, smulkaus ir vidutinio verslo plėtros programų rengimas;
- 15) savivaldybei nuosavybės teise priklausančios žemės ir kito turto valdymas, naudojimas ir disponavimas juo;
- 16) šilumos ir geriamojo vandens tiekimo bei nuotėkų surinkimo ir valymo organizavimas;
- 17) valstybės paramos būstui įsigyti tvarkymas, socialinių būstų suteikimas;
- 18) aplinkos kokybės gerinimas ir apsauga;
- 19) sanitarijos ir higienos taisyklių tvirtinimas ir jų laikymosi kontrolės organizavimas, švaros ir tvarkos viešosiose vietose užtikrinimas;
- 20) komunalinių atliekų tvarkymo sistemų diegimas, antrinių žaliavų surinkimo bei perdirbimo organizavimas ir sąvartynų įrengimas bei eksploatavimas;
- 21) vietinės reikšmės kelių ir gatvių priežiūra, taisymas, tiesimas bei saugaus eismo sąlygų užtikrinimas;
- 22) keleivių vežimo vietiniais maršrutais organizavimas, lengvatinio keleivių vežimo kompensacijų skaičiavimas ir mokėjimas;
- 23) adresų (gatvių, pastatų, statinių ir kitų savivaldybės teritorijoje esančių ir jai nuosavybės teise priklausančių objektų pavadinimų, pastatų bei gyvenamųjų namų ir butų numerių) suteikimas ir keitimas;
- 24) ritualinių paslaugų teikimo užtikrinimas bei kapinių priežiūros organizavimas;
- 25) dalyvavimas formuojant ir įgyvendinant regionų plėtros programas;
- 26) prekybos ir kitų paslaugų teikimo tvarkos turgavietėse bei viešosiose vietose nustatymas;
- 27) leidimų (licencijų) išdavimas įstatymų nustatytais atvejais ir tvarka;
- 28) savivaldybėms priskirtas triukšmo prevencijos ir valstybinio triukšmo valdymo įgyvendinimas.

Funkcijos pateiktos vadovaujantis Vietos savivaldos įstatymo (Žin., 2000, Nr. 91-2832; 2001, Nr. 99-3519; 2002, Nr. 96-4171; 2003, Nr. 115-5193; 2005, Nr. 57-1941, 153-5641; 2006, Nr. 17-590) 7 straipsniu.

VALSTYBINĖS (PERDUOTOS SAVIVALDYBĖMS) FUNKCIJOS:

- 1) civilinės būklės aktų registravimas;
- 2) įstatymų priskirtų registrų tvarkymas ir duomenų teikimas valstybės registrams;
- 3) civilinės saugos organizavimas;
- 4) savivaldybės priešgaisrinių tarnybų organizavimas;
- 5) dalyvavimas valdant valstybinius parkus;
- 6) kompensacijų (šildymo išlaidų, išlaidų šaltam ir karštam vandeniui ir kt.) skaičiavimas ir mokėjimas;
- 7) mokinių nemokamo maitinimo savivaldybės įsteigtose mokyklose administravimas ir nepasiturinčių šeimų mokinių, deklaravusių gyvenamąją vietą arba gyvenančių savivaldybių teritorijose, aprūpinimo mokinio reikmenimis administravimas;
- 8) socialinių išmokų skaičiavimas ir mokėjimas;
- 9) savivaldybei priskirtos valstybinės žemės ir kito valstybės turto valdymas, naudojimas ir disponavimas juo patikėjimo teise;
- 10) piliečių prašymų atkurti nuosavybės teises į gyvenamuosius namus, jų dalis, butus, ūkinės ir komercinės paskirties pastatus nagrinėjimas bei sprendimų dėl nuosavybės teisės atkūrimo priėmimas;
- 11) valstybės garantijų nuomininkams, išsikeliantiems iš savininkams gražintų gyvenamųjų namų ar jų dalių ir butų, vykdymas;
- 12) valstybinės kalbos vartojimo ir taisyklingumo kontrolė;
- 13) savivaldybėms pagal teisės aktus priskirtų archyvinių dokumentų tvarkymas;
- 14) dalyvavimas atrenkant šauktinius į karo tarnybą;
- 15) dalyvavimas rengiantis mobilizacijai;
- 16) statistikos duomenų teikimas;
- 17) dalyvavimas rengiant ir įgyvendinant darbo rinkos politikos priemones bei gyventojų užimtumo programas;
- 18) dalyvavimas organizuojant Respublikos Prezidento, Seimo ir savivaldybių tarybų rinkimus;
- 19) dalyvavimas rengiant gyventojų apklausas ir referendumus;
- 20) dalyvavimas atliekant gyventojų ir būstų bei kitus visuotinius surašymus;
- 21) vaikų ir jaunimo teisių apsauga;
- 22) žemės ūkio produkcijos valstybinio supirkimo kvotų skirstymas;
- 23) ūkininkų ūkių registravimas;
- 24) pasėlių deklaravimas;
- 25) kanopiųjų žvėrių žemės ūkiui padarytos žalos nustatymas;
- 26) melioracijos ir hidrotechnikos įrenginių eksploatavimas, dirvų kalkinimo organizavimas;
- 27) traktorių, savaeigių ir žemės ūkio mašinų bei jų priekabų registravimas ir techninė priežiūra;
- 28) žemės ūkio klausimų koordinavimas, kaimo plėtros bei paramos žemės ūkiui ir kaimo plėtrai organizavimas ir įgyvendinimas Vyriausybės ar jos įgaliotos institucijos nustatyta tvarka;
- 29) valstybės garantuojamos pirminės teisinės pagalbos teikimas;
- 30) gyvenamosios vietos deklaravimo duomenų ir gyvenamosios vietos neturinčių asmenų apskaitos duomenų tvarkymas;
- 31) socialinės globos teikimo asmenims su sunkia negalia užtikrinimas;
- 32) kitos įstatymų perduotos funkcijos.

Funkcijos pateiktos vadovaujantis Vietos savivaldos įstatymo (Žin., 2000, Nr. 91-2832; 2001, Nr. 64-2323, 110-3984; 2002, Nr. 96-4171; 2003, Nr. 28-1124, 42-1918; 2005, Nr. 57-1941, 143-5170 153-5641; 2006, Nr. 17-590, 46-1647, 73-2756) 8 straipsniu.

VALSTYBĖS IR SAVIVALDYBIŲ BIUDŽETŲ PAJAMOS IR IŠLAIDOS 2001–2005 M.*

	2001		2002		2003		2004		2005	
	tūkst.Lt	Proc.	tūkst.Lt	Proc.	tūkst.Lt	Proc.	tūkst.Lt	Proc.	tūkst.Lt	Proc.
Pajamos	9275641	100	10571910	100	11359801	100	13814690	100	16489504	100
Mokestinės pajamos	8104680	87,4	8990814	85,0	9723069	85,6	11086375	80,3	12899962	78,2
Nemokestinės pajamos	1159713	12,5	1559331	14,7	1603176	14,1	1203777	8,7	1386803,4	8,4
Pajamos iš kapitalo	11249	0,1	21766	0,2	33557	0,3	134744	1,0	200168,4	1,2
Europos Sąjungos parama	-	-	-	-	-	-	1389794	10,1	2002570	12,1
Išlaidos	9987709	100	11673098	100	12489693	100	14560458	100	17062787	100
Ekonomikai	1164005	11,7	2145663	18,4	2535537	20,3	2895884	19,9	3986143	23,4
Socialinei sferai	5006145	50,1	5336632	45,7	5613582	44,9	6008823	41,3	6671803	39,1
Kitoms valstybės funkcijoms	3817559	38,2	4190803	35,9	4340573	34,8	5655751	38,8	6404841	37,5
Perteklius (+) / deficitas (-)	-712068	x	-1101188	x	-1129891	x	-745768	x	-573283	x

*Statistikos departamento prie LR Vyriausybės informacija (duomenys atnaujinti 2006-07-03)